

บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของ
พุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

THE ROLES OF SANGHA ADMINISTRATION OF THE ABBOT
ACCORDING TO THE OPINION OF THE BUDDHISTS IN
MAHA RAT DISTRICT AYUTTHAYA PROVINCE

พระครูอุดมธรรมจารี (สมจิตร์ อชฎาจาโร)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของ
พุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พระครูอุดมธรรมจารี (สมจิตร อชฎาจาโร)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**THE ROLES OF SANGHA ADMINISTRATION OF THE ABBOT
ACCORDING TO THE OPINION OF THE BUDDHISTS IN
MAHA RAT DISTRICT AYUTTHAYA PROVINCE**

Phra Khru Udomdhammachari (Somchit Ajjhacaro)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E.2011

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

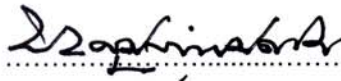
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระสุธีธรรมมานูวัตร, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(อาจารย์ พระครูปลัดสุวัจ สิริปัญโญ, ดร.)

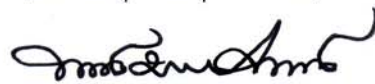
กรรมการ

(อาจารย์ ดร.สุภกิจ โสทัต)

กรรมการ

(ผศ.ดร.สุรพล สุษะพรหม)

กรรมการ

(อาจารย์ พระมหาอำนาจ อัสการี,ดร)

กรรมการ

(อาจารย์วันชัย สุขตาม)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผศ.ดร.สุรพล สุษะพรหม

ประธานกรรมการ

อาจารย์ พระมหาอำนาจ อัสการี,ดร.

กรรมการ

อาจารย์วันชัย สุขตาม

กรรมการ

- วิทยานิพนธ์** : บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของ
พุทธศาสนิกชน ในอำเภอ महाराज จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- ผู้วิจัย** : พระครูอุดมธรรมจารี (สมจิตร อชฎาจาโร)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม พ.ม., พท.บ., M.A., Ph.D. (Pol.Sc.)
 - : อาจารย์ พระมหาอำนาจ อัสสุการ์, ดร. น.ธ.เอก, ป.ธ.๓, พท.บ., M.A., Ph.D.
 - : อาจารย์วันชัย สุขตาม น.ธ.เอก, ประโยค.๑-๒, พท.บ.
(เกียรติคุณมออันดับหนึ่ง), ศศ.บ., รป.ม. (การจัดการทุนมนุษย์)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

จากการวิจัยเรื่อง บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอ महाराज จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอ महाराज จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๒) เพื่อเปรียบเทียบระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอ महाराज จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ ๓) เพื่อศึกษาข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขปัญหอันเกิดจากบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอ महाराज จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนในอำเภอ महाराज จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๓๗๕ คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way analysis of variance)

ผลการวิจัยพบว่า

๑) บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอ महाराज จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พบว่า บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอ महाराज จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า มีการบริหารอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ (๑) ด้านสาธารณะสงเคราะห์

(๒) ด้านการปกครอง (๓) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (๔) ด้านการ ศาสนศึกษา (๕) ด้าน สาธารณูปการ (๖) ด้านการศึกษาสงเคราะห์

๒) ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้า อาวาส ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามความคิดของพุทธศาสนิกชน จำแนก ตามเพศ ระหว่างชายและหญิง โดยการทดสอบค่าที (t-test) โดยภาพรวม พบว่า มีความ คิดเห็น ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกัน และการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของเจ้าอาวาส ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามความคิดของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA) พบว่า พุทธศาสนิกชนที่มีอายุ มีระดับการศึกษา และมีอาชีพต่าง ๆ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสใน อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาไม่แตกต่างกัน

๓) ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ พบว่า

(๑) องค์กรสงฆ์ควรมีการบัญญัติกฎระเบียบ หรือวินัยสงฆ์ให้ครอบคลุมกับยุคสมัย และควรกำหนดบทลงโทษที่เป็นรูปธรรม เพื่อเป็นการป้องปรามการทำผิดของพระสงฆ์ และเป็นการรักษาศรัทธาของพุทธศาสนิกชนไว้

(๒) ควรมีการประชุมปรึกษาหารือกับหลาย ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ของสงฆ์ในการปรับปรุงหลักสูตรให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน

(๓) ควรมีการจัดทำโครงการหรือหนังสือถวายเป็นความรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการ บริจาคที่ถูกต้องแก่พระสงฆ์ในการบริจาคแก่โรงเรียนที่ขาดแคลนในต่างจังหวัดหรือนอก เมือง

(๔) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาควรมีการจัดการฝึกอบรม พระสงฆ์นักเผยแผ่รุ่นใหม่ ๆ ให้มีจำนวนเพียงพอต่อความต้องการของประชาชน

(๕) ควรมีการออกกฎระเบียบในการควบคุมการเรียกวินเงินบริจาคของพระสงฆ์ใน แต่ละวัด เพื่อเป็นการรักษาศรัทธาของพุทธศาสนิกชน และ

(๖) วัดควรมีการอนุญาตหรือจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือชุมชนภายในวัด เช่น ศูนย์บำบัด ผู้ติดยา ศูนย์ฝึกอาชีพ ศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นต้น เพื่อเป็นการช่วยเหลือประชาชน ด้านสาธารณะสงเคราะห์อย่างเต็มที่

- Thesis Title** : The Role of the administration of the affairs of the clergy by the idea of a Buddhist abbot at Maha Rat District, Ayutthaya Province
- Researcher** : Phrakhru Udōmdhāmmachari
- Degree** : Master of Arts (Buddhist Management)
- Thesis Supervisory Committee**
- : Asst. Prof. Dr.Surapon Suyaprom. Dip. in Ed., B.A., M.A., Ph.D.
 - : Dr.Phramaha Amnuay Amsukari B.A., M.A.,Ph.D.
 - : Mr.Wanchai Suktam B.A.(1st Class), B.A., M.P.A.
(Human Capital Management)
- Date of Graduation** : February 8, 2012

ABSTRACT

The main objectives of this research are: i) to study the role of the administration of the affairs of the clergy by the idea of the Buddhist abbot at Maha Rat District, Ayutthaya Province.; ii) to compare the role of the administration of the affairs of the clergy by the idea of a Buddhist abbot at Maharashtra District, Ayutthaya Province.; and iii) to study the comments, the suggestions the role of the administration of the affairs of the clergy by the idea of a Buddhist abbot at Maharashtra District, Ayutthaya Province. The research is survey research. Data collections are conducted using questionnaire with 375 targets of the population in Maha Rat District, Ayutthaya Province, selected by purposive sampling technique. Data analysis was conducted using Statistical Program for analysis of Social Science data. Statistical values of Frequency, Percentage, Average and Standard Deviation were described. t-test was used for two variables. Statistical significance was conducted using One-way analysis of variance.

Results of the Research were concluded as follows:

- 1) The overall the role of the administration of the affairs of the clergy by the idea of the Buddhist abbot at Maha Rat District, Ayutthaya Province was found at the high level . When considered in each aspects, it was also noticed at the high levels in all aspects,

namely, i) The public welfare, ii) The government., iii) The propagation of Buddhism, iv) The Religious Studies., v) The public assistance., and vi) Welfare Studies.

2) With regard to comparison of the role of the administration of the affairs of the clergy by the idea of a Buddhist abbot at Maha Rat District, Ayutthaya Province, classified by the personal status : sex, age, education level and occupation, it was found that the role of the administration of the affairs of the clergy by the idea of a Buddhist abbot at Maharashtra District, Ayutthaya Province with the different of sex was not statistical significance, therefore the hypotheses were rejected .However, the role of the administration of the affairs of the clergy by the idea of a Buddhist abbot at Maha Rat District, Ayutthaya Province with the different of sex, age, education level and occupation was not statistical significance, therefore the hypotheses were rejected.

3) For the comments, the suggestions of the role of the administration of the affairs of the clergy by the idea of the Buddhist abbot at Maharashtra District, Ayutthaya Province, it was found that:

i) Buddhist organizations should have law rules or discipline of the clergy that covers the modern era. And penalties should be substantial. For the suppression of mistake of the priest. And preserve the faith of the Buddhists.,

ii) There should be consulted with various parties concerned with the education of the clergy for the improvement course to the modern era.,

iii) There should be made a project or a book dedicated to the knowledge and understanding about donations properly for donations to schools in need in rural areas or outside the city.,

iv) Agencies involved in the propagation of Buddhism should have the clergy training of new missionaries. A sufficient to the demand of the people.,

v) There should be regulated for controlling of the soliciting donations to the clergy . For preserve the faith of the Buddhists.,

and vi) The temple should be allowed or established of community centers in the temple such as Drug treatment center ,Vocational Training and Formal Education Center for assisting people fully.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในเขตอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ด้วยความเมตตากรุณา และความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ พระมหาอำนวยการ อัสสุภี ดร. และ อาจารย์วันชัย สุขตาม ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาได้ให้คำแนะนำให้ความรู้ข้อคิดและตรวจทานแก้ไขปรับปรุงวิทยานิพนธ์เล่มนี้จนสมบูรณ์สำเร็จด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ พระครูปริมาณุรักษ์ รองศาสตราจารย์, ดร. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรพล ใจเย็น ดร.พิเชฐ ทังโต และ อาจารย์เดช ชูจันทร์ ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยแบบสอบถามให้สมบูรณ์และสำเร็จด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณพระสุธีธรรมมานุวัตร, ผศ. ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย และอาจารย์พระครูปลัดสุรัฐ สิริปัญโญ, ดร. ประธานกรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.สุภกิจ โสทัต กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

ขอขอบคุณ ผศ.ดร.รัชชนันท์ อิศรเดชผู้ตรวจสอบบทคัดย่อภาษาอังกฤษ คุณธิติวุฒิ หมั่นมี (พธ.ม.) เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไปที่ได้ให้ความกรุณาตรวจทานและแก้ไขเครื่องมือในการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และคุณสุกัญญา แจ่มนคร เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไปที่ให้ความช่วยเหลือ

ขอขอบพระคุณ พระครูอรุณ วราสัย เจ้าคณะอำเภอมหาราช และพระอธิการสมชาย ที่ปทุมโม เจ้าอาวาสวัดเสาชิงใหม่ ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์เมตตาอย่างดียิ่ง ให้งานนี้ได้สำเร็จลงได้

ขอขอบคุณภัสสรหญิง นิธิกาญจน์ ชันติวรพงศ์ ที่ช่วยปรับปรุงข้อมูลของวิทยานิพนธ์ นายพันธุ์เลิศ มีวุฒิสมาชายอำเภอมหาราช และพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ได้อนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลทุกท่านกรุณาในการให้ข้อมูลตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณเพื่อนร่วมงานและเพื่อนร่วมรุ่นทุกท่าน และคุณพินิจ ฉายสุวรรณ ศิลปินแห่งชาติพร้อมครอบครัว คุณธนิก คุณรุจภา ปริญญาคุณคุณญาณกวี คุณทิวชาติ คุณเสมอ เกิดวิธี ผู้ที่อุปถัมภ์ด้านกำลังทรัพย์และด้านกำลังใจในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ให้สำเร็จสมบูรณ์ลงได้ด้วยดี

คุณค่าแห่งความรู้และคุณประโยชน์อันจะพึงมีจากการวิจัยในครั้งนี้ ผู้ศึกษาขอมอบให้แต่ผู้มีพระคุณและผู้มีบุญคุณทุกท่าน

พระครูอุดมธรรมจารี (สมจิตร อชฎาจารย์)

๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
สารบัญ	(๖)
สารบัญตาราง	(๗)
สารบัญแผนภาพ	(๑๒)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(๑๓)
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๕ สมมติฐานงานวิจัย	๕
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๖
บทที่ ๒ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร	๘
๒.๑.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร	๘
๒.๑.๒ บทบาทหน้าที่ทางการบริหาร	๑๗
๒.๑.๓ พุทธิวิธีการบริหาร	๒๐
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท	๒๗
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับเจ้าอาวาส	๓๒
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์	๓๗
๒.๔.๑ ด้านการปกครอง	๔๑
๒.๔.๒ ด้านการศาสนศึกษา	๔๗

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
๒.๔.๓ ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๔๙
๒.๔.๔ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๕๑
๒.๔.๕ ด้านการสาธารณูปการ	๕๓
๒.๔.๖ ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๕๔
๒.๕ ข้อมูลเกี่ยวกับอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๕๖
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๘
๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวกับความคิดเห็น	๕๘
๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวกับบทบาท	๖๔
๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหาร	๗๒
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๗
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๗๘
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๗๘
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๗๙
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๘๐
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๒
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์	๘๓
บทที่ ๔ ผลการศึกษา	๘๔
๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาร้อยละ (Percentage)	๘๔
๔.๒ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	๘๖
๔.๓ การวิเคราะห์เปรียบเทียบ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามเพศ โดยการทดสอบค่าที (t-test)	๙๓

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
๔.๔ การวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาตาม ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA)	๙๔
๔.๕ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นแนวทางในการพัฒนาบทบาทการ บริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัด พระนครศรีอยุธยา	๑๐๔
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๑๐๘
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๐๘
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๑๑
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๑๗
บรรณานุกรม	๑๑๙
ภาคผนวก	๑๒๖
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพ เครื่องมือวิจัย	๑๒๗
ภาคผนวก ข ผลการหาค่าความเที่ยงตรงของเครื่องมือ (IOC)	๑๓๓
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความ เที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Try-out)	๑๓๘
ภาคผนวก ง ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Alpha)	๑๔๐
ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๔๓
ภาคผนวก ฉ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๔๖
ประวัติผู้วิจัย	๑๕๓

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๓.๑ แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ๓๙๒	๗๙
๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๘๕
๔.๒ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม	๘๖
๔.๓ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการปกครอง	๘๗
๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการศึกษา	๘๘
๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๘๙
๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๙๐
๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสาธารณูปการ	๙๑

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๘ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสาธารณะสงเคราะห์	๙๒
๔.๙ การวิเคราะห์เปรียบเทียบ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามเพศ โดยการทดสอบค่าที (t-test)	๙๓
๔.๑๐ แสดงผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามอายุ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA) (n=๓๗๕)	๙๔
๔.๑๑ แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามอายุ ด้านการปกครอง	๙๕
๔.๑๒ แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามอายุ ด้านสาธารณูปการ	๙๖
๔.๑๓ แสดงผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามระดับการศึกษา โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA)	๙๘
๔.๑๔ แสดงผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามอาชีพ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA)	๑๐๐

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๑๕ สรุปโดยภาพรวมการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล	๑๐๒
๔.๑๖ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน เกี่ยวกับสภาพปัญหาอุปสรรคและแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการปกครอง	๑๐๔
๔.๑๗ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน เกี่ยวกับสภาพปัญหาอุปสรรคและแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการศาสนศึกษา	๑๐๕
๔.๑๘ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน เกี่ยวกับสภาพปัญหาอุปสรรคและแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๑๐๕
๔.๑๙ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน เกี่ยวกับสภาพปัญหาอุปสรรคและแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๑๐๖
๔.๒๐ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน เกี่ยวกับสภาพปัญหาอุปสรรคและแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสาธารณูปการ	๑๐๖
๔.๒๑ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน เกี่ยวกับสภาพปัญหาอุปสรรคและแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสาธารณะสงเคราะห์	๑๐๗

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
๒.๑	หน่วยวิเคราะห์และความสัมพันธ์เชิงเหตุผล	๓๐
๒.๒	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๗

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลัก โดยใช้ระบบย่อคำ ดังต่อไปนี้

พระสุตตันตปิฎก

ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
อง.ติก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ติกกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหานิทเทส	(ภาษาไทย)
ขุ.ป.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ปฏิสัมภิทามรรค	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)

๒. การระบุเลขหมายพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยฉบับนี้ ได้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๓๙ เป็นหลักในการอ้างอิง ซึ่งพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย จะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า. เช่น ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๗/๓๗. หมายความว่า ระบุถึง สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๓๗ หน้าที่ ๓๗ เป็นต้น

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัดและพระสงฆ์คือสถาบันทางรูปธรรมของพระพุทธศาสนาที่สำคัญ หน้าที่หลักของพระสงฆ์คือ การสั่งสอนหลักธรรมทางศาสนาให้แพร่หลายและสืบต่อคำสอนของศาสนาให้คงอยู่ในสังคม ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาวัดในฐานะองค์กรที่สำคัญองค์กรหนึ่งในสังคมว่าเป็นศูนย์กลางของชุมชนไทย ในอดีตวัดเป็นทุกอย่างของสังคม เป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์รวมแห่งความเคารพนับถือและเป็นศูนย์รวมในด้านจัดกิจกรรมต่างๆโดยนัยนี้วัดและพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาจึงเป็นหลักที่สำคัญของประเทศชาติ ในฐานะที่เป็นศูนย์รวมใจประชาชนให้มีความสามัคคีและรวมตัวเข้าเป็นหน่วยหนึ่งได้ วัดจึงเป็นศูนย์กลางของชุมชนและของสังคมไทยทุกระดับ เพราะนอกจากจะทำหน้าที่อบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่ประชาชนแล้วยังทำหน้าที่เป็นสถานศึกษาสำหรับชาวบ้านที่ส่งบุตรหลานมาอยู่รับใช้พระ บวช เรียน และศึกษาวิชาการต่างๆ เป็นศูนย์กลางการบริหารการปกครองที่ผู้ใหญ่บ้าน กำหนด นายอำเภอจะเรียกลูกบ้านประชาชน มาประชุม รวมทั้งเป็นสถานที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์พักผ่อนหย่อนใจในการบันเทิงมหรสพ กระทำกิจการและกิจกรรมร่วมกัน ตลอดจนการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางวัตถุด้านประดิษฐ์กรรมทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่างๆ ทำให้สภาพสังคมเปลี่ยนไป ซึ่งมีผลกระทบต่อค่านิยมและความเชื่อของประชาชน บทบาทของพระสงฆ์และวัดในพระพุทธศาสนาจึงเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตตามความเจริญทางวัตถุของสังคม เนื่องจากเกิดมีสถาบันใหม่ เข้ามาแทนที่บทบาทเดิมของวัด เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล ศาล สถานเริงรมย์ต่างๆ เป็นต้น วิชาการสมัยใหม่ๆ ทำให้คนเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมวัตถุนิยมอย่างเด่นชัด มีโลกทัศน์ของการสร้างสรรค์ทำทลายสูงขึ้น ทำให้คนบางกลุ่มมองดูสังคมสงฆ์และสถาบันพระพุทธศาสนาว่าเป็นของเก่าไม่ทันสมัย มีลักษณะไม่เป็นวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะในหมู่ปัญญาชน นักเรียน นิสิต นักศึกษาที่ศึกษาในวิชาการสมัยใหม่ สถานะของพระสงฆ์และวัดในสายตาของคนรุ่นใหม่จึงแตกต่างไปจากอดีต โดยเฉพาะในสังคมเมือง วัดมิได้เป็นศูนย์กลางชุมชนและไม่ได้เป็นสถานศึกษาสำหรับกุลบุตรอีกต่อไป^๑

อย่างไรก็ตามบทบาทของวัดและของพระสงฆ์ก็ยังมีปรากฏให้เห็นอยู่และการที่ศาสนาจะมีความสำคัญและได้รับการยอมรับนับถือจากคนในสังคมนั้นขึ้นอยู่กับว่าศาสนาได้สร้างประโยชน์ต่อตอบสนองความต้องการในการแก้ไขปัญหาชีวิตของคนในสังคมและปัญหาในระดับ

^๑ ชาญณรงค์ หินเกิด, "บทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาวัดในจังหวัดมหาสารคาม", *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๖), หน้า ๑.

สังคมในปัจจุบัน การปกครองคณะสงฆ์ไทย เป็นระบอบที่สืบเนื่องมาจากระบบการปกครองคณะสงฆ์ครั้งพุทธกาลที่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและเหมาะสมสำหรับการรักษาสถาบันศาสนาให้มั่นคงอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติเป็นอย่างยิ่ง ครั้งพุทธกาลพระพุทธเจ้าองค์เดียวทรงปกครองคณะสงฆ์โดยธรรมาธิปไตย คือ ทรงแสดงธรรมบัญญัติวินัย ทรงบริหารกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาและทรงวินิจฉัยอธิกรณ์ของพระภิกษุสงฆ์สาวก พระพุทธเจ้าทรงเป็นพระธรรมราชา มีพระสาวกเป็นพระธรรมเสนาบดี เป็นผู้ช่วยตามที่โปรดให้ช่วย กับพระโมคคัลลานะและพระเถระทั้งหลายผู้เป็นสังฆมนตรีและสังฆปริณายกเป็นหมู่ๆ ทรงมอบให้สงฆ์ประชุมกันทำสังฆกรรมทั้งปวง โดยเป็นการกสงฆ์ ผู้เข้าประชุมพึงเป็นสมานสังวาสกันและจะต้องมีมติเป็นเอกฉันท์และเป็นไปตามพระธรรมวินัย การปกครองภายในหมู่หรือคณะที่เนื่องด้วยพระเถระ เช่น พระอุปัชฌายะ อาจารย์ปกครอง สัทธินิหาริกและอันเตวาสิกพระเถระปกครองอาวาสิกะ (ภิกษุในอาวาส) นั้นๆ เมื่อพระพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธปรินิพพานได้ทรงมอบพระธรรมวินัยเป็นศาสดาแทนพระองค์ ให้พระสงฆ์และคณะสงฆ์ถือธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญ

การปกครองคณะสงฆ์จึงนับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญเพราะถ้ามีระบบการปกครองดี พระพุทธศาสนาก็มีความเจริญมั่นคง การปกครองสงฆ์ จึงถือว่าเป็นหัวใจหลัก ในงานบริหารกิจการของคณะสงฆ์คือ ด้านการปกครอง การศึกษา การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎระเบียบ มหาเถรสมาคม ข้อบังคับ มติ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชหรือคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน การระงับอธิกรณ์ การวินิจฉัยการลงนิคหกรรมการวินิจฉัยข้ออุทธรณ์ต่างๆ ตลอดจนการแต่งตั้งถอดถอนเจ้าคณะพระสังฆาธิการ ควบคุมดูแลให้เป็นไปตามข้อวัตรปฏิบัติของพระสังฆาธิการ และสถาบันคณะสงฆ์ไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันให้ตระหนักถึงความสำคัญในระบบการปกครองคณะสงฆ์

ในปัจจุบันขอบข่ายภารกิจของคณะสงฆ์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ และกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ กฎหมาย ๓ ฉบับนี้ได้รับรู้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการตามภารกิจของคณะสงฆ์ ๖ ด้าน คือ ๑) ด้านการปกครอง ๒) ด้านการศาสนศึกษา ๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๔) ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ๕) ด้านการสาธารณูปการ และ ๖) ด้านสาธารณสงเคราะห์^๒

ผู้ที่มีบทบาทในการนำภาระงานทั้ง ๖ ด้านดังกล่าว ไปใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์มากที่สุด คือ พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ดังนั้นเจ้าอาวาสจึงถือว่า มีความสำคัญมาก

^๒ กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๓๔.

ในการบริหารกิจการของวัด และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา นอกจากนั้นยังมีหน้าที่ดูแลสถานที่ภายในวัดให้เป็นไปในสภาพมั่นคงแข็งแรงสะอาดและสะดวกต่อการใช้งาน ซึ่งความสำเร็จของวัดในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นที่ยอมรับของประชาชนย่อมขึ้นกับการบริหารหมู่คณะ หรือการปกครองดูแล ตลอดจนแนะนำสั่งสอนอบรม พระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ที่มาอยู่หรือพำนักในวัด ให้ประพฤติตนอยู่ในธรรมวินัย ตามกฎหมายของบ้านเมือง ข้อบังคับ ระเบียบคำสั่ง และประกาศของมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นองค์กรสูงสุดของคณะสงฆ์ไทยและผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารหมู่คณะ^๓ ภิกษุเจ้าอาวาส เป็นผู้นำของพระภิกษุสงฆ์สามเณรและคฤหัสถ์ที่มีอยู่ในวัดจึงมีความสำคัญที่สุดต่อความเจริญรุ่งเรืองสันติสุขและความมั่นคงของวัดที่จะเป็นผู้บริหารกิจการของวัดการปกครองบังคับบัญชา การดูแล การแนะนำ สั่งสอนพระภิกษุ สามเณร และฆราวาส ผู้อยู่ในวัด ให้ร่วมแรงร่วมใจกันปฏิบัติศาสนกิจดำเนินกิจกรรมและโครงการต่างๆ ของวัด ให้สำเร็จไปด้วยดีมีประสิทธิภาพสูง และให้วัดมีความเจริญรุ่งเรือง สันติสุข และมั่นคงเป็นศูนย์กลางให้การศึกษาอบรมศีลธรรม จริยธรรม และภาวนาธรรมวิปัสสนากัมมัฏฐานแก่ชุมชนและประชาชนทั้งใกล้และไกล ให้เป็นที่พึ่งทางใจแก่สาธุชนได้อย่างแท้จริง

ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย ๑๒ ตำบล มีวัดจำนวน ๒๗ วัด^๔ ซึ่งหลายวัดเป็นวัดเก่าแก่มากมีประวัติความเป็นมาอันยาวนานตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา พุทธศาสนิกชนได้ให้การสนับสนุน ทำบุญถวายทาน ร่วมบริจาคจตุปัจจัยไทยธรรมจำนวนมากในการบูรณะปฏิสังขรณ์วัด สร้างศาสนสถานและศาสนวัตถุมากมาย พร้อมทั้งส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาของสงฆ์ทั้งแผนกธรรมแผนกบาลีด้วยดีเสมอมา ซึ่งเป็นผลมาจากการประพฤติดีปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์ ภายใต้การปกครองของพระสังฆาธิการที่เป็นเจ้าอาวาสของวัดนั้นๆ ตามกรอบบทบาทที่มหาเถรสมาคมกำหนด อันเป็นการสร้างเสริมศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

ในกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วทั้งด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านการเมือง ซึ่งแต่ละด้านมีผลกระทบต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้งสิ้น ตัวอย่างเช่น ผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำ ความขัดแย้งทางการเมือง การสื่อสารในเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) เป็นต้น ล้วนแล้วแต่มีพระสงฆ์เข้าไปเกี่ยวข้องด้วยทั้งสิ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถูกจับตามองจากพุทธศาสนิกชนอย่างใกล้ชิด และมีการวิพากษ์วิจารณ์ทั้งด้านลบและด้านบวก โดยที่พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสจะมีบทบาทที่สำคัญในการควบคุมดูแลอย่างไร จึงเป็นเรื่องที่น่าศึกษาอย่างยิ่ง

^๓พระมหาเสริมชัย ชยมงคล, การบริหารวัด, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธทาสภวนา วิชาการธรรมกาย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๐๔.

^๔วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, รายชื่อวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, (เข้าถึงเมื่อ ธันวาคม ๒๕๕๔), รายชื่อวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, <http://th.wikipedia.org/wiki/>.

จากความเป็นมาและเหตุผลเบื้องต้นนั้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์จะศึกษาบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งในการศึกษาในเรื่องนี้จะทำให้ทราบข้อมูลสารสนเทศในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าอาวาสเพื่อใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อีกทั้งทำให้ทราบปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารจัดการวัด อันจะนำไปสู่การแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาการดำเนินงานให้บรรลุเป้าประสงค์ ต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขปัญหอันเกิดจากบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาครั้งนี้ มุ่งศึกษาบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๖ ด้าน คือ

๑. ด้านการปกครอง
๒. ด้านการศาสนศึกษา
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์
๔. ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม
๕. ด้านการสาธารณูปการ
๖. ด้านการศาสนสงเคราะห์

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๒๓,๕๒๕ คน^๕ จาก ๑๒ ตำบลได้แก่ ๑) ตำบลหัวไผ่ ๒) ตำบลกะทุ่ม

^๕สำนักบริหารทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, "จำนวนประชากรและบ้าน จำแนกเป็นรายอำเภอ และรายตำบล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา", (เข้าถึงข้อมูลเมื่อ มีนาคม ๒๕๕๔), <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/districtList/page1.htm>.

๓) ตำบลมหาธาตุ ๔) ตำบลน้ำเต้า ๕) ตำบลบางนา ๖) ตำบลโรงช้าง ๗) ตำบลเจ้าปลุก
๘) ตำบลพิตเพี้ยน ๙) ตำบลบ้านนา ๑๐) ตำบลบ้านขวาง ๑๑) ตำบลท่าตอ และ ๑๒) ตำบลบ้านใหม่

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านเวลา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะทำการศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือน มกราคม ๒๕๕๔ จน
ถึง มกราคม ๒๕๕๕ รวมเป็นระยะเวลา ๑ ปี

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของ
พุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาธาตุ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นอย่างไร

๑.๔.๒ ปัญหาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาส ในอำเภอมหาธาตุ จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา มีอะไรบ้าง

๑.๔.๓ พุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาธาตุจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความคิดเห็น
ต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาธาตุ จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา อย่างไร

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ พุทธศาสนิกชนที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาธาตุ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

๑.๕.๒ พุทธศาสนิกชนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาธาตุ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

๑.๕.๓ พุทธศาสนิกชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการ
บริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาธาตุ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

๑.๕.๔ พุทธศาสนิกชนที่มีอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาธาตุ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

เจ้าอาวาส หมายถึง พระภิกษุผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้บังคับบัญชาในระดับต้น
ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๓๕) ให้ปฏิบัติหน้าที่
ในตามวัดที่ได้รับแต่งตั้งนั้น ๆ

บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบใน
การปฏิบัติงานตามหน้าที่ของเจ้าอาวาสต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์

กิจการคณะสงฆ์ หมายถึง งานที่พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติหรือ
จะต้องกระทำอันเรียกเป็นหน้าที่ทางการปกครองคณะสงฆ์

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ หมายถึง การดำเนินงานในการวางแผนการ การดำเนินงาน การควบคุมดูแล และการรายงานเกี่ยวกับกิจการคณะสงฆ์และกิจการพระ ศาสนาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย กฎหมายและกฎระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศของมหาเถรสมาคมและตามพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช

พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้มีตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์สังกัด คณะสงฆ์มหานิกายจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตั้งแต่ ระดับ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาส หมายถึง พฤติกรรมหรือลักษณะ ท่าทีของเจ้าอาวาส ในการบริหารวัดใน ๖ ด้าน ได้แก่

พุทธศาสนิกชน หมายถึงผู้นับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำตัวประจำชีวิต ยินดีที่จะปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เต็มใจที่จะปฏิบัติตามหลักธรรมคือ เว้น จากการทำความชั่ว ทำแต่ความดี และทำจิตใจให้หมดจดจากกิเลส ด้วยการบำเพ็ญบุญใน พระพุทธศาสนา เช่น ให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนาเพื่อขัดเกลา อบรม ป่มเพาะกาย วาจา ใจให้งดงามเรียบร้อย ให้สงบนิ่ง และให้พ้นจากความเศร้าหมองต่าง ๆ

๑) ด้านการปกครอง หมายถึง การจัดระเบียบความเป็นอยู่ภายในวัด โดยดำเนินการสอดส่องดูแล รักษาความเรียบร้อยดีงามภายในวัด เพื่อให้พระภิกษุสงฆ์ สามเณรที่อยู่ภายในวัด หรือในการปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎ ข้อบังคับ ประกาศ ระเบียบ คำสั่ง กฎมหาเถรสมาคม หรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช การอบรมศีลธรรม วัตรของพระภิกษุสงฆ์สามเณร รวมถึงการจัดระเบียบปฏิบัติและการดูแลทุกข์สุขของคฤหัสถ์ที่ อาศัยอยู่ภายในบริเวณวัด

๒) ด้านการศาสนศึกษา หมายถึง การดำเนินการจัดส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติ ธรรมของคณะสงฆ์ทั้งแผนกธรรมบาลี แผนกสามัญศึกษารวมทั้งการส่งเสริมให้พระภิกษุสงฆ์ สามเณรศึกษาพระปริยัติธรรมในทุก ๆ ด้านที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย

๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินการจัดการและส่งเสริม การศึกษาที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา รวมทั้งการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กที่อยู่ในปฐมวัย

๔) ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม หมายถึง การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนา ให้แก่ศาสนทายาท และประชาชนทั่วไปได้รับทราบในทุก ๆ วิธีการที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม แล้วนำมาเอาหลักธรรมคำสั่งสอน ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๕) **ด้านการสาธารณูปการ** หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัดในด้านถาวรวัตถุ ได้แก่ อาคารสถานที่สิ่งแวดล้อมการปรับปรุงและการจัดให้มีระบบสาธารณูปโภคต่างๆ ภายในวัดเพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามพฤติกรรมกรรมการบริหารของเจ้าอาวาส

๖) **ด้านการศาสนสงเคราะห์** หมายถึง การสงเคราะห์ปวงชน และสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่เป็นการขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่ การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในด้านการใช้วัดเป็นสถานที่ในการบำเพ็ญกุศล การจัดพระสงฆ์ไปประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ได้รับอาราธนาขิมนต์ไว้ จัดสรรให้บริเวณวัดมีห้องสมุดสำหรับประชาชน รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือทางราชการในการจัดกิจกรรมด้านต่าง ๆ เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไป

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ได้ทราบบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๗.๒ ได้ทราบถึงสภาพปัจจุบันและปัญหาในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาส ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในมุมมองของพุทธศาสนิกชน

๑.๗.๓ นำผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้เสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาส ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาการ เพื่อให้องค์กรทางพระพุทธศาสนาไปปรับปรุงแก้ไขด้านต่างๆ ที่บกพร่องให้แก่เจ้าอาวาสในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงการบริหารวัดให้มีประสิทธิภาพต่อไป

บทที่ ๒

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารแนวคิดทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
 - ๒.๑.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
 - ๒.๑.๒ บทบาทหน้าที่ทางการบริหาร
 - ๒.๑.๓ พุทธวิธีการบริหาร
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับเจ้าอาวาส
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์
 - ๒.๔.๑ ด้านการปกครอง
 - ๒.๔.๒ ด้านการศาสนศึกษา
 - ๒.๔.๓ ด้านการศึกษาสงเคราะห์
 - ๒.๔.๔ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
 - ๒.๔.๕ ด้านการสาธารณูปการ
 - ๒.๔.๖ ด้านการสาธารณสงเคราะห์
- ๒.๕ ข้อมูลเกี่ยวกับอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - ๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวกับความคิดเห็น
 - ๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวกับบทบาท
 - ๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหาร
- ๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

๒.๑.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

ผู้วิจัยได้ศึกษาคำว่า “การบริหาร” ได้มีหน่วยงาน และนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายลักษณะโดยมีผู้ศึกษาค้นคว้าไว้พอที่จะยกมากล่าวพอสังเขป ดังนี้

เฮอริเบิร์ต เอ ไชม่อน (Herbert A. Simon) กล่าวถึงการบริหารว่า หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ร่วมกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์^๑

ฮัทชินสัน (Hutchinson) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะหรือความสามารถในการรวมวัตถุและกำลังคนเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด^๒

คูนท์ซ และดอนเนลล์ (Koontz and Donnell) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น^๓

เออร์เนสต์ เดล (Ernest Dale) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการจัดองค์การและการใช้ทรัพยากรต่างๆ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า^๔

ปีเตอร์ เอฟ ดร๊อคเกอร์ (Peter F. Drucker) กล่าวว่า การบริหาร คือ ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น ภายในสภาพองค์กรนั้นๆ ทรัพยากรด้านบุคคลจะเป็นทรัพยากรหลักขององค์กรที่เข้ามาทำงานในองค์กร ซึ่งคนเหล่านี้จะเป็นผู้ใช้ทรัพยากรด้านวัตถุอื่นๆ เครื่องจักร อุปกรณ์ วัตถุดิบ เงินทุน รวมทั้งข้อมูลสารสนเทศต่างๆ เพื่อผลิตสินค้าหรือบริการออกจำหน่ายและตอบสนองความพอใจให้กับสังคม^๕

เฟรดเดอริก ดับเบิลยู เทเลอร์ (Frederick W. Taylor) ให้ความหมายไว้ว่า งานบริหารทุกอย่างจำเป็นต้องกระทำโดยมีหลักเกณฑ์ ซึ่งกำหนดจากการวิเคราะห์ศึกษาโดยรอบคอบ ทั้งนี้ เพื่อให้มีวิธีที่ดีที่สุดในอนาคตที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตมากยิ่งขึ้นเพื่อประโยชน์สำหรับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง^๖

พระมหาจุฬาลงกรณ วชิรเมธี กล่าวว่า ผู้บริหารงานที่ดีจะต้องมีวิธีการบริหารงานที่จะทำให้ชนะใจลูกน้อง ธรรมชาติสำหรับผู้บริหารงาน คือ จะต้องมีความหนักแน่นมั่นคงและสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกน้องได้ มีความสามารถในการแบ่งงานให้ลูกน้องทำตามความชำนาญของแต่ละบุคคลและรู้จักกระจายอำนาจให้แก่ลูกน้องได้ช่วยแบ่งเบาภาระ

^๑ Herbert A. Simon, **Administrative Behavior**, (New York: Macmillan, 1947), p. 3.

^๒ Hutchinson, John G., **Organization : Theory and Classical Concepts**, (New York : McGraw-Hill, 1967), p.12.

^๓ Koontz, Harold & Cyril O' Donnell, **Principle Of Management : An Analysis of Managerial Functions**, (New York : McGraw-Hill, 1972), p. 43.

^๔ Ernest Dale, **Management : Theory and Practice**, (New York : McGraw-Hill, 1973), p. 4.

^๕ Peter F. Drucker อังโน สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓), หน้า ๖.

^๖ Frederick W. Taylor, **Ibid**, p. 27.

ของตนเอง ดังนั้นผู้บริหารงานที่ดีจึงเป็นผู้ที่คอยดูแลภาพรวมในการทำงานของบุคคลในองค์กร^๗

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวถึง การบริหารเป็นวิธีการทำให้ งานสำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น (Getting things done through other people) และกล่าวว่าหน้าที่ของ ผู้บริหารเป็นกรอบในการพิจารณาของผู้บริหารให้สำเร็จ มี ๕ ประการ ตามคำย่อภาษาอังกฤษ ว่า “POSDC” ดังนี้ คือ^๘

๑. P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเพื่อกำหนดทิศทาง ขององค์กร

๒. O คือ Organizing หมายถึง คือ การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้าง ความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการ กระจายอำนาจ

๓. S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากร และการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน

๔. D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการ ดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและต้องมีภาวะผู้นำ

๕. C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของ การปฏิบัติงานภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

จันทราณี สงวนนาม กล่าวว่า การบริหารงานเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ซึ่งเป็นสาขาวิชาที่มีการจัดระเบียบอย่างมีระบบ กล่าวคือ มีหลักการ กฎเกณฑ์และทฤษฎีที่เชื่อถือได้ อันเกิดจากการ ค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์เพื่อประโยชน์ในการบริหารงาน โดยลักษณะเช่นนี้ การบริหารงานจึงเป็นศาสตร์ ทางสังคม ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยาและรัฐศาสตร์ แต่ถ้าพิจารณาการบริหารงานใน ลักษณะของการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และทักษะของผู้บริหารงานแต่ละ คนที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมายซึ่งเป็นการประยุกต์เอาความรู้หลักการและทฤษฎีไปปรับใช้ในการ ปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม^๙

^๗พระมหาภูมิจัย วชิรเมธี (ว. วชิรเมธี), **คนสำราญงานสำเร็จ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐), หน้า ๒๕-๓๒.

^๘พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีในการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๔. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๓-๕.

^๙จันทราณี สงวนนาม, **เอกสารประกอบการสอนบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับ สูง**, (กรุงเทพมหานคร : มปท., ๒๕๓๖), หน้า ๔.

ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ และวิบูลย์ ไตวณะบุตร กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การจัดการ หรือการควบคุมกิจการต่างๆของรัฐ เช่น การบริหารการเงินของมูลนิธิ การบริหารกิจการภาษี การบริหารกิจการแพทย์ การบริหารที่ดินรกร้างว่างเปล่า การบริหารการก่อสร้าง การบริหารกิจการอุตสาหกรรม และอื่นๆ ที่เป็นงานที่เรียกกันว่า รัฐประศาสนศาสตร์ (Public Administration)^{๑๑}

วิลเลียม (William Ouchi) ได้กล่าวทฤษฎีของการบริหาร คือ ทฤษฎี Z โดยหลังจากการศึกษาการบริหารของธุรกิจญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา และได้ทำการประสมประสานกัน โดยมีแนวคิดด้านการบริหาร ดังนี้

๑. การจ้างงานระยะยาว
๒. การตัดสินใจเป็นเอกฉันท์
๓. ความรับผิดชอบเฉพาะบุคคล
๔. การประเมินผลและการเลื่อนตำแหน่งแบบค่อยเป็นค่อยไป
๕. การควบคุมในตัวเองไม่เป็นทางการโดยมีการวัดผลอย่างชัดเจนและเป็นทางการ
๖. เส้นทางอาชีพแบบเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในระดับปานกลาง
๗. มีความเกี่ยวข้องในลักษณะครอบครัว^{๑๒}

สุธี สุทธิสมบูรณ์ และ สมาน รังสิโยกฤษฎ์ กล่าวว่า การบริหารงานเป็นการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ อันได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน^{๑๓}

ธงชัย สันติวงษ์ กล่าวว่า การบริหารงานเป็นภาระหน้าที่ของผู้นำกลุ่มซึ่งจะต้องจัดการให้ทรัพยากรทั้งที่เป็นตัวคนและวัตถุสามารถประสานเข้าด้วยกันเพื่อร่วมกันทำงานเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพได้และในขณะเดียวกันจะต้องจัดการนำองค์กรให้สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกได้อย่างดีที่สุด^{๑๔}

องรี ฟาร์โย (Henri Fayol) ได้สรุปสาระสำคัญของหลักการบริหาร ไว้ดังนี้

^{๑๑}ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ และวิบูลย์ ไตวณะบุตร, **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๑.

^{๑๒}William Ouchi, **Organization and Management**, (Eaglewood Cliffs : Prentice Hill, 1971), p.283.

^{๑๓}สุธี สุทธิสมบูรณ์ และสมาน รังสิโยกฤษฎ์, **หลักการบริหารเบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ก.พ., ๒๕๓๖), หน้า ๑๒.

^{๑๔}ธงชัย สันติวงษ์, **องค์กรและการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗), หน้า ๒๖.

๑. หน้าที่ทางการบริหาร (Management function) ซึ่งประกอบด้วยหน้าที่ทางการบริหาร ๕ ประการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุม (Controlling)

๒. ผู้บริหารจะต้องมีลักษณะพร้อมด้วยความสามารถทางร่างกายจิตใจ ไหวพริบ การศึกษาหาความรู้ เทคนิคการทำงานและประสบการณ์ต่างๆ

๓. หลักการบริหาร ซึ่งมีหลักการทั่วไปที่ใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติสำหรับผู้บริหาร ๑๔ ข้อ คือ^{๑๔}

(๑) หลักการเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ (Authority and responsibility)

(๒) หลักของการมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว (Unity of command)

(๓) หลักการมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน (Unity of direction)

(๔) หลักการชี้แจงไว้ซึ่งสายงาน (Scalar of chain)

(๕) หลักการแบ่งงานกันทำ (Division of work, or specialization)

(๖) หลักเกี่ยวกับระเบียบวินัย (Discipline)

(๗) หลักของการถือประโยชน์ส่วนบุคคลรองจากประโยชน์ส่วนรวม (Subordination of individual to general interest)

(๘) หลักของการให้ผลประโยชน์ตอบแทน (Remuneration)

(๙) หลักของการรวมอำนาจไว้ส่วนกลาง (Centralization)

(๑๐) หลักของการมีระเบียบเรียบร้อย (Order)

(๑๑) หลักของความเสมอภาค (Equity)

(๑๒) หลักของการมีเสถียรภาพของการว่าจ้างทำงาน (Stability of tenure)

(๑๓) หลักของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Initiative)

(๑๔) หลักของความสามัคคี (Esprit de corps)

^{๑๔}Henri Fayol, Industrial and General Administration, (New York : Mc-Grew Hill,1930), pp. 17-18.

วัชร บุณฺณสิงห์ กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการทางสังคม ซึ่งพิจารณาได้เป็น ๓ ทาง คือ^๕

๑. ทางโครงสร้าง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นตอนของสายการบังคับบัญชา

๒. ทางหน้าที่ เป็นขั้นตอนของหน่วยงานที่ระบุหน้าที่ บทบาท ความรับผิดชอบและเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย

๓. ทางปฏิบัติการ เป็นกระบวนการบริหารดำเนินการในสถานการณ์ที่บุคคลต่อบุคคลกำลังมีปฏิสัมพันธ์กันหรือร่วมทำปฏิกิริยาเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน

สุปรีชา กมลาศน์ อธิบายว่า แนวคิดการบริหารได้รับการพัฒนาขึ้นมาตามแบบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ จนเกิดเป็นทฤษฎีการบริหารที่มุ่งจะวิเคราะห์ศึกษาถึงการบริหารอย่างเป็นระบบ โดยองรี ฟาโย นักบริหารชาวฝรั่งเศส ซึ่งได้วางรากฐานสำคัญของทฤษฎีการบริหารทั่วไปอันเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง ทฤษฎีอันหนึ่งที่ว่าด้วยหน้าที่ในการบริหาร ๕ ประการคือ การวางแผน การจัดองค์การ การบังคับบัญชา การประสานงาน และการควบคุม ต่อมาได้พัฒนาและปรับปรุงจนกลายเป็นตำราการบริหาร เช่น ทฤษฎีของลูเธอร์ กุลิค ศาสตราจารย์การบริหารรัฐกิจชาวอเมริกัน ที่ได้ขยายแนวคิดของฟาโย กำหนดหน้าที่ในการบริหารที่เรียกกันว่า POSDCoRB : Planning (การวางแผน) Organizing (การจัดองค์การ) Staffing (การจัดบุคคลเข้าทำงาน) Directing (การสั่งการหรืออำนวยการ) Coordinating (การประสานงาน) Reporting (การรายงานผลการปฏิบัติงาน) Budgeting (การงบประมาณ)^๖

ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ กล่าวว่า การบริหาร การบริหารจัดการเป็นกระบวนการของกิจกรรมที่ต่อเนื่องกันและประสานงานกัน ซึ่งผู้บริหารต้องเข้ามาช่วยเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การ^๗

สมพงษ์ เกษมสิน กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ นำเอาทรัพยากรการบริหาร (Administration Resources) มาประกอบตามกระบวนการบริหาร (Process of Administration) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ^๘

^๕วัชร บุณฺณสิงห์, การบริหารหลักสูตร, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๙.

^๖สุปรีชา กมลาศน์, พลอากาศโท, หม่อมหลวง, กลยุทธ์การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๔๕), หน้า ๒.

^๗ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, องค์การและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒.

^๘สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๒๖), หน้า ๖.

แชมแมน (Chapman) กล่าวว่า หมายถึง การขับเคลื่อนงานภายในองค์กรให้เดินไปข้างหน้าโดยอาศัยผู้อื่นด้วยการเป็นผู้นำ (Leadership) การแนะแนว (Guiding) และการกระตุ้น (Motivative) ความเพียรของผู้อื่นเพื่อสู่เป้าหมายขององค์กร และยังรวมไปถึง การให้กำลังใจ (Inspiring) การสื่อสาร (Communicating) การวางแผน (Planning) และการจัดการ (Management)^{๑๙}

โยเดอร์ (Yoder) กล่าวว่า หมายถึง การนำไปสู่กระบวนการของการทำกิจการที่มีการวางแผน (Planning) การอำนวยการ (Directing) และความร่วมมือ (Coordinating) โดยเฉพาะกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ^{๒๐}

เฮร์ริเกิล (Hellriegel) กล่าวว่า “Management” หมายถึง ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น^{๒๑}

กูลิคและเออร์วิค (Luther H. Gulick and Lyndall Urwick) นำเสนอกระบวนการบริหารงาน ๗ ประการ เรียกโดยย่อว่า “POSDCORB” เป็นกระบวนการบริหารงานที่นำเสนอไว้ในหนังสือ “Papers on the Science of Administration” ในปี พ.ศ.๒๔๗๙ โดยมีกระบวนการบริหารงาน ดังนี้^{๒๒}

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง การวางแผนทางในการปฏิบัติงาน ตลอดจนวิธีการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

๒. การจัดหน่วยงาน (Organizing) หมายถึง การจัดโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และการแบ่งส่วนของงานให้เหมาะสมและลงตัว

๓. การจัดสายงานและการจัดตัวบุคคล (Staffing) หมายถึง การบริหารงานด้านบุคลากรอันได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การรักษาสภาพการทำงานและการควบคุมการปฏิบัติงานของบุคลากร

๔. การอำนวยการ (Direction) หมายถึง การดำเนินการตัดสินใจและสั่งการในการปฏิบัติงานของส่วนต่างๆ ให้ดำเนินไปอย่างมีระเบียบแบบแผน ทั้งในลักษณะงานทั่วไปและในลักษณะงานเฉพาะ ตลอดจนการให้คำแนะนำและควบคุมการปฏิบัติงานในทุกภาคส่วน

^{๑๙}E.N. Chapman, **Supervisor Survival Kit**, (Second edition, California : Science Research Associates Inc.,1995), p.3.

^{๒๐}Dale Yoder, **Personnel Principles and Policies**, (Fourth printing, Englewood Cliffs : New Jersey Prentice - Hall, Inc. 1956), p.7.

^{๒๑}Don Hellriegel, **Management**, (Third edition, Addison - Wesley Publishing Company .lmc., 1982), p.6.

^{๒๒}Luther Gulick and Lyndall Urwick, **Papers on the Science of Administration**, (New York : Institute of Public Administration,1937), pp. 37 - 38.

๕. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การร่วมมือกันของบุคลากรในการปฏิบัติงานตามส่วนต่างๆ ให้ประสานสอดคล้องกันอย่างกลมกลืน

๖. การรายงาน (Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานให้ผู้บริหารงานและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบถึงความเคลื่อนไหวและความก้าวหน้าของกิจการต่างๆ ภายในหน่วยงาน

๗. งบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การควบคุมการใช้จ่ายให้รอบคอบและรัดกุม รวมถึงการจัดสรรงบประมาณและการจัดทำบัญชี

ทฤษฎีการบริหารของ อองรี ฟาโย (Henri Fayol) ได้เสนอทฤษฎีการบริหารโดยมีความเชื่อว่าเป็นไปได้ที่จะหาทางศึกษาถึงศาสตร์ที่เกี่ยวกับการบริหาร (Administrative) ซึ่งสามารถใช้ได้กับการบริหารทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นการบริหารอุตสาหกรรมหรืองานรัฐบาล โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการบริหาร (Management Functions) ซึ่งประกอบด้วยหน้าที่ทางการบริหาร ๕ ประการ คือ^{๒๓}

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง ภาระหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องทำการคาดการณ์ล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อธุรกิจ และกำหนดขึ้นเป็นแผนปฏิบัติงาน หรือวิถีทางที่จะปฏิบัติเอาไว้เพื่อเป็นแนวทางของการทำงานในอนาคต

๒. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง ภาระหน้าที่ที่ผู้บริหารจำเป็นต้องจัดให้มีโครงสร้างงานต่างๆ และอำนาจหน้าที่ ทั้งนี้เพื่อให้เครื่องจักร สิ่งของ และตัวคน อยู่ในส่วนประกอบที่เหมาะสมในอันที่จะช่วยให้งานขององค์การบรรลุผลสำเร็จได้

๓. การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) หมายถึง หน้าที่ในการสั่งการงานต่างๆ ของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ซึ่งจะกระทำให้ผลสำเร็จด้วยดี โดยที่ผู้บริหารจะต้องกระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี จะต้องเข้าใจคนงานของตน จะต้องเข้าใจถึงข้อตกลงในการทำงานของคนงานและองค์การที่มีอยู่ รวมถึงจะต้องมีการติดต่อสื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างใกล้ชิดทั้งขึ้นและลง นอกจากนี้ยังต้องทำการประเมินโครงสร้างขององค์การและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของตนเป็นประจำอีกด้วย หากโครงสร้างขององค์การที่เป็นอยู่ไม่เหมาะสมก็จำเป็นต้องปรับปรุงเช่นเดียวกัน ถ้าผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาคนใดหย่อนประสิทธิภาพ การไล่ออกเพื่อปรับปรุงกำลังคนที่มีอยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้นก็เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องทำ

๔. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง ภาระหน้าที่ที่จะต้องเชื่อมโยงงานของทุกคนให้เข้ากันได้ และกำกับให้ไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน

๕. การควบคุม (Controlling) หมายถึง ภาระหน้าที่ในการที่จะต้องกำกับให้สามารถประกันได้ว่ากิจกรรมต่างๆ ที่ทำไปนั้นสามารถเข้ากันได้กับแผนที่ได้วางไว้แล้ว

^{๒๓}Price, Alan, **Human Resource Management**, In a Business Context, ๒ edition, (London : Thomson Learning, 2004), p. 110.

องรี ฟาโย (Henri Fayol) ได้กำหนดหลักการในการบริหารจัดการขึ้น ๑๔ ประการ เป็นส่วนประกอบสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการบริหารจัดการ ดังนี้^{๒๔}

๑. การแบ่งงานกันทำ (Division of Labor) ฟาโย ได้เสนอว่า คนงานควรจะได้รับ การมอบหมายหน้าที่ให้ปฏิบัติมากขึ้น หรือได้รับการกระตุ้นให้มีความรับผิดชอบ ในผลลัพธ์ของงานมากขึ้น ซึ่งหลักการนี้จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในองค์การยุคปัจจุบันได้

๒. อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and Responsibility) แวปเบอร์ และฟาโย ได้ให้ความสำคัญของอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ อำนาจหน้าที่แบบเป็นทางการของแวนเบอร์จะได้มาจากตำแหน่งหน้าที่ของผู้บริหารในสายการบังคับบัญชา ส่วนอำนาจ หน้าที่แบบไม่เป็นทางการจะได้รับจากความชำนาญงานของบุคคล (Expertise) ความรู้ทางด้าน เทคนิค (Technical Knowledge) ความมีคุณค่าทางศีลธรรม (Moral Worth) และความสามารถ ในการนำ (Leading) และสร้างความผูกพันกับผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเห็นว่าอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบควรอยู่คู่กัน

๓. การมีผู้บังคับบัญชาคนเดียว (Unity of Command) ฟาโย กล่าวว่าคำสั่งสอง คำสั่ง (Dual Command) อาจก่อให้เกิดปัญหาในการทำงาน เช่น การรายงานจะมีความ เกี่ยวข้อง ในเมื่อผู้ควบคุมสองคนได้ให้คำสั่งกับผู้ใต้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว ทำให้เกิดการ สับสนในบางสถานการณ์ คำสั่งสองคำสั่งนี้ทำให้เกิดความยุ่งยากแก่ผู้บังคับบัญชา และทำให้ เกิดการสับสนในลำดับชั้นของอำนาจหน้าที่แบบเป็นทางการ (Formal Hierarchy of Authority) การประเมินอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บริหารในระบบผู้บังคับบัญชาสองคนจะเป็น การยาก และผู้บริหารจะไม่สนใจในความรู้สึกของผู้ใต้บังคับบัญชา มักจะโกรธและอาจไม่ให้ความร่วมมือในอนาคตถ้าผู้ใต้บังคับบัญชาไม่เชื่อฟัง

๔. สายการบังคับบัญชาตามอำนาจหน้าที่ (Line of Authority) เป็นสายการบังคับ บัญชาจากผู้บริหารในระดับบนสู่ผู้ปฏิบัติงานในระดับล่างขององค์การ ความสัมพันธ์ของการ จำกัดความยาวของสายการบังคับบัญชา โดยการควบคุมจำนวนของระดับในลำดับชั้นของการ บริหารจัดการ จำนวนที่ดีที่สุดในการบังคับบัญชา (Hierarchy) คือความยาวของการ ติดต่อสื่อสารระหว่างผู้บริหารระดับสูงและพนักงานระดับล่าง รวมถึงความล่าช้าใน การวางแผน (Planning) และการจัดการ (Organizing) ซึ่งการจำกัดจำนวนของระดับชั้น การบังคับบัญชาให้น้อยลงจะทำให้ปัญหาในการติดต่อสื่อสารลดลง และองค์การจะมีการ ปฏิบัติงานที่รวดเร็วและมีความยืดหยุ่นมากขึ้น ภายในองค์การได้มีการแบ่งแยกแผนกต่าง ๆ ซึ่งแต่ละแผนกจะมีระดับชั้นการบังคับบัญชาโดยผู้บริหารในระดับกลางและระดับต้นของสาย การบังคับบัญชาแต่ละแผนก ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้จัดการในระดับเดียวกันในแผนกอื่นๆ ซึ่ง

^{๒๔}ฟาโย, อังโน ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, ทฤษฎีองค์การ : ฉบับมาตรฐาน, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, ๒๕๔๕), หน้า ๖๘-๖๙.

ปฏิสัมพันธ์นี้ช่วยในการตัดสินใจให้เร็วขึ้น เนื่องจากผู้บริหารจะรู้จักบุคคลอื่น และรู้วิธีการในการแก้ปัญหาเพิ่มมากขึ้น สำหรับการดำเนินงานข้ามแผนกหรือการทำงานข้ามสายนั้นเป็นการสร้างทีมงานข้ามสาย ซึ่งสามารถควบคุมโดยผู้นำของแต่ละทีม

๕. การรวมอำนาจ (Centralization) เป็นการรวมอำนาจของการบังคับบัญชาไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงขององค์การ ซึ่งอำนาจหน้าที่จะไม่ได้รวมไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงของสายการบังคับบัญชา แต่เป็นการกำหนดว่า ควรมีการรวมอำนาจไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงเท่าไร อย่างไร และมีการกระจายอำนาจให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาและคนงานในระดับล่างอย่างไร สิ่งนี้ถือว่ามี ความสำคัญ เนื่องจากว่าจะมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของพนักงานในทุกระดับขององค์การ

๖. การมีเป้าหมายเดียวกัน (Unity of Direction) เป็นการออกแบบหรือกำหนดแผน ในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและคนงานที่ใช้ทรัพยากรขององค์การ องค์การใดที่ไม่มีการวางแผนจะทำให้ขาดประสิทธิภาพและขาดประสิทธิผล ซึ่งจะไม่มีการมุ่งไปสู่กิจกรรมของกลุ่ม หรือกิจกรรมของบุคคล แต่การวางแผนจะเริ่มที่ผู้บริหารระดับสูงทำงานเป็นทีมร่วมกับกลยุทธ์ ขององค์การ ซึ่งจะต้องมีการติดต่อกับผู้บริหารในระดับกลางที่มีส่วนในการตัดสินใจว่า จะใช้ ทรัพยากรขององค์การอย่างไรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามกลยุทธ์ หลักการในข้อนี้ยึดหลักว่า กิจกรรมของแต่ละกลุ่มต้องมีจุดหมายและแผนเดียวกัน

๗. หลักความเสมอภาค (Equity) ความเสมอภาคคือ ความเป็นธรรม (Justice) ความยุติธรรม (Impartiality) และความเหมาะสม (Fairness) สำหรับสมาชิกทุกคน ภายในในองค์การซึ่งในปัจจุบันพนักงานมีความต้องการความเสมอภาคมากขึ้นเป็นการจัดการที่ใช้ หลักความเท่าเทียมกัน

๘. การออกคำสั่ง (Order) วิธีการจัดการซึ่งอยู่ในตำแหน่งนั้นในการจัดหาเพื่อให้ องค์การได้รับประโยชน์สูงสุด และเป็นการจัดหางานให้แก่พนักงานโดยใช้ผังองค์การ (Organization Chart) เพื่อแสดงให้เห็นถึงตำแหน่งและหน้าที่ของพนักงานแต่ละคน และเป็น การชี้ชัดว่าตำแหน่งของพนักงานแต่ละคนอาจจะมีการเลื่อนขั้นได้ในอนาคต การวางแผน เกี่ยวกับอาชีพได้รับความสนใจมากขึ้นในองค์การยุคปัจจุบัน เนื่องจากทรัพยากรมนุษย์ถือว่า มีความจำเป็นที่จะต้องให้การฝึกอบรม (Training) และการพัฒนากำลังแรงงาน (Developing) โดยองค์การจะกำหนดตำแหน่งหน้าที่สำหรับคนทุกคน และทุกคนจะเข้าใจตำแหน่งหน้าที่ ของตน

๙. ความคิดริเริ่ม (Initiative) เป็นความสามารถของบุคคลในการกระทำสิ่ง ต่างๆ โดยปราศจากการสั่งการจากผู้บังคับบัญชา ผู้บริหารจะต้องกระตุ้นให้พนักงานมีความคิดริเริ่ม ซึ่งความคิดริเริ่มนี้นับถือว่าเป็นจุดแข็งขององค์การ เนื่องจากจะสามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ได้ผู้บริหารมีความต้องการทักษะ (Skill) และไหวพริบ (Tact) เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่าง

องค์การและความต้องการของพนักงาน และความสามารถ (Ability) จะทำให้เกิดความสมดุล ซึ่งเป็นสิ่งที่ชีวิตผู้บริหารระดับสูงในการพัฒนาและการบริหารงาน

๑๐. ความมีระเบียบวินัย (Discipline) เป็นการมุ่งให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องการเชื่อฟัง (Obedience) อำนาจ (Energy) คำขอร้อง (Application) และลักษณะของการแสดงความนับถือออกมา สำหรับอำนาจของผู้บังคับบัญชา ความมีระเบียบวินัยเป็นบุคลิกลักษณะที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารหลายๆ คนที่สามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้ปฏิบัติงานทั้งหมด และทำงานอย่างเข้มแข็ง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ ความมีระเบียบวินัยจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในองค์การกับคุณสมบัติของผู้นำภายในองค์การ และเป็นความสามารถของผู้บริหารในการที่จะปฏิบัติตามอย่างยุติธรรมอีกด้วย

๑๑. ค่าตอบแทน (Remuneration of Personnel) การให้รางวัลประกอบด้วยโบนัสและแผนการแบ่งกำไร เป็นการช่วยกระตุ้นการทำงานของพนักงานได้ การให้หรือการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่พนักงานมีความสำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จขององค์การ ระบบรางวัลที่มีประสิทธิภาพสามารถให้ความยุติธรรมทั้งพนักงานและองค์การ รวมทั้งสามารถกระตุ้นผลผลิตเพิ่มโดยการให้รางวัล เพื่อเป็นการสนับสนุนให้มีผลผลิตเพิ่มขึ้น โดยยึดหลักว่าการจ่ายค่าตอบแทนควรยุติธรรมและตอบสนองความพึงพอใจสูงสุดทั้งนายจ้างและลูกจ้างเท่าที่จะทำได้

๑๒. ความมั่นคงในงาน (Stability of Tenure of Personnel) ความมั่นคงในงานมีความสำคัญต่อการจ้างงานระยะยาว เมื่อพนักงานอยู่ในองค์การซึ่งมีแนวโน้มจะทำงานเป็นทีมเป็นระยะเวลาอันยาวนาน โดยพยายามพัฒนาทักษะ และปรับปรุงความสามารถในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรขององค์การ การจ้างงานระยะยาวเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้อธิบายการประสบความสำเร็จของบริษัทขนาดใหญ่ในญี่ปุ่น

๑๓. ผลประโยชน์ส่วนตัวมีความสำคัญน้อยกว่าผลประโยชน์ขององค์การ (Subordination of individual interests to the common interest) ผลประโยชน์ขององค์การถือว่าเป็นประโยชน์ของทุกๆ คน หรือของทุกกลุ่มในองค์การ ในขณะที่องค์การยังดำเนินกิจการอยู่จะต้องมีการกำหนดผลประโยชน์เพื่อให้เกิดความยุติธรรมระหว่างองค์การและสมาชิกภายในองค์การ

๑๔. ความสามัคคี (Sprit de corps) เป็นความรู้สึกร่วมกันของสมาชิกภายในองค์การที่ช่วยสนับสนุนการทำงานของสมาชิกในกลุ่ม ในการออกแบบประยุกต์ของอำนาจหน้าที่ตามลำดับชั้นภายในองค์การ และสิทธิในการสั่งการ หรือการบริโภค และความร่วมมือกันถือว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญในการที่ทำให้องค์การบรรลุผลสำเร็จและมีการพัฒนาความสามัคคีจะสามารถบรรลุผลสำเร็จได้หากมีการติดต่อกันระหว่างผู้บริหารและคนงาน โดยการติดต่อเพื่อแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ที่สำคัญ เพราะความสามัคคีคือพลัง เมื่อสมาชิกมีความสามัคคีกันสูงก็จะทำให้องค์การมีความแข็งแกร่ง

จากข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่าการบริหาร หมายถึง การจัดการ หรือการควบคุม กิจการต่าง ๆ ของรัฐ มีหลักการ กฎเกณฑ์และทฤษฎีที่เชื่อถือได้ อันเกิดจากการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เพื่อประโยชน์ในการบริหารงาน การบริหารงานเป็นการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ อันได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน โดยมีกระบวนการบริหารงาน ดังนี้

๑. การวางแผน (Planning)
๒. การจัดหน่วยงาน (Organizing)
๓. การจัดสายงานและการจัดตัวบุคคล (Staffing)
๔. การอำนวยการ (Direction)
๕. การประสานงาน (Coordinating)
๖. การรายงาน (Reporting)
๗. งบประมาณ (Budgeting)

๒.๑.๒ บทบาทหน้าที่ทางการบริหาร

ในโลกแห่งการแข่งขันทุกวันนี้ นักบริหารผู้ยิ่งใหญ่ทั้งหลายไม่เพียงปรับตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่กำลังเปลี่ยนแปลง แต่ยังคงประยุกต์ใช้หลักการบริหารขั้นพื้นฐานต่างๆ อย่างเคร่งครัด หลักขั้นพื้นฐานเหล่านี้ คือบทบาทหน้าที่ทางการบริหารแบบประเพณีนิยม ๔ ประการ คือ^{๒๕}

๑. การวางแผน (Planning) คือ การกำหนดจุดมุ่งหมายต่างๆ (Goals) ที่ต้องการบรรลุถึงหรือมีสัมฤทธิ์ผลและตัดสินใจล่วงหน้าเกี่ยวกับการปฏิบัติที่เหมาะสมที่จำเป็นต่อการบรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าว การวางแผนครอบคลุมกิจกรรมต่างๆ คือ วิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน คาดการณ์อนาคต กำหนดวัตถุประสงค์ต่างๆ ตัดสินใจว่าองค์การจะดำเนินกิจกรรมประเภทใด เลือกกลยุทธ์ระดับสูง และกำหนดทรัพยากรการบริหารที่จำเป็นต่อการบรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การ แผนซึ่งเป็นผลผลิตของการวางแผน เป็นเครื่องมือสำหรับการวางพื้นฐานเพื่อการปฏิบัติและความสำเร็จหลักๆ

๒. การจัดองค์การ (Organizing) คือ การรวบรวมและการประสานทรัพยากรการบริหารที่เป็นคน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ ข้อมูลข่าวสารและทรัพยากรอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการบรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การ การจัดองค์การประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ที่ครอบคลุมการดึงดูดหรือล่อใจคนเข้าสู่องค์การ การกำหนดความรับผิดชอบต่องาน การจัดกลุ่มงานไปสู่หน่วยย่อยขององค์การ การจัดระเบียบและการจัดสรรทรัพยากรการบริหาร และการสร้างสรรค์เงื่อนไขต่างๆ ให้

^{๒๕} กฤษ เพิ่มทันจิตต์, การแสวงหาแนวทางการบริหารภายใต้กระบวนการทัศน์วิฤทธิ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ทวีวัฒน์การพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๔๕ - ๔๙.

บุคลากรและทรัพยากรอื่นๆ ทำงานร่วมกันอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ เพื่อบรรลุความสำเร็จสูงสุด
 นั่นเอง

๓. การนำ (Leading) คือ การกระตุ้นหรือการให้กำลังใจบุคลากรในองค์กรให้เป็นผู้สร้างผลการดำเนินงานระดับสูง ซึ่งก็คือ การกำหนดทิศทาง (directing) การสร้างแรงจูงใจ (motivating) และการสื่อสาร (communicating) กับบุคลากรทั้งส่วนบุคคลและกลุ่ม การนำเกี่ยวข้องกับพันธสัญญากับบุคลากรขององค์กรวันต่อวัน ช่วยชี้แนะและให้กำลังใจหรือสร้างแรงบันดาลใจแก่บุคลากรเหล่านั้น บรรลุถึงจุดมุ่งหมายของกลุ่มงานและองค์กร การนำเกิดขึ้นได้ทั้งในกลุ่มงาน ฝ่าย หรือหน่วย เท่าๆ กับเกิดขึ้นในระดับสูงขององค์กรขนาดใหญ่

๔. การควบคุม (Controlling) ประกอบด้วยกิจกรรมการตรวจสอบ (monitoring) ความก้าวหน้าของงาน การประเมินผล (evaluation) และการเปลี่ยนแปลงตามความจำเป็น

การตรวจสอบเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งของการควบคุม เมื่อนักบริหารนำแผนของตนไปปฏิบัติ เขามักจะพบว่าสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นมิได้เป็นไปตามหนทางที่วางแผนไว้ เพราะฉะนั้น การควบคุมทำให้นักบริหารมั่นใจว่าจุดมุ่งหมายต่างๆ มีผลสัมฤทธิ์ เราสามารถทำความเข้าใจบทบาทหน้าที่ทางการบริหารประการนี้ด้วยคำถามดังนี้ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของเราหรือไม่

จากข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่าบทบาทหน้าที่ทางการบริหารแบบประเพณีนิยม มี ๔ ประการ คือ

๑. การวางแผน (Planning)
๒. การจัดองค์การ (Organizing)
๓. การนำ (Leading)
๔. การควบคุม (Controlling)

๒.๑.๓ พุทธวิธีการบริหาร

พระพุทธเจ้าทรงเปลี่ยนแนวความคิด เกี่ยวกับมนุษย์และจุดมุ่งหมายของมนุษย์จากแนวเดิม ซึ่งเป็นความคิดตามหลักศาสนาพราหมณ์และลัทธิอื่นๆ พระพุทธองค์ทรงสอนว่า การยึดมั่นในตัวตน (อัตตา) ทำให้เกิดความทุกข์ขึ้นในสังขม ทำให้คนเราคิดถึงตัวเองมากกว่าสังขม ส่วนการละตัวตน จะทำให้คนเรามีความสำนึกต่อสังขมได้มากขึ้น การละตัวตนจะต้องอาศัยการจัดระบบสังขมเสียใหม่ แต่การเสนอให้เปลี่ยนแปลงสังขมย่อมติดขัดที่ผู้ปกครองซึ่งรักษาอำนาจของตนเนื่องจากตนมีฐานะที่ดีอยู่แล้ว ดังนั้น จึงได้เสนอหลักการบริหารทางพระพุทธศาสนา ที่ถือว่าเป็นต้นแบบของการบริหารที่มาตั้งแต่สมัยพุทธกาลดังนี้^{๒๖}

^{๒๖}ปรีชา ช้างขวัญยืน, ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก, พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๔๒-๔๓.

๑.ในการบัญญัติพระวินัย มีการบัญญัติพระวินัยเพื่อใช้ปกครองสงฆ์ หรือใช้เป็นหลักปฏิบัติของพระภิกษุ แต่พระวินัยนั้นเป็นพุทธบัญญัติทั้งหมด หาใช่สงฆ์หรือผู้แทนสงฆ์เป็นผู้บัญญัติอย่างที่รัฐสภาเป็นผู้บัญญัติกฎหมายในระบบประชาธิปไตยไม่ จุดประสงค์ในการบัญญัติพระวินัยก็เพื่อให้สงฆ์อยู่ร่วมกันด้วยดี พ้นจากมลทินและกิเลสต่างๆ ทำให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใสและเป็นเครื่องส่งเสริมการปฏิบัติธรรม ดังข้อความว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้นแล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความดีแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อข่มผู้เก้อยาก ๑ เพื่ออยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ๑ เพื่อป้องกันอาสวะอันจักบังเกิดในปัจจุบัน ๑ เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต ๑ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ๑ เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ๑ เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสังฆธรรม ๑ เพื่อถือตามพระวินัย ๑”^{๒๗}

๒.ในด้านการบริหารพระวินัย ในสมัยมีพระสาวกไม่มากนัก พระพุทธองค์ทรงบริหารพระศาสนาด้วยพระองค์เอง โดยมีพระสาวกที่สำคัญ เช่น พระสารีบุตร และ พระมหาโมคคัลลานะ ช่วยแบ่งเบาภาระบ้างตามความจำเป็น ต่อมาเมื่อมีพระสาวกเพิ่มขึ้น และมีผู้ขอเข้าอุปสมบทในพุทธศาสนามากขึ้น ก็ได้ทรงอนุญาตให้พระสาวกให้อุปสมบทแก่ผู้เข้ามาขอบวชได้ โดยให้ผู้ขอบวชเปล่งวาจาถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ครั้นต่อมาเมื่อภิกษุเพิ่มขึ้นอีก ทรงมอบความเป็นใหญ่ให้แก่สงฆ์ในการทำกิจกรรมทั้งปวงของพุทธศาสนา เช่น การให้บรรพชาอุปสมบท การกรานกฐิน การกำหนดเขตสีมา การระงับอธิกรณ์ เป็นต้น ซึ่งเท่ากับมอบให้สงฆ์เป็นผู้บริหารงานพระศาสนาตามระเบียบที่ได้ทรงกำหนดไว้นั่นเอง

๓.ด้านอธิกรณ์ของสงฆ์ สถาบันตุลาการทางพระพุทธศาสนามีลักษณะบางอย่างคล้ายกับสถาบันตุลาการทางอาณาจักร มีกฎหรือระเบียบที่สังคมวางไว้เป็น บรรทัดฐานแห่งการกระทำของบุคคลในสังคม ป้องกันไม่ให้มีการกระทำหรือความประพฤติที่เป็นปฏิปักษ์ต่อความสงบสุขของสังคม ฝ่ายอาณาจักรมีกฎหมายเป็นหลักในการปกครอง ส่วนฝ่ายพุทธจักรมีวินัยเป็นหลัก ทั้งฝ่ายอาณาจักร และพุทธจักรมีกระบวนการพิจารณาคดีหรืออธิกรณ์ และมีวิธีลงโทษตามโทษานุโทษ แต่ลักษณะการลงโทษตามพระวินัยกับโทษของกฎหมายบ้านเมืองมีข้อแตกต่างกันมาก

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้อธิบายรายละเอียดพุทธวิธีการบริหารในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้^{๒๘}

^{๒๗} อก.ทุก.(ไทย) ๒๐/๔๓๖/๑๑๐.

^{๒๘} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีการบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วินดาต้าโปรดักส์, ๒๕๔๘), หน้า ๓ - ๒๔.

๑. การวางแผน (Planning) การกำหนดนโยบายและมาตรการการวางแผนปฏิบัติ หมายถึง การกำหนดแผนงาน หรือวิธีปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าเพื่อผลสำเร็จตามที่ต้องการ การวางแผนจะเกี่ยวข้องกับการใช้ดุลยพินิจพิจารณาถึงผลสำเร็จที่ต้องการจะได้หนทางที่จะทำ ให้ได้ตามตั้งเป้าหมายไว้ ในทางปฏิบัติในการวางแผนผู้บริหาร จะทำการคาดการณ์อนาคต และ จะมีการคิดวิเคราะห์เพื่อกำหนดเป้าหมายต่าง ๆ

ในการวางแผนนั้น ผู้บริหารได้ใช้ดุลยพินิจต่าง ๆ ว่าองค์กรจะต้องทำอะไร ให้ได้ผล อะไร ทำอย่างไร ทำโดยใคร ทำเมื่อไหร่ ก็จะทำให้ห้องค์การบรรลุเป้าหมายตามที่วางไว้โดยกล่าว ไว้ว่า

ในการวางแผนนี้พระพุทธเจ้าทรงกำหนดวัตถุประสงค์ส่วนบุคคล เพื่อให้สมาชิกใหม่ ได้ปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะเห็นได้จากการที่ทรงประทานการอุปสมบทแก่ อัญญาโกณฑัญญะพระภิกษุรูปแรกในทางพระพุทธศาสนาด้วยพระดำรัส ว่า “จงจงเป็นพระภิกษุ มาเถิดธรรมอันเรากล้าดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” จะเห็นได้ว่า พระพุทธดำรัสนี้มีการกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการอุปสมบทชัดเจน ว่า “เธอจง ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” นั้นหมายถึงว่า ให้สมาชิกให้ปฏิบัติให้ หลุดจากทุกข์ส่วนตัว หรือแนะนำคนอื่นให้หลุดพ้นจากทุกข์ อันเป็นเป้าหมายสูงสุดในการ ดำเนินชีวิต

๒. การจัดองค์การ (Organizing) การจัดองค์การหรือการจัดรูปงาน หมายถึงการจัด รูปงาน และโครงสร้างการแบ่งหน้าที่ตามความรับผิดชอบของตำแหน่งต่าง ๆ คือการจัดตำแหน่ง สายบังคับบัญชาในองค์การ รวมถึงการกำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่จำเป็นสำหรับตำแหน่ง ภายใ้องค์การตามความถนัด และตามความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจนในเชิง วิชาการด้วย

สำหรับคณะสงฆ์พระพุทธเจ้าทรงกำหนดให้พระภิกษุเคารพกันตามลำดับอาวุโส หรือ อายุพรรษา ผู้บวชทีหลังต้องแสดงความเคารพต่อผู้บวชก่อน คณะสงฆ์ได้มีการบริหารกันมา ในรูปแบบอาจารย์ปกครองศิษย์ หรือพ่อปกครองลูก โดยปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยเป็น สำคัญ ในการจัดระเบียบการบริหาร โดยให้อำนาจการบัญญัติหลักเกณฑ์ และวิธีการดำเนินงาน ของคณะสงฆ์ตามความเหมาะสม ต่อมาฝ่ายบ้านเมืองจึงได้เข้ามามีบทบาทช่วยอุปถัมภ์ ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา

๓. การบริหารงานบุคคล (Staffing) คือ การสรรหาบุคคลมาบรรจุในตำแหน่งที่ กำหนดไว้ หมายถึง การสรรหา การรับสมัคร การสัมภาษณ์ การคัดเลือก การบรรจุ การฝึกอบรมของบุคลากรให้เข้าใจถึงวิธีการปฏิบัติงาน

สำหรับการบริหารบุคลากรของคณะสงฆ์ เป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่พระสังฆาธิการผู้หวังความสำเร็จในการบริหาร ต้องปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยในการ

บริหารภารกิจและจำเป็นที่จะต้องหมั่นศึกษาหาความรู้ใหม่อยู่เสมอ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงการบริหารคณะสงฆ์ให้เข้มแข็งขึ้นมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนา มีความละเอียดและเป็นขั้นตอนในการกลั่นกรองรับบุคคลเข้ามาบวชโดยที่พระพุทธเจ้ามอบความเป็นใหญ่ให้แก่คณะสงฆ์ในการอุปสมบทกุลบุตรตามแบบบัญญัติจตุตถกรรมโดยมีพระอุปัชฌาย์เป็นประธานในการอุปสมบทและต้องรับรับความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากคณะสงฆ์พร้อมกันในอุโบสถที่ประกอบพิธีอุปสมบท

เมื่อเข้ามาในพระพุทธศาสนาแล้ว พระบวชใหม่จะต้องได้รับการฝึกฝนอบรมจากพระอุปัชฌาย์หรือผู้ปกครองจนกว่าจะมีพรรษา ๕ ที่เรียกว่า นิสัยมุตตะกะ คือพ้นจากการพึ่งพาอุปัชฌาย์ ดังนั้นกระบวนการฝึกอบรมพระบวชใหม่จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

ระบบการศึกษาในพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาบุคลากรให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ ทราบไตที่บุคคลนั้นยังไม่บรรลุพระอรหันต์ ผู้นั้นจะต้องได้รับการศึกษาอบรมในด้านพระธรรมวินัยต่อไป ที่เรียกว่า เสขะ คือผู้ยังต้องศึกษา ต่อเมื่อผู้นั้นสำเร็จการศึกษาเป็นพระอรหันต์แล้ว จึงเรียกว่าพระอเสขะ คือ ผู้ไม่ต้องศึกษา

“กระบวนการจัดการศึกษาในทางพระพุทธศาสนายึดหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกอบรม (Training) ที่เน้นภาคปฏิบัติมากกว่าจะเป็นการเรียน การสอนในทางทฤษฎี (Teaching) เมื่อกล่าวในเชิงบริหารเราต้องยอมรับว่า พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่การจัดการศึกษาอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรเป็นอย่างยิ่งด้วยเหตุนี้พระพุทธศาสนาจึงได้ชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งการศึกษา”

การศึกษาอบรมในพระพุทธศาสนายึดผู้เรียนสำคัญที่สุด หมายถึง การกำหนดจุดสาระ กิจกรรม แหล่งการเรียนรู้ สื่อการเรียน และการวัดประเมินผล ที่มุ่งพัฒนาคนและชีวิตให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เพิ่มความสามารถ สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจและความต้องการของผู้เรียน^{๒๙} ดังจะเห็นได้จากการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับพัฒนาการ และวุฒิภาวะของผู้เรียน โดยที่พระพุทธเจ้าเทียบความพร้อมในการศึกษาเล่าเรียนของบุคคลเปรียบเทียบกับบัว ๔ เหล่า และทรงจำแนกประเภทของบุคคลที่ได้รับการศึกษาอบรมไปตามจริต ๖ ประการ และที่สำคัญพระพุทธเจ้าทรงมุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตัวเอง ดังมีพุทธพจน์ที่ว่า “ตุมเหติ กิจจํ อาตปฺปํ อุกฺขาทาโร คถาคตา เชนทังหลายตองทำความเพียรเผากิเลส พระคถาตเจ้าเป็นเพียงผู้บอกทาง”^{๓๐}

บุคลากรที่ได้รับการพัฒนาแล้วจะได้รับการจัดสรรภาระหน้าที่ให้ปฏิบัติงานภายในองค์กรตามความรู้ความสามารถ ดังพระพุทธเจ้าทรงแต่งตั้งเอตทัคคะในด้านต่างๆ ดังกล่าว

^{๒๙} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, กระทรวงศึกษาธิการ, ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกระทรวงกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๓), หน้า ๒๐.

^{๓๐} ข.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๐/๕๑.

มาแล้วในการบริหารงานบุคคลพระพุทธศาสนามีระบบการให้รางวัลและการลงโทษซึ่งเปรียบเทียบกับได้กับการใช้พระเดชพระคุณในสมัยปัจจุบัน ใครทำดีก็จะได้รับการยกย่องใครทำผิดก็ต้องได้รับการลงโทษดังพระบาลีว่า “นิคคณฺเห นิคคหารหํ ปคคณฺเห ปคคหารหํ ชมฺกนฺที่ควรชมฺยกยอญฺกนฺที่ควรชมฺยกยอญฺ”^{๑๑} เราจะเข้าใจระบบการให้รางวัลและการลงโทษได้ดีจากเรื่องเกสียุทธ ว่า

วันหนึ่ง สารถิผู้ฝึกม้าชื่อนายเกสียเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าแล้วทูลว่า พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีฝึกคนอย่างไร พระพุทธเจ้าทรงย้อนถามว่า นายเกสียมีวิธีฝึกม้าอย่างไร นายเกสียกราบทูลว่า ข้าพระองค์ใช้ ๓ วิธี คือ วิธีที่นุ่มนวล วิธีรุนแรง วิธีผสมผสาน คือมีทั้งนุ่มนวลและรุนแรง

พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า ถ้าใช้ ๓ วิธี ไม่ได้ผลแล้วจะทำอย่างไร

นายเกสียกราบทูลว่า ถ้าฝึกไม่ได้ผลก็ฆ่าม้าทิ้งเสีย เพราะปล่อยไปก็ทำให้เสียชื่อสถาบันเกสียวิทยา

พระพุทธเจ้าตรัสว่า พระองค์ทรงใช้ทั้ง ๓ วิธีฝึกคนเหมือนกัน คือใช้วิธีนุ่มนวลกับคนที่ควรให้กำลังใจ ใช้วิธีรุนแรงกับคนที่ควรตำหนิห้ามปราม และใช้วิธีผสมผสานกับคนที่ควรยกย่องเมื่อถึงคราวต้องยกย่อง และตำหนิเมื่อถึงคราวที่ตำหนิ

นายเกสียทูลถามว่า ถ้าใช้ ๓ วิธีแล้วไม่ได้ผลจะทำอย่างไร

พระพุทธเจ้าตรัสว่า ก็มีการฆ่าม้าเหมือนกัน

นายเกสียทูลถามว่า การฆ่าไม่สมควรสำหรับสมณะมิใช่หรือ

พระพุทธเจ้าทรงอธิบายว่า ในวินัยของพระอริยเจ้า การฆ่า หมายถึง การเลิกว่ากล่าวสั่งสอน คนที่พระพุทธเจ้าเลิกว่ากล่าวสั่งสอนย่อมหมดโอกาสเจริญเติบโตทางธรรม^{๑๒}

๔. การวินิจฉัยสั่งการ (Directing) คือการเลือกเอาทางใดทางหนึ่งในจำนวนทางที่มีให้เลือกจำนวนมาก การตัดสินใจสั่งการที่สำคัญที่สุดในกระบวนการบริหารทั้งหมด เพราะว่าการบรรดากระบวนการต่างๆ ล้วนแต่ดำเนินไปเพื่อช่วยและสนับสนุนในการตัดสินใจสั่งการทั้งสิ้น

ในการตัดสินใจด้านการบริหารของพระสังฆาธิการ จะต้องอาศัยพระธรรมวินัยตัวบทกฎหมาย ระเบียบ กฎ และข้อบังคับ ตลอดจนทั้งแนวนโยบายและระเบียบประเพณีที่เคยปฏิบัติมา ฉะนั้น การตัดสินใจหมายถึง การอำนวยการเลือกตั้ง การชี้แนะงาน ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตามเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลตลอดทั้งติดตามคำสั่งชี้แนะนั้น และในการสั่งงานซึ่งตัดสินใจสั่งการลงไป พระสังฆาธิการจะต้องอาศัยข้อมูลข้อเท็จจริงตลอดจนความคิดเห็นของบุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการพิจารณาการสั่งการจะดำเนินไปในทิศทางอันเป็นจุดหมายของหน่วยงานนั้นๆ ต้องใช้เทคนิคกลวิธีให้เกิด

^{๑๑} ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๒๔๒/๕๓๑.

^{๑๒} อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๑๑/๑๕๐.

แรงจูงใจ การติดต่อสื่อสารความคิด และการทำงานให้เกิดขึ้นนั้น จึงจะทำให้การปฏิบัติงานของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเกิดแรงจูงใจที่จะปฏิบัติตามคำสั่ง

๕. การควบคุม (Controlling) คือ การควบคุมกิจกรรมของผู้เกี่ยวข้องกับการทำงานให้ได้คุณภาพที่ต้องการโดยถือหลักปรัชญาที่ว่า “คุณภาพใส่เข้าไปในผลงานระหว่างกระบวนการทำงาน ไม่ใช่การตรวจสอบครั้งสุดท้าย” ดังนั้น การควบคุมจึงหมายถึง การส่งเสริมและการเสริมสร้างคุณภาพทุกขั้นตอน

การควบคุมแต่ละขั้นตอนเพื่อให้ได้คุณภาพตามวัตถุประสงค์นั้น เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของทุกคนที่เกี่ยวข้อง มิใช่เป็นหน้าที่ของคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ด้วยเหตุนี้การควบคุมคุณภาพ คือ การทำงานเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความสูญเปล่า ป้องกันไม่ให้งานผิดพลาดไปจากข้อกำหนด หาทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำงาน

การกำกับดูแลเป็นการควบคุมสมาชิกภายในองค์กร ให้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญแก่การกำกับดูแลคณะสงฆ์เป็นอย่างดีที่พระพุทธเจ้าบัญญัติพระวินัย เพื่อให้พระสงฆ์ใช้มาตรฐานการควบคุมความประพฤติให้เป็นแบบเดียวกัน พระพุทธเจ้าทรงให้เหตุผลในการบัญญัติพระวินัยไว้ ๑๐ ประการ เช่น เพื่อความผาสุกแห่งคณะสงฆ์ เพื่อข่มบุคคลผู้ไม่มีความละอาย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสื่อมเสียทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อความมั่นคงแห่งพระศาสนา

๖. การประสานงาน (Coordinating) การประสานงาน หมายถึง การประสานงานแนวคิดพฤติกรรมของตนเอง และเพื่อร่วมงานผสมผสานกลมกลืนกัน ไม่ขัดหรือแย้งหรือซ้ำซ้อนกัน เพื่อประสานผลประโยชน์ ของการปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน การประสานงานจึงเป็นการสร้างวิธีการทำงานร่วมกัน หรือบุคคลภายนอกเพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อกัน สำหรับคณะสงฆ์ต้องมีประสานงานกันระหว่างพระสังฆาธิการ ตั้งแต่ระดับบนไปจนระดับล่าง และระดับล่างขึ้นสู่ระดับบน

๗. การเสนอรายงาน (Reporting) การเสนอรายงาน คือ การเสนอจะเป็นไปด้วยวาจา หรือการบันทึกเป็นหลักฐานในการดำเนินงาน พร้อมกับเสนอแนะปัญหาและสถิติข้อมูลที่แท้จริงต่อผู้บังคับบัญชา ตลอดจนทั้งการประชาสัมพันธ์เพื่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานสำหรับพระสังฆาธิการซึ่งเป็นผู้บริหารงานคณะสงฆ์ ควรนำหลักและวิธีการปฏิบัติดังกล่าวไปปรับปรุงใช้ในงานคณะสงฆ์ก็จะเป็นไปประโยชน์ต่องานคณะสงฆ์อย่างยิ่ง

หลักการบริหารดังกล่าวมาแล้วนั้น เป็นสิ่งที่มีประโยชน์และจำเป็นต่อการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ เพราะคณะสงฆ์มีภาระหน้าที่ความรับผิดชอบที่ต้องกระทำร่วมกันเพื่อประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา ดังนั้น เพื่อให้การปฏิบัติงานมีคุณภาพและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่คณะสงฆ์ตั้งเอาไว้จึงต้องอาศัยหลักการบริหารสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้เพื่อความเหมาะสมถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และทันยุคสมัยปัจจุบัน

จากข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่าพุทธวิธีการบริหารในประเด็นต่างๆ มีดังต่อไปนี้

๑. การวางแผน (Planning) ในการวางแผนนี้พระพุทธเจ้าทรงกำหนดวัตถุประสงค์ส่วนบุคคล เพื่อให้สมาชิกใหม่ได้ปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะเห็นได้จากการที่ทรงประทานการอุปสมบทแก่ อัญญาโกณฑัญญะพระภิกษุรูปแรกในทางพระพุทธศาสนาด้วยพระดำรัสว่า “จงจงเป็นพระภิกษุมาเถิดธรรมอันเรากล้าดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด”

๒. การจัดองค์การ (Organizing) สำหรับคณะสงฆ์พระพุทธเจ้าทรงกำหนดให้พระภิกษุเคารพกันตามลำดับอาวุโส หรืออายุพรรษา ผู้บวชทีหลังต้องแสดงความเคารพต่อผู้ทีบวชก่อน คณะสงฆ์ได้มีการบริหารกันมาในรูปแบบอาจารย์ปกครองศิษย์ หรือพ่อปกครองลูก โดยปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ ในการจัดระเบียบการบริหาร โดยให้อำนาจการบริหารบัญญัติหลักเกณฑ์ และวิธีการดำเนินงานของคณะสงฆ์ตามความเหมาะสม

๓. การบริหารงานบุคคล (Staffing) การบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนามีความละเอียดและเป็นขั้นตอนในการกลั่นกรองรับบุคคลเข้ามาบวชโดยที่พระพุทธเจ้ามอบความเป็นใหญ่ให้แก่คณะสงฆ์ในการอุปสมบทกุลบุตรตามแบบบัญญัติจตุตถกรรมโดยมีพระอุปัชฌาย์เป็นประธานในการอุปสมบทและต้องรับรับความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากคณะสงฆ์พร้อมกันในอุโบสถที่ประกอบพิธีอุปสมบท เมื่อเข้ามาในพระพุทธศาสนาแล้ว พระบวชใหม่จะต้องได้รับการฝึกฝนอบรมจากพระอุปัชฌาย์หรือผู้ปกครองจนกว่าจะมีพรรษา ๕ ที่เรียกว่า นิสัยมุตตะกะ คือพ้นจากการพึ่งพาอุปัชฌาย์ ดังนั้นกระบวนการฝึกอบรมพระบวชใหม่จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

๔. การวินิจฉัยสั่งการ (Directing) ในการตัดสินใจด้านการบริหารของพระสังฆาธิการ จะต้องอาศัยพระธรรมวินัยตัวบทกฎหมาย ระเบียบ กฎ และข้อบังคับ ตลอดจนแนวทางนโยบายและระเบียบประเพณีที่เคยปฏิบัติมา ฉะนั้น การตัดสินใจหมายถึง การอำนวยการเลือกตั้ง การชี้แนะงาน ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตามเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลตลอดทั้งติดตามคำสั่งชี้แนะนั้น และในการสั่งงานซึ่งตัดสินใจสั่งการลงไป

๕. การควบคุม (Controlling) พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญแก่การกำกับดูแลคณะสงฆ์เป็นอย่างดีดังที่พระพุทธเจ้าบัญญัติพระวินัย เพื่อให้พระสงฆ์ใช้มาตรฐานการควบคุมความประพฤติให้เป็นแบบเดียวกัน พระพุทธเจ้าทรงให้เหตุผลในการบัญญัติพระวินัยไว้ ๑๐ ประการ เช่น เพื่อความผาสุกแห่งคณะสงฆ์ เพื่อข่มบุคคลผู้ไม่มีความละอาย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสื่อมเสียทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อความมั่นคงแห่งพระศาสนา

๖. การประสานงาน (Coordinating) สำหรับคณะสงฆ์ต้องมีประสานงานกันระหว่างพระสังฆาธิการ ตั้งแต่ระดับบนไปจนระดับล่าง และระดับล่างขึ้นสู่ระดับบน

๗. การเสนอรายงาน (Reporting) สำหรับพระสังฆาธิการซึ่งเป็นผู้บริหารงานคณะสงฆ์ การเสนอจะเป็นไปด้วยวาจา หรือการบันทึกเป็นหลักฐานในการดำเนินงาน พร้อมกับเสนอแนะปัญหาและสถิติข้อมูลที่แท้จริงต่อผู้บังคับบัญชา

สรุปได้ว่า บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน คือ ความสามารถที่เจ้าอาวาสใช้ในการบริหารวัด โดยใช้อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของตน ในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท (Role Theory)

ผู้วิจัยได้ศึกษาคำว่า “บทบาท” ได้มีหน่วยงาน และนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายลักษณะโดยมีผู้ศึกษาค้นคว้าไว้พอที่จะยกมากล่าวพอสังเขป ดังนี้

ทฤษฎีบทบาทเป็นทฤษฎีย่อยในทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ (Symbolic interaction Theory) โดยกล่าวถึงลักษณะของสังคมมนุษย์และลักษณะของปัจเจกบุคคลแล้วย้ำให้เห็นว่าตัวเชื่อมระหว่างมนุษย์กับสังคมนั้นก็คือบทบาท สังคมมนุษย์คือโรงละครมนุษย์แต่ละคนคือตัวแสดงที่บทบาทชัดเจนสำหรับแสดง มีบทละครเป็นตัวกำกับ มนุษย์แต่ละคนมีตำแหน่งต่าง ๆ ชัดเจนที่จะต้องดำรง มีบรรทัดฐานสังคมควบคุมพฤติกรรม ตัวละครต้องเชื่อฟังผู้กำกับมนุษย์ทุกคนก็เชื่อฟังมีอำนาจในสังคม ตัวละครแสดงเรื่องราวกับเพื่อนนักแสดง มนุษย์ทุกคนก็ปรับตัวให้เข้ากับผู้ชม ต้องสวมบทบาทผู้ชมประเภทต่าง ๆ (Generalized others) และประการสุดท้ายต้องอาศัยความรู้ความชำนาญของตนช่วยในการแสดงอาศัยศักยภาพของตน และทักษะในการแสดงบทบาทเข้าค่ายกับลักษณะของตนในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น^{๓๓}

ทฤษฎีบทบาทในที่นี้ ผู้ศึกษาจะได้นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับทฤษฎีบทบาทดังต่อไปนี้

๑. ความหมายของบทบาท
๒. ประเภทของบทบาท
๓. ความขัดแย้งของบทบาท
๔. บทบาทของวัดและพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมไทย

ความหมายของบทบาท

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ กล่าวว่า บทบาท หมายถึง ส่วนหนึ่งที่เป็นพลวัตของสถานภาพ บุคคลจะได้รับมอบหมายให้ดำรงสถานภาพ โดยมีความสัมพันธ์กับสถานภาพอื่นเมื่อเข้าใช้สิทธิและทำหน้าที่อื่นเป็นส่วนต่าง ๆ ของสถานภาพก็แปลว่าเขาแสดงบทบาท^{๓๔}

^{๓๓} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, *ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓๓-๑๓๔.

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๑.

ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง และคณะ กล่าวว่า บทบาทหมายถึง พฤติกรรมที่คาดหวัง สำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร (Role Expectation) เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มหรือสังคมเพื่อให้ผู้สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้รวมทั้งสามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้^{๓๕}

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ กล่าวว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่เห็นได้ เป็นการกระทำของบุคคล ผู้ที่มีสถานภาพเหมือนกันย่อมมีการแสดงบทบาทแบบเดียวกันตามบรรทัดฐานที่กำหนดไว้^{๓๖}

สนธยา พลศรี กล่าวว่า บทบาท หมายถึง หน้าที่ของบุคคลตามสถานภาพหรือตำแหน่งฐานะที่ตนดำรงอยู่ บทบาทจึงเป็นกลไกอย่างหนึ่งของสังคมที่ทำให้คนที่อยู่ร่วมกันสามารถสร้างระบบความสัมพันธ์ต่อกันได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย บุคคลจะมีสถานภาพและบทบาทหลายสถานภาพและแตกต่างกันออกไป เช่น เป็นพ่อ แม่ ลูก ครู อาจารย์ทหาร ตำรวจ แพทย์ นักเรียน นักศึกษา นิสิต เป็นต้น^{๓๗}

สุพัตรา สุภาพ กล่าวว่า บทบาท คือ การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ (ตำแหน่ง) เช่น มีตำแหน่งเป็นพ่อ บทบาทคือ ต้องเลี้ยงลูก เป็นครู บทบาท คือ สั่งสอนอบรมนักเรียนให้ดี เป็นคนไข้ บทบาทคือ ปฏิบัติตามหมอสั่ง^{๓๘}

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า หมายถึง การทำตามบท, การทำตามบท, โดยปริยายหมายความว่า การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครูจากแนวคิดเกี่ยวกับบาทที่นักวิชาการหลายท่านได้ให้ไว้^{๓๙}

สรุปความได้ว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมหรือการปฏิบัติสัมพันธ์ที่แสดงออกมา มีความเกี่ยวข้องกับตำแหน่งหน้าที่นั้น ๆ ของบุคคลในกลุ่มสังคม หรือเป็นการปฏิบัติตามสิทธิ

^{๓๕}ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง และคณะ, สังคมและวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๗๓.

^{๓๖}จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, สังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๓๗.

^{๓๗}สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒๕.

^{๓๘}สุพัตรา สุภาพ. (๒๕๔๕). มนุษย์กับสังคม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๓๐.

^{๓๙}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๘๗.

และหน้าที่ของบุคคลตามสถานภาพที่ถูกคาดหวังจากสังคม ซึ่งแต่ละบุคคลอาจจะมีบทบาทหลายบทบาทได้

ประเภทของบทบาท

นักวิชาการหลายท่านได้เสนอเกี่ยวกับการแบ่งประเภทบทบาทในที่นี้ ผู้ศึกษาขอเสนอแนวคิดนักวิชาการ ๒ ท่าน คือ

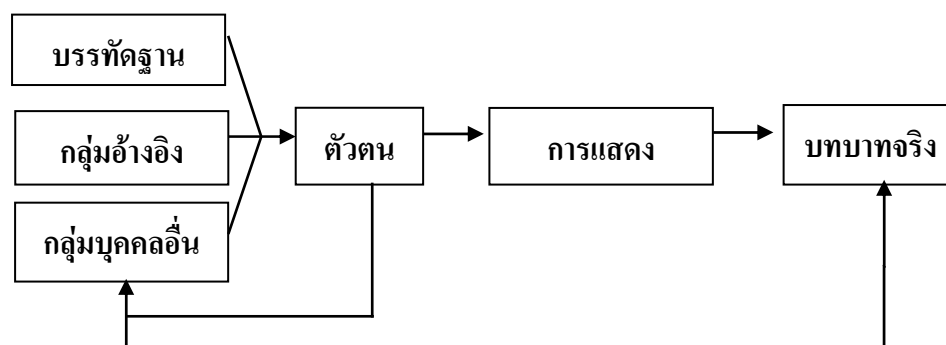
สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้แยกบทบาทออกเป็น ๓ ประเภท คือ

๑. บทบาทตามใบสั่ง (Prescribed roles) บทบาทประเภทนี้ เฟงเลี้ยงที่การปฏิบัติตามความคาดหวังของแต่ละสถานภาพ ตัวตนและทักษะในการแสดงบทบาทมีหน้าที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับ ความคาดหวังของสถานภาพนั้น ๆ การวิเคราะห์บทบาทประเภทนี้เน้นตรงระดับการยอมรับปฏิบัติตามความคาดหวังของตำแหน่งที่บุคคลเข้าครอบครอง

๒. บทบาทตามใจ (Subjective roles) บทบาทประเภทที่สองเฟงไปยังจุดที่ว่าความคาดหวังต่าง ๆ จะต้องผ่านอึดตา หรือตัวตนเสียก่อนแล้วจึงมีการปฏิบัติ ขณะที่ผ่านตัวตนเอง ตัวตนก็จะกลับกรองพิจารณาเลือกสรร ลดทอนพลิกแพลงความคาดหวังนั้น ๆ ให้เหมาะสมกับจุดสนใจของการวิเคราะห์ซึ่งอยู่ที่แบบหรือสไตล์ของแต่ละคนว่าเป็นอย่างไร

๓. บทบาทจริง (Enacted roles) บทบาทประเภทนี้ คือ พฤติกรรมจริงของปัจเจกชนหลังผ่านขั้นตน ๒ ขั้นตอนข้างต้นมาแล้ว หากจะดูพฤติกรรมเปิดเผย ก็จะดูความซับซ้อนหรือโครงข่ายเชื่อมโยงของพฤติกรรมที่แสดงออกมาให้เห็น ถ้าเฟงไปที่บทบาทเปิดเผยจุดการวิเคราะห์ก็จะพุ่งในตัวความคาดหวัง หรือการตีตามความคาดหวังตามสถานภาพนั้น จากทฤษฎีบทบาทสามารถแสดงหน่วยวิเคราะห์ (Analytical units) และความสัมพันธ์เชิงเหตุผล (Causal chains) ได้^{๕๐} ดังนี้

^{๕๐}สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม, หน้า ๑๓๙.

แผนภาพที่ ๒.๑ หน่วยวิเคราะห์และความสัมพันธ์เชิงเหตุผล^๑

จากภาพที่ ๒.๑ นี้อธิบายว่า ความคาดหวังต่าง ๆ จากบรรทัดฐานของสังคม (Norms) จากกลุ่มอ้างอิง (Reference group) และกลุ่มบุคคลอื่น ๆ (others) มีอิทธิพลต่อตัวตน (self) มีอิทธิพลต่อทักษะความสามารถในการแสดงบทบาท (Role-playing skills) ความสามารถในการแสดงบทบาทมีอิทธิพลต่อบทบาทจริง (Enacted role) ในขณะที่ตัวตนและบทบาทจริงก็อิทธิพลต่อผู้อื่นเพราะจะนำพฤติกรรมและบุคลิกภาพของบุคคลไปพิจารณาเวลาตัวเองจะมีพฤติกรรมเหมือนกัน

จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ ได้แยกลักษณะบทบาทเป็น ๓ ประการ คือ

๑. บทบาทในอุดมคติ (Ideal Role) เป็นบทบาทที่กำหนดไว้เป็นกฎหมาย หรือตามความคาดหวังของบุคคลทั่วไปในสังคม เป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ซึ่งผู้มีสถานภาพหนึ่งๆ ควรกระทำ แต่อาจไม่มีใครกำหนดตามนั้นได้

๒. บทบาทที่บุคคลเข้าใจ (Perceived role) เป็นบทบาทที่ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้นๆ ที่คาดคิดด้วยตัวเองว่าควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้เกี่ยวข้องกับค่านิยม ทัศนคติ บุคลิกภาพและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

๓. บทบาทที่แสดงออกจริง (Actual or Enacted Role) เป็นการกระทำที่บุคคลปฏิบัติจริง ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นด้วย สถานการณ์ดังกล่าวอาจเป็นสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม เช่น การกอดตัวของกลุ่มต่างๆ และบทบาทที่กระทำจริงอาจสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับบทบาทในอุดมคติหรือบทบาทที่บุคคลรับรู้ก็ได้เนื่องจากประเภทของบทบาทเป็นการบรรยายถึงลักษณะหรือพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมา เป็นความเชื่อมโยงกับสถานภาพที่ได้รับ ดังนั้นจึงนำไปใช้ในการกำหนดบทบาทของปัจเจกชนหรือกลุ่มชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถดำเนินได้ตามบทบาทอย่างถูกต้อง^๒

^๑เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๐.

^๒จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, สังคมวิทยา, หน้า ๓๗-๓๘.

ความขัดแย้งของบทบาท (Role conflict)

ด้วยความที่บทบาทมีความสัมพันธ์กับสถานภาพเป็นอย่างยิ่ง บุคคลมีสถานภาพและบทบาทหลายอย่างในเวลาเดียวกันและถูกคาดหวังให้แสดงบทบาทต่างๆ ที่มีอยู่ คนหนึ่งต้องการให้แสดงอย่างหนึ่ง ในขณะที่คนหนึ่งหวังให้แสดงไปอีกอย่างหนึ่ง ความคาดหวังเหล่านั้นไม่เป็นไปในทางเดียวกัน จึงทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น ความขัดแย้งของบทบาทเกิดขึ้นเมื่อบทบาทของปัจเจกบุคคล ๒ บทบาทมีพฤติกรรมแตกต่างกัน เช่น บทบาทของลูกชายหรือลูกสาวต้องการเข้าร่วมงานของครอบครัว ในขณะที่บทบาทของนักเรียนต้องเข้าเรียนเพื่อสอบปลายภาค บุคคลที่ทำหน้าที่สองบทบาทให้สมบูรณ์ จึงตกอยู่ในสถานการณ์ของความขัดแย้งทางบทบาทเมื่อบทบาทเดียวกันมีความคาดหวังที่ขัดแย้งกัน บุคคลจะมีความตึงเครียดทางบทบาท (Role strain) ความตึงเครียดทางบทบาทมีอยู่ในเวลาที่บทบาทเดียว แต่ต้องการการแสดงออกที่ขัดแย้งกัน ๒ อย่าง เช่น ผู้จัดการธุรกิจ ต้องลดค่าใช้จ่ายให้น้อยที่สุด ในขณะที่ต้องจ่ายค่าจ้างพนักงานอย่างเพียงพอ การจัดการให้เกิดความสมดุลในเรื่องดังกล่าว ได้ก่อให้เกิดความตึงเครียดทางบทบาทแก่ผู้จัดการได้ในบางครั้ง

นักสังคมวิทยาได้ให้ความหมายความขัดแย้งทางบทบาทไว้ต่าง ๆ กันคือ

๑. ความขัดแย้งทางบทบาท แสดงถึงสถานการณ์ความคาดหวังที่ไม่สอดคล้องกัน อันบุคคลผู้แสดง (Actor) จะต้องแสดงออก ไม่ว่าจะรับรู้ความขัดแย้งหรือไม่ก็ตาม

๒. ความขัดแย้งทางบทบาท แสดงถึงสถานการณ์ที่ผู้แสดงรับทราบถึงความคาดหวัง ที่ไม่สอดคล้องกัน

๓. ความขัดแย้งทางบทบาท ระบุว่าผู้แสดงออก ต่อความคาดหวังที่ขัดแย้ง อันเกิดจากความจริงที่ว่าเขามีสถานภาพ ๒ อย่าง หรือมากกว่านั้นในเวลาเดียวกัน

๔. บางคนจำกัดความขัดแย้งทางบทบาทไว้ว่า แคสถานการณ์ที่ผู้แสดงออกต่อความคาดหวัง หรือขัดกลองตามกฎหมาย (ข้อบังคับที่คนอื่นทำให้ไม่ได้) อันขัดแย้งกัน ความขัดแย้งทางบทบาท อาจจำแนกเป็น ๒ ชนิด คือ

๑. ความขัดแย้งระหว่างบทบาท (Conflict between roles) บทบาท ๒ อย่าง หรือ มากกว่านั้น อาจกำหนดให้บุคคลมีหน้าที่ที่ขัดแย้งกัน เช่น ภรรยาที่เป็นลูกจ้างพบว่าความต้องการของงาน มีความขัดแย้งกับหน้าที่ในบ้าน ตำรวจบางครั้งต้องเลือกระหว่างหน้าที่กับการจับกุมเพื่อน

๒. ความขัดแย้งในบทบาทเดียว (Conflict within a single role) เป็นความขัดแย้งที่เป็นโครงสร้าง (เกิดอยู่ภายใน) เช่น ในหมู่พระนิกายคาทอลิก ความขัดแย้งระหว่างการปฏิญาณถือพรหมจรรย์กับความปรารถนาแต่งงาน เป็นมูลเหตุสำคัญของความตึงเครียดทางบทบาท

การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางบทบาท อาจจะทำให้ได้ด้วยการหลีกเลี่ยงการมีหลาย ๆ สถานภาพและหลาย ๆ บทบาทในเวลาเดียวกัน แต่วิธีการเช่นนี้ก็เป็นเรื่องยากอย่างยิ่ง

เพราะโดยส่วนมาก คนเรามักมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดต้องแสดงบทบาทต่าง ๆ กันอยู่ตลอดเวลา

สรุปได้ว่า บทบาทจึงหมายถึง สิ่งที่ถูกสังคมคาดหวังเพื่อให้ปฏิบัติตามความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และสนองตอบต่อภาวะการณ์ เพื่อนำหลักธรรมของพุทธศาสนาเผยแพร่ และเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเหลือสังคมตามหลักการทางพระพุทธศาสนา

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับเจ้าอาวาส

ผู้วิจัยได้ศึกษาคำว่า “เจ้าอาวาส” ได้มีหน่วยงาน และนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายลักษณะโดยมีผู้ศึกษาค้นคว้าไว้พอที่จะยกมากล่าวพอสังเขป ดังนี้

เจ้าอาวาสถือว่า มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งมีฐานะเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะวัดถือว่า มีส่วนสำคัญที่เจ้าอาวาสจะต้องรับผิดชอบในด้านปกครองดูแลวัด มีการพัฒนาวัด การรักษาความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในวัดให้เป็นสถานที่น่ารื่นรมย์ใจของผู้ไปมาหาสู่ และเจ้าอาวาสจะต้องช่วยกำจัดทุกข์ ช่วยบำรุงสุข คอยควบคุมดูแลความประพฤติของพระภิกษุสามเณร และผู้ที่อาศัยอยู่ในวัดนั้น ให้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัยและเป็นขวัญกำลังใจและเป็นที่พักพิงของประชาชน ในยามที่ชาวบ้านมีความสุข มีความทุกข์เดือดร้อน เจ้าอาวาสจะต้องรับรู้และให้ความช่วยเหลือมีนักวิชาการให้ความหมายไว้ดังนี้

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ให้ความหมายว่า เจ้าอาวาส หมายถึง พระภิกษุผู้ได้รับการแต่งตั้งจากผู้บังคับบัญชาระดับต้น ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๓๕) ให้ปฏิบัติหน้าที่ในวัดนั้นๆ^{๓๓}

กรมการศาสนา ได้นิยามความหมายของตำแหน่ง เจ้าอาวาส หมายถึง พระสังฆาธิการระดับวัด เป็นผู้นำและมีหน้าที่บริหารกิจการต่างๆ ของวัด ดังนั้นเจ้าอาวาสจึงมีความสำคัญต่อความเจริญรุ่งเรืองและความมั่นคงของวัด^{๓๔}

ทงชัย บูรณพิสุทธิ์ กล่าวถึงความหมายของเจ้าอาวาสในพระไตรปิฎกคัมภีร์เตอร์ (Budisr) ว่าเป็นคำที่แปลมาจากภาษาบาลีว่า “อาวาสโก” คำว่า อาวาสโก นี้ตามศัพท์แปลว่า ภิกษุผู้อยู่ในอาวาส หรือภิกษุเจ้าถิ่น ซึ่งหมายถึง ภิกษุที่อยู่ในวัดนั้นๆ แต่จะแปลว่าเจ้าอาวาสก็ได้

^{๓๓} กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๖.

^{๓๔} กรมการศาสนา, คู่มือการบริหารและการจัดการวัดฉบับย่อ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๒.

แต่แม้ว่าจะแปลเช่นนั้นก็มีความหมายเดียวกันนี้ ดังนั้น คำว่า เจ้าอาวาสที่ปรากฏในพระไตรปิฎก จึงหมายถึงภิกษุที่อยู่ในอาวาส หรือภิกษุผู้เจ้าถิ่นในอาศัณในวัดนั้นๆ ซึ่งแตกต่างจากความหมาย ปัจจุบันที่หมายถึงพระภิกษุที่ดำรงตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ซึ่งได้รับแต่งตั้งโดยถูกต้องตาม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายมหาเถรสมาคม^{๔๕}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ภิกษุเจ้าอาวาส หรือ สมภาร ผู้เป็นหัวหน้าเป็นผู้นำของ ภิกษุสงฆ์ สามเณรและคฤหัสถ์ที่มีอยู่ในวัด จึงมีความสำคัญที่สุดต่อความเจริญรุ่งเรืองสันติสุข และความมั่นคงของวัด และคฤหัสถ์ที่มีอยู่ในวัด จึงมีความสำคัญที่สุด ต่อความเจริญรุ่งเรืองสันติสุข และความมั่นคงของวัด ที่จะเป็นผู้บริหารกิจการของวัด การปกครองบังคับบัญชา การดูแลการ แนะนำ สั่งสอนพระภิกษุสามเณร และฆราวาส ผู้อยู่ในวัด ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย^{๔๖}

จากความหมายของเจ้าอาวาสที่มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ นั้นสรุปได้ว่า เจ้าอาวาส หมายถึง พระภิกษุในพระพุทธศาสนาที่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้บังคับบัญชาเบื้องต้น หรือมหาเถรสมาคมให้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสตามกฎหมายมหาเถรสมาคมซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตาม ประมวลกฎหมายอาญา และเป็นผู้มีคุณสมบัติและความสามารถในการปกครองคณะสงฆ์มี หน้าที่เป็นผู้ปกครองบุคลากรภายในวัด และเป็นผู้นำในการปฏิบัติศาสนกิจเพื่อให้วัดสามารถ ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนตามบทบาทที่สังคมคาดหวัง

๒.๓.๑ การแต่งตั้งเจ้าอาวาส

กระทรวงศึกษาธิการ ได้สรุปกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่า ด้วยการถอดถอนพระสังฆาธิการข้อ ๔ พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่ง ปกครองคณะสงฆ์ ดังต่อไปนี้

๑. เจ้าคณะใหญ่	
๒. เจ้าคณะภาค	รองเจ้าคณะเจ้าคณะภาค
๓. เจ้าคณะจังหวัด	รองเจ้าคณะจังหวัด
๔. เจ้าคณะอำเภอ	รองเจ้าคณะอำเภอ
๕. เจ้าคณะตำบล	รองเจ้าคณะตำบล
๖. เจ้าอาวาส	รองเจ้าอาวาส

^{๔๕} “ทะนงชัย บุรณพิสุทธ์, “บทบาทของวัดกับชุมชนเมืองในเขตบางรัก”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต , (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๕), หน้า ๔๔.

^{๔๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๕๐.

ส่วนตำแหน่งเรียกชื่ออย่างอื่น จะได้มีระเบียบมหาเถรสมาคมกำหนดเทียบกับตำแหน่งกล่าวแล้ว^{๔๗}

ข้อ ๕ พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการตามข้อ ๔ อยู่ก่อนวันใช้กฎมหาเถรสมาคมนี้ให้ถือว่าเป็นพระสังฆาธิการผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวนั้น ตามกฎมหาเถรสมาคมนี้ ผู้รักษาการแทนในตำแหน่งดังกล่าวในวรรคต้น ก่อนวันใช้กฎมหาเถรสมาคมนี้ ให้ถือว่าเป็นผู้รักษาการแทนในตำแหน่งนั้นๆ ตามกฎมหาเถรสมาคมนี้ด้วย

ข้อ ๖ พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งตามข้อ ๔ ต้องมีคุณสมบัติทั่วไปดังต่อไปนี้

๑. มีพรรษาสมควรแก่ตำแหน่ง
๒. มีความรู้สมควรแก่ตำแหน่ง
๓. มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย
๔. เป็นผู้ฉลาดสามารถในการปกครองคณะสงฆ์
๕. ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพไร้ความสามารถหรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

หรือเป็นโรคเรื้อน หรือเป็นวัณโรค ในระยะอันตรายจนเป็นที่น่ารังเกียจ

๖. ไม่เคยต้องคำวินิจฉัยลงโทษในอธิการที่พึงรังเกียจมาก่อน

๗. ไม่เคยถูกถอดถอนหรือถูกปลดจากตำแหน่งใด เพราะความผิดมาก่อน

ข้อ ๒๖ พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ต้องมีคุณสมบัติอีกส่วนหนึ่งดังต่อไปนี้

๑. มีพรรษาพ้น ๕ พรรษา
๒. เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่น่าเคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในถิ่นนั้น

ข้อ ๒๗ ในการแต่งตั้งเจ้าอาวาสนอกจากพระอารามหลวงในตำบลใดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าสังกัด ถ้าไม่มีรองเจ้าคณะอำเภอ ไม่มีรองเจ้าคณะตำบลให้เจ้าคณะอำเภอเลือกเจ้าอาวาสในตำบลนั้นรวมกันไม่น้อยกว่า ๓ รูป ร่วมกันพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามข้อ ๖ และ ข้อ ๒๖ แล้วให้เจ้าคณะอำเภอรายงานเสนอเจ้าคณะจังหวัดเพื่อพิจารณาแต่งตั้ง

ถ้าพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดนั้นดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดอยู่ด้วยให้เจ้าคณะอำเภอรายงานเสนอเจ้าคณะจังหวัดเพื่อเจ้าคณะภาคพิจารณาแต่งตั้ง

ข้อ ๒๘ ในการแต่งตั้งรองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส นอกจากพระอารามหลวงให้เจ้าอาวาสวัดนั้นพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามข้อ ๖ และ ข้อ ๒๖ และระบุหน้าที่ที่ตนจะมอบหมายให้ปฏิบัติ แล้วเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับ เพื่อเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาแต่งตั้ง

^{๔๗} กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์, หน้า ๔๐๒.

ข้อ ๓๓ สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ตามมติมหาเถรสมาคม

กระทรวงศึกษาธิการ สรุปร่างมหาเถรสมาคมเถรสมาคมฉบับที่ ๑๙ (พ.ศ. ๒๕๓๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ไว้ดังนี้^{๔๔}

ข้อ ๔ ในกรณีไม่มีเจ้าอาวาสและจะแต่งตั้งเจ้าอาวาสทันทีไม่ได้ ให้เจ้าคณะตำบลนั้นแต่งตั้งรองเจ้าอาวาสเป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ถ้าไม่มีรองเจ้าอาวาสหรือไม่มีผู้ช่วยเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้แต่งตั้งพระภิกษุรูปใดรูปหนึ่งซึ่งเห็นสมควรเป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส แต่ถ้ามีรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสหลายรูปให้แต่งตั้งรูปใดรูปหนึ่ง เป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสแล้วรีบรายงานตามลำดับจนถึงเจ้าคณะจังหวัด

ถ้าเป็นพระอารามหลวง ให้เจ้าคณะจังหวัดแต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสตามความในวรรคแรก แล้วรีบรายงานตามลำดับจนถึงมหาเถรสมาคม และแจ้งให้กรมการศาสนาทราบภายในกำหนด ๓๐ วัน เว้นแต่

(๑) ในกรณีที่เจ้าคณะภาค เห็นสมควรแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัด เจ้าสังกัดเป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสพระอารามหลวงนั้น ในระยะเวลาหนึ่งหรือ

(๒) ในกรณีที่พระภิกษุผู้สมควรจะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงนั้นเป็นเจ้าคณะจังหวัด หรือเป็นผู้รักษาการแทนเจ้าคณะจังหวัดอยู่ด้วย

ในกรณีดังกล่าว (๑) หรือ (๒) ให้เจ้าคณะภาคแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัดเจ้าสังกัดหรือพระภิกษุผู้สมควรจะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงนั้น แล้วแต่กรณี เป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสแล้วรีบรายงานตามลำดับจนถึงมหาเถรสมาคม และแจ้งให้กรมการศาสนาทราบภายในกำหนด ๓๐ วัน

เมื่อได้มีการแต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสตามความในข้อนี้แล้วให้เจ้าคณะตำบลและเจ้าคณะอำเภอหรือเจ้าคณะจังหวัด หรือเจ้าคณะภาค แล้วแต่กรณีดำเนินการเพื่อให้มีการแต่งตั้งเจ้าอาวาสภายในเวลาไม่เกินหนึ่งปี

ในท้องที่กัณดารและยังไม่มี หรือหาพระภิกษุมิพรรษาพ้น ๕ มิได้ ให้มีผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสเกินหนึ่งปีได้ เมื่อมีพระภิกษุพรรษาพ้น ๕ แล้ว ให้ดำเนินการตามความในวรรค ๔ โดย อนุโลม

สำหรับพระอารามหลวง เมื่อยังไม่มี หรือหาพระภิกษุผู้เหมาะสมที่จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสมิได้ ให้มีผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสเกินหนึ่งปีได้ แต่มิให้เกินห้าปีให้เจ้าคณะจังหวัด หรือเจ้าคณะภาคแล้วแต่กรณี ดำเนินการให้มีการแต่งตั้งเจ้าอาวาส

^{๔๔}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๗๘.

ข้อ ๕ ในกรณีที่เจ้าอาวาสไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ เพราะเหตุใดเหตุหนึ่งให้เจ้าคณะตำบลโดยความเห็นของเจ้าคณะอำเภอแต่งตั้งรองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส หรือพระภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ที่เห็นสมควรเป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ตามข้อเสนอของเจ้าอาวาส และรายงานตามลำดับจนถึงเจ้าคณะจังหวัด

ถ้าเป็นพระอารามหลวง ให้เจ้าคณะจังหวัดโดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม แต่งตั้งรองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส หรือพระภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ที่เห็นสมควรเป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ตามข้อเสนอของเจ้าอาวาส

ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสตามความในข้อนี้ พ้นจากหน้าที่ในเมื่อเจ้าอาวาสพ้นจากตำแหน่งหรือผู้แต่งตั้งโดยความเห็นชอบของเจ้าคณะอำเภอ หรือมหาเถรสมาคม แล้วแต่กรณีให้พ้นจากหน้าที่ตามข้อเสนอของเจ้าอาวาส

ข้อ ๖ ในกรณีดังกล่าวในข้อ ๕ ถ้าเจ้าอาวาสอาพาธจนไม่อาจเสนอผู้ที่เหมาะสมเป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสได้ ให้เจ้าคณะตำบลหรือเจ้าคณะจังหวัด โดยความเห็นชอบของเจ้าคณะอำเภอ หรือมหาเถรสมาคมแล้วแต่กรณีแต่งตั้งรองเจ้าอาวาสเป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ถ้าไม่มีรองเจ้าอาวาสหรือรองเจ้าอาวาสไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แต่งตั้งผู้ช่วยเจ้าอาวาส เป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ถ้าไม่มีผู้ช่วยเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แต่งตั้งพระภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ที่เห็นสมควรเป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส เว้นแต่ในกรณีที่เจ้าคณะภาคเห็นสมควรให้เจ้าคณะจังหวัด เจ้าสังกัต เป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสพระอารามหลวงนั้น ๆ ก็ให้เจ้าคณะภาคโดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม แต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัด เจ้าสังกัต เป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสพระอารามหลวงนั้น

เมื่อได้มีการแต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสตามความในวรรคแรกแล้ว ให้ผู้แต่งตั้งรับรายงานตามลำดับจนถึงเจ้าคณะจังหวัด หรือมหาเถรสมาคมแล้วแต่กรณี

ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสตามความในข้อนี้ พ้นจากหน้าที่เมื่อเจ้าอาวาสพ้นจากตำแหน่งหรือผู้แต่งตั้งโดยความเห็นชอบของเจ้าคณะอำเภอ หรือมหาเถรสมาคม แล้วแต่กรณีให้พ้นจากหน้าที่หรือเจ้าอาวาสสามารถหน้าที่ได้

ข้อ ๗ ในกรณีที่เจ้าอาวาสไม่อยู่และไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ชั่วคราวให้เจ้าอาวาสสั่งแต่งตั้งรองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาสหรือพระภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ที่เห็นสมควรเป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส

ถ้ามีการแต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสตามความในวรรคแรกเป็นเวลาติดต่อกันเกิน ๓๐ วัน ให้เจ้าอาวาสรายงานตามลำดับจนถึงเจ้าคณะจังหวัด

ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสตามความในวรรคแรก พ้นจากหน้าที่ในเมื่อเจ้าอาวาสให้พ้นจากหน้าที่หรือเจ้าอาวาสไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ หรือเจ้าอาวาสกลับมาปฏิบัติหน้าที่ตามเดิม

ข้อ ๘ การแต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ให้ทำเป็นหนังสือ

๒.๓.๒ อำนาจหน้าที่และหลักการปฏิบัติของเจ้าอาวาส

เจ้าอาวาสจะต้องมีหน้าที่อำนาจและหลักการปฏิบัติเป็นของตนเอง และแนวทางปฏิบัตินั้น ต้องถูกต้องด้วยคุณธรรมจริยธรรมและเป็นไปตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ ของมหาเถรสมาคม และไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย และได้มีนักวิชาการกล่าวหน้าที่อำนาจและหลักการปฏิบัติของเจ้าอาวาสไว้ ดังนี้

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้บัญญัติหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ในมาตรา ๓๗ ไว้ดังนี้

๑. บำรุงรักษาจัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
 ๒. ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีอยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ และคำสั่งมหาเถรสมาคม
 ๓. เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
 ๔. ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล
- มานัส ภาคภูมิ กล่าวว่า หน้าที่เจ้าอาวาสมาตรา ๓๗ นี้ พอกำหนดได้โดยลักษณะงานเป็น ๔ คือ^{๔๔}

๑. หน้าที่ต้องปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม
 - ๑.๑ บำรุงรักษาวัดให้เป็นไปด้วยดี
 - ๑.๒ จัดกิจการของวัดให้เป็นไปด้วยดี
 - ๑.๓ จัดศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
๒. หน้าที่ในการปกครองบรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัด
 - ๒.๑ ปกครองบรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัด
 - ๒.๒ สอดส่องบรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัด
๓. หน้าที่เป็นธุระจัดการศึกษาและอบรม
 - ๓.๑ ในการจัดการศาสนศึกษา
 - ๓.๒ ในการอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัย

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้บัญญัติอำนาจของเจ้าอาวาสไว้ในมาตรา ๓๘ ดังนี้

๑. ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ ซึ่งไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่ในวัด
๒. สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัดนั้น
๓. สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัด ให้ทำงานภายในวัด หรือทำทัณฑ์บน หรือให้ขอขมาโทษ ในเมื่อบรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัดนั้น ประพฤติผิดคำสั่ง

^{๔๔}มานัส ภาคภูมิ, วัดพัฒนา ๔๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔), หน้า ๙๑-

เจ้าอาวาส ซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบและ คำสั่งมหาเถรสมาคม

กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะสงฆ์ทุกระดับ ไว้ในข้อ ๒ ว่ามีอำนาจหน้าที่ “ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การ ศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินไปด้วยดี”^{๕๐}

มานัส ภาคภูมิ กล่าวว่า อำนาจเจ้าอาวาสตามมาตรา ๓๘ นี้ เกี่ยวกับบรรพชิต และคฤหัสถ์หรือผู้จะเข้ามาอยู่ในปกครอง และผู้อยู่ใต้ปกครองแยกพิจารณาได้ ๓ คือ^{๕๑}

๑. อำนาจรับคนเข้า

๒. อำนาจเอาคนออก

๓. อำนาจสั่งลงโทษ

อำนาจรับคนเข้า หมายถึง อำนาจที่เจ้าอาวาสต้องใช้ดุลยพินิจในการรับคนเข้าอยู่ในวัด ทั้งที่จะมาอยู่เป็นประจำหรือเป็นการชั่วคราว ซึ่งอาจแยกออกเป็น ๒ คือ

๑. ห้ามมิให้บรรพชิตหรือคฤหัสถ์เข้าไปอยู่ในวัดโดยพลการ

๒. อนุญาตให้บรรพชิตหรือคฤหัสถ์เข้าไปอยู่ในวัด

อำนาจเอาคนออก หมายถึง อำนาจที่เจ้าอาวาสจะต้องใช้ดุลยพินิจในการคัดคนไว้ในวัดหรือให้คนออกไปจากวัด ซึ่งแยกได้เป็น ๒ คือ

๑. ให้คนต้อยู่ในวัด

๒. ให้คนไม่ต้อยออกไปจากวัด

อำนาจสั่งลงโทษ หมายถึง อำนาจที่เจ้าอาวาสจะพึงสั่งลงโทษแก่บรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัด ผู้ประพฤติดีคำสั่งของเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นโทษที่เบาและประมวลลงได้เป็น ๓ สถาน คือ

๑. ให้ทำงานภายในวัด

๒. ให้ทำทัณฑ์บน

๓. ให้ขอขมาโทษ

บุญช่วย จันท์เข้า ได้กล่าวแนวปฏิบัติและหลักการปฏิบัติของเจ้าอาวาสไว้ดังนี้

๑. ปกครองดูแลพระสงฆ์ สามเณร ไวยาวัจกร ศิษย์วัด ผู้อาศัยอยู่ในวัดหรือเกี่ยวข้องกับวัดให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสมเป็นการสร้างศรัทธาแก่ประชาชนผู้พบเห็น

^{๕๐}กฎมหาเถรสมาคม ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์, แกลงการณคณะสงฆ์ ฉบับพิเศษ, เล่มที่ ๘๖, (กรุงเทพมหานคร: มปท., ๒๕๔๑), หน้า ๑-๖.

^{๕๑}มานัส ภาคภูมิ, วัดพัฒนา ๔๔, หน้า ๙๕-๙๗.

๒. บริหารวัดให้มีอาคารสถานที่อาณาบริเวณเหมาะสมต่อการศึกษาและปฏิบัติธรรมทั้งในส่วนของพระภิกษุสามเณร และประชาชน มีความสงบเรียบร้อย ทำให้อยากเข้ามาหาความสงบและศึกษาธรรม

๓. ควรจัดวัดและเครื่องใช้ของวัดอย่างมีระบบให้เหมาะสมต่อการให้บริการประชาชน เพื่อกิจการของพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เป็นการดึงประชาชนเข้ามาใกล้ชิดกับวัด

๔. บริหารวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน จัดให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของกิจการของวัด บริหารวัดตามหลักการของพระพุทธศาสนาด้วยเสนอแนวความคิดและให้เจ้าอาวาสตัดสินใจดำเนินการ ประชาชนก็ร่วมดำเนินการอย่างเต็มที่

๕. เจ้าอาวาสและพระภิกษุควรศึกษางานโครงการของทางราชการแนวปฏิบัติและนโยบายของมหาเถรสมาคม เพื่อประสานกันดำเนินการให้เกิดพลังการพัฒนาพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น

๖. วัดทุกวัดควรได้ร่วมดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูธรรมชาติ

๗. หลักการบริหารงานดำเนินงานต่างๆ ควรมีการวางแผนระยะยาว ระยะสั้น เพื่อการปฏิบัติพัฒนาวัด ควรให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอ

๘. กิจกรรมที่วัดต่างๆ ดำเนินอยู่จำเป็นต้องมีการทบทวนสังคายนา เพื่อการพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนของพระพุทธศาสนาต่อไป

๙. การปกครองพระบวชใหม่ ให้พระที่ประพฤติดีแล้วดูแลปกครองอบรมพระบวชใหม่เป็นกลุ่ม ๆ จะช่วยส่งเสริมพระธรรมวินัย การศึกษาของสงฆ์ได้ดีขึ้นทำให้เกิดการพัฒนาสงฆ์พัฒนาวัด พัฒนาบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ จนเกิดประโยชน์ต่อประชาชนประเทศชาติ^{๕๒}

สรุปได้ว่า บทบาทเจ้าอาวาสจึงหมายถึงผู้นำและมีหน้าที่บริหารกิจการต่างๆ ของวัด ดังนั้นเจ้าอาวาสจึงมีความสำคัญต่อความเจริญรุ่งเรืองและความมั่นคงของวัดสิ่งที่ถูกสังคมคาดหวังเพื่อให้ปฏิบัติตามความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปและเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเหลือสังคมตามหลักการทางพระพุทธศาสนา

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

ผู้วิจัยได้ศึกษาคำว่า “การบริหาร” ได้มีหน่วยงาน และนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายลักษณะโดยมีผู้ศึกษาค้นคว้าไว้พอที่จะยกมากล่าวพอสังเขป ดังนี้

^{๕๒}บุญช่วย จันทร์เฮ้า, “พฤติกรรมกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์คณะสงฆ์จังหวัดกรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔), หน้า ๙๔-๙๕.

การปกครองคณะสงฆ์หรือสถาบันสงฆ์ในสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธเจ้าจะทรงดูแลด้วยพระองค์เองทรงอยู่ในฐานะประมุข และทรงให้ความสำคัญในเรื่องของความเสมอการบัญญัติสิกขาบทต่างๆ พระองค์จะทรงทำท่ามกลางสงฆ์สังฆกรรมต่างๆ ที่กระทำได้รับเสียงเอกฉันท์จากคณะสงฆ์จึงจะสามารถดำเนินต่อไป ทำให้พระพุทธศาสนาเผยแผ่ไปอย่างรวดเร็วสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงทิ้งไว้เป็นมรดกมาถึงปัจจุบันก็คือ พระธรรมวินัยซึ่งจะเป็นหลักในการที่สถาบันสงฆ์จะใช้เป็นสื่อในการสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้กับชาวโลกต่อไป และจะเป็นสิ่งกำหนดบทบาทหรือจุดยืนในด้านความสัมพันธ์ระหว่างสงฆ์กับสังคมชาวโลกในปัจจุบันและอนาคตอีกด้วยพระพุทธศาสนาเป็นแหล่งคำสอนและระบบจริยธรรม ซึ่งแผ่ไปทั่วและหยั่งรากฝังลึกกลงแล้วในพื้นฐานของสังคมไทย^{๕๓}

การปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ถือว่าเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน มีการบังคับบัญชาชั้นลงไปตามลำดับชั้นนับตั้งแต่ระดับมหาเถรสมาคมลงไปจนถึงเจ้าอาวาสอันเป็นการปกครองบังคับบัญชาตามเจตนารมณ์ ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕^{๕๔}

ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มหาเถรสมาคมได้อาศัยอำนาจดังกล่าวออกกฎหมายเถรสมาคมเพื่อจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้มีความเรียบร้อยดีงามยิ่งขึ้นเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันในกฎหมายมหาเถรสมาคมฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ส่วนกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) หมวด ๑ ข้อ ๔ ได้ให้ความหมายพระสังฆาธิการไว้ว่า

พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ กำหนดการปกครองระดับชั้นตั้งแต่ระดับเจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบลและเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส^{๕๕}

เจ้าอาวาส ผู้มีอำนาจสูงสุดภายในวัด คือ เจ้าอาวาสซึ่งเป็นพระสังฆาธิการอันดับที่ ๙ ตามกฎหมายมหาเถรสมาคม เจ้าอาวาสวัดเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อการพระศาสนาอย่างยิ่งใหญ่ เพราะต้องทำหน้าที่เป็น ผู้ปกครองวัด และเป็นผู้แทนวัด เนื่องจากวัดมีฐานะเป็นนิติบุคคลคือบุคคลตามกฎหมาย ดังนั้น เจ้าอาวาสจึงมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวล

^{๕๓} พระเทพเวที (ประยูร ญัตโต), การศึกษาที่สากลบนพื้นฐานแห่งภูมิปัญญาไทย, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป, ๒๕๓๔), หน้า ๓๒.

^{๕๔} พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๗๖.

^{๕๕} มปป,พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายมหาเถรสมาคม, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมมิกการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๔๓๓.

กฎหมายอาญาตาม มาตรา ๔๕ กล่าวว่า “ให้ถือว่าพระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์และไวยาวัจกร เป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา” ตำแหน่งเจ้าอาวาสจึงเป็นตำแหน่งสำคัญยิ่ง และนอกจากนั้น เจ้าอาวาสยัง มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพุทธศาสนิกชนมากที่สุดที่จะช่วยจรรโลงพระพุทธศาสนา ปลุกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่ประชาชน

การบริหารงานเป็นกิจการของคณะสงฆ์ที่จะต้องทำ หรือจะต้องเป็นธุระหน้าที่และเป็นภารกิจของพระสังฆาธิการจะต้องปฏิบัติ อันเป็นภารกิจของคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี ๖ ประการ คือ ด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระศาสนา การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๒.๔.๑ ด้านการปกครอง

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขปรับปรุง ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ลำดับชั้นการปกครองคณะสงฆ์ไว้ดังนี้

มาตรา ๒๐ คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม^{๕๖}

กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์หมวด ๒ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง หมวด ๓ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค โดยแบ่งลำดับชั้นการปกครองออกเป็น

การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง

(๑) เจ้าคณะใหญ่หนกลาง มีเขตปกครอง ๖ ภาค คือ ภาค ๑ ภาค ๒ ภาค ๓ ภาค ๑๓ ภาค ๑๔ ภาค ๑๕

(๒) เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ มีเขตปกครอง ๔ ภาค คือ ภาค ๔ ภาค ๕ ภาค ๖ ภาค ๗

(๓) เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก มีเขตปกครอง ๕ ภาค คือ ภาค ๘ ภาค ๙ ภาค ๑๐ ภาค ๑๑ ภาค ๑๒

(๔) เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุตภาคทุกภาค^{๕๗}

อำนาจหน้าที่เจ้าคณะใหญ่

(๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัยกฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๙.

^{๕๗} อ้างแล้ว, หน้า ๔๑๕.

(๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

(๓) วินิจฉัยการลงโทษกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นภาค หรือมีอำนาจหน้าที่ในกรณีที่ได้รับมอบหมายอย่างอื่นจากมหาเถรสมาคม

(๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะภาคให้เป็นไปโดยชอบ

(๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

(๖) ตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน^{๕๘}

การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค

การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคแบ่งเป็นระดับภาค ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบล มีผู้ปกครองบังคับบัญชาในตำแหน่งเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบลตามลำดับ โดยกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ. ๒๕๓๕) และกฎหมายมหาเถรสมาคมฉบับที่ ๒๒ (พ.ศ. ๒๕๓๙) แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ. ๒๕๓๕) ว่าด้วยจำนวนและเขตการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค กำหนดให้มี ๑๘ ภาค โดยให้รวมเขตปกครองจังหวัดต่างๆ เป็นเขตการปกครองภาค ดังนี้

ข้อ ๔ ให้มีจำนวนภาค ๑๘ ภาค และให้รวมเขตการปกครองจังหวัดต่างๆ เป็นเขตปกครองภาค ดังต่อไปนี้^{๕๙}

ภาค ๑ มี ๔ จังหวัด คือ กรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ

ภาค ๒ มี ๓ จังหวัด คือ พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง และ สระบุรี

ภาค ๓ มี ๔ จังหวัด คือ ลพบุรี สิงห์บุรี ชัยนาท และอุทัยธานี

ภาค ๔ มี ๔ จังหวัด คือ นครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร และเพชรบูรณ์

ภาค ๕ มี ๔ จังหวัด คือ พิษณุโลก สุโขทัย ตาก และอุตรดิตถ์

ภาค ๖ มี ๕ จังหวัด คือ ลำปาง พะเยา เชียงราย แพร่ และน่าน

ภาค ๗ มี ๓ จังหวัด คือ เชียงใหม่ ลำพูน และ แม่ฮ่องสอน

ภาค ๘ มี ๔ จังหวัด คือ อุตรธานี หนองคาย เลย และสกลนคร บึงกาฬ

ภาค ๙ มี ๔ จังหวัด คือ ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ และร้อยเอ็ด

^{๕๘}กฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑), ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ หมวด ๒ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง ข้อ ๖, ข้อ ๗.

^{๕๙}พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายมหาเถรสมาคม, หน้า ๓๑๐.

ภาค ๑๐ มี ๕ จังหวัด คือ อุบลราชธานี ยโสธร มุกดาหาร ศรีสะเกษ และนครพนม

ภาค ๑๑ มี ๔ จังหวัด คือ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และ สุรินทร์

ภาค ๑๒ มี ๓ จังหวัด คือ ปราจีนบุรี นครนายก ฉะเชิงเทรา สระแก้ว

ภาค ๑๓ มี ๔ จังหวัด คือ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด

ภาค ๑๔ มี ๔ จังหวัด คือ นครปฐม สุพรรณบุรี กาญจนบุรี และสมุทรสาคร

ภาค ๑๕ มี ๔ จังหวัด คือ ราชบุรี เพชรบุรี สมุทรสงคราม และประจวบคีรีขันธ์

ภาค ๑๖ มี ๓ จังหวัด คือ นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี และชุมพร

ภาค ๑๗ มี ๕ จังหวัด คือ ภูเก็ต ตรัง พังงา กระบี่ และระนอง

ภาค ๑๘ มี ๖ จังหวัด คือ สงขลา พัทลุง สตูล ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส

อำนาจหน้าที่เจ้าคณะภาค

(๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัยกฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

(๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

(๓) วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นภาค หรือมีอำนาจหน้าที่ในกรณีที่ได้รับมอบหมายอย่างอื่นจากมหาเถรสมาคม

(๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะจังหวัดให้เป็นไปโดยชอบ

(๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

(๖) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน^{๖๐}

อำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะจังหวัด

(๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย มหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

(๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

^{๖๐} กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ.๒๕๔๑), ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ หมวด ๓ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ส่วนที่ ๑, ข้อ ๑๐.

(๓) ระเบียบพิธีกรรม วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัย ข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัย
ชั้นเจ้าคณะอำเภอ

(๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะอำเภอให้เป็นไปโดยชอบ

(๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ใน
บังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับ
บัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

(๖) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน^{๖๑}

อำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะอำเภอ

(๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถร
สมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งของ
ผู้บังคับบัญชาเหนือตน

(๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษา
สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์
ให้ดำเนินไปด้วยดี

(๓) ระเบียบพิธีกรรม วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัย
ชั้นเจ้าคณะตำบล

(๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะตำบลให้เป็นไปโดยชอบ

(๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ใน
บังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับ
บัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

(๖) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน^{๖๒}

อำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะตำบล

(๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถร
สมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งของ
ผู้บังคับบัญชาเหนือตน

(๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษา
สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนิน
ไปด้วยดี

(๓) ระเบียบพิธีกรรม วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัย
ชั้นเจ้าอาวาส

^{๖๑} เรื่องเดียวกัน, ส่วนที่ ๒, ข้อ ๑๕.

^{๖๒} อ้างแล้ว, ส่วนที่ ๓, ข้อ ๒๐.

(๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาสให้เป็นไปโดยชอบ

(๕) ควบคุมและบังคับบัญชาเจ้าอาวาสและพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชา หรือ อยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

(๖) ตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน^{๖๓}

อำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส

เจ้าอาวาส ผู้มีอำนาจสูงสุดภายในวัด คือ เจ้าอาวาสวัดซึ่งเป็นพระสังฆาธิการอันดับที่ ๙ ตามกฎหมายเถรสมาคม เจ้าอาวาสวัดเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อการพระศาสนาอย่างยิ่งใหญ่ เพราะต้องทำหน้าที่เป็น ผู้ปกครองวัด และเป็นผู้แทนวัด เนื่องจากวัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล คือบุคคลตามกฎหมาย ดังนั้น เจ้าอาวาสจึงมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญาตาม มาตรา ๔๕ กล่าวว่า “ให้ถือว่าพระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์และไวยาวัจกร เป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา” ตำแหน่งเจ้าอาวาสจึงเป็นตำแหน่งสำคัญยิ่ง และนอกจากนั้น เจ้าอาวาสยัง มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพุทธศาสนิกชนมากที่สุดที่จะช่วยจรรโลงพระพุทธศาสนา ปลุกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่ประชาชน

อำนาจเจ้าอาวาส หมายถึง สิ่งที่เป็นอุปการะแก่การปฏิบัติงานของเจ้าอาวาส เพื่อให้งานที่ปฏิบัติเป็นไปด้วยดี เป็นสิ่งที่มีคู่กับหน้าที่เจ้าอาวาส มีไว้เพื่อใช้บังคับบัญชาผู้อยู่ในบังคับบัญชาโดยเฉพาะเกี่ยวกับบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นดังที่ท่านผู้รู้ได้กล่าวไว้ ดังนี้

ในสมัยพุทธกาล การปกครองสงฆ์ไม่ได้มีระเบียบแบบแผนอะไรมากนักและคณะสงฆ์ยังไม่ได้ดำรงสภาวะการเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของประชาชนเช่นปัจจุบัน เพราะพุทธศาสนาเพิ่งเริ่มตั้งและท้าทายต่อความเชื่อในจารีตเดิมของศาสนาพราหมณ์ เจตจำนงในการออกแบบวชเกิดจากความเบื่อหน่ายและมุ่งหาจุดหลุดพ้นทางโลก แต่โดยเนื้อแท้การปกครองสงฆ์ในสมัยพุทธกาลมีลักษณะความเป็นประชาธิปไตยและเป็นสังคมที่เสมอภาค พระสงฆ์ทุกรูปมีหน้าที่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย พระเถระผู้เป็นอุปัชฌาย์อาจารย์มีหน้าที่ปกครองสาธุศิษย์ของตน แต่ในสังฆกรรมทั้งปวง สงฆ์ยอมเป็นใหญ่ไม่เลือกกว่าจะเป็นอาจารย์หรือสาธุศิษย์ เมื่อมีกิจสงฆ์เกิดขึ้นจะต้องมีการประชุมสงฆ์และถือมติเอกฉันท์เป็นหลัก เนื่องจากพระสงฆ์สาวกยังไม่มากนักความเสื่อมอันเกิดจากข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์จึงมีน้อย ดังปรากฏหลักฐานในพระไตรปิฎกพระสงฆ์ที่ล่วงละเมิดสิกขาบทอยู่เนื่อง ๆ มีเพียงกลุ่มพระสงฆ์ฉัพพัคคีย์ หลักที่ใช้ในการปกครองมีเพียงพระธรรมวินัย ไม่จำเป็นต้องอาศัยพระราชอำนาจจากพระเจ้าแผ่นดิน

^{๖๓} อ่างแล้ว, ส่วนที่ ๔, ข้อ ๒๕.

หรือผู้ปกครองรัฐให้ออกกฎหมายบังคับสังฆมณฑล ฝ่ายอาณาจักรมีหน้าที่ถวายศาสนูปถัมภ์แต่
ด้านเดียว^{๖๔}

เพื่อให้การบริหารปกครองวัดเป็นไปได้อย่างดี มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ได้กำหนดให้แต่ละวัดมีพระภิกษุดำรงตำแหน่งบริหารปกครองคณะ
สงฆ์ภายในวัด ซึ่งได้แก่ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาส โดยในมาตรา ๓๖ – ๓๗
ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ดังนี้ ดำเนินการปกครองภิกษุสงฆ์ สามเณรที่อยู่ในวัด
ให้ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม การดำเนินการสอดส่องดูแล
รักษาความดีงามภายในวัด การปกครองและสอดส่องให้คฤหัสถ์ที่มาพำนักอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติ
ตามระเบียบต่างๆของวัดด้วย^{๖๕}

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่างานปกครองเป็นงานนำ เป็นงานหลักซึ่งกว้างขวาง ยิ่งใหญ่
และละเอียดอ่อนยิ่งกว่างานทั้งหลาย และเป็นงานที่ทำไม่เสร็จ ต้องคอยปรับปรุงเปลี่ยนแปลง
ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา ถ้างานปกครองดำเนินไปอย่างใดงานอื่นๆ ก็
จะดำเนินไปอย่างนั้น ถ้างานปกครองดำเนินไปไม่ได้ งานบริหารลักษณะอื่นๆ ก็จะดำเนินไป
ไม่ได้เช่นกัน

ผู้ปกครองวัดก็คือเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสงฆ์ชั้นที่ ๙ เป็นผู้มีความ
รับผิดชอบ ต่อการพระศาสนาอย่างยิ่งใหญ่ เพราะจะต้องปกครอง คำว่า “วัด” มีความหมาย
๒ ประการ คือ หมายถึง ศูนย์กลางแห่งศาสนาทั้งปวง และหมายถึงแหล่งรวมของ
ส่วนประกอบที่สำคัญของพระศาสนา ๕ ประการ คือ

๑. ศาสนสถาน ได้แก่ พื้นที่ตั้งของวัด และบริเวณวัด มีลักษณะเป็นไปตาม
ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมเหมาะสมที่จะเป็นเครื่องเสริมสร้างความวิเวก ความสงบ

๒. ศาสนวัตถุ ได้แก่ สิ่งปลูกสร้าง เป็นเสนาสนะต่างๆ เป็นปูชนียวัตถุ ปูชนียสถาน
ที่แสดงถึงความถูกต้อง เรียบร้อยนำไปสู่ความสงบสุข

๓. ศาสนบุคคล ได้แก่ พระภิกษุ สามเณรที่มีลักษณะเป็นสมณะ ตั้งอยู่ใน ศีลจาร
วัตร บำเพ็ญหน้าที่ศึกษา ปฏิบัติและนำเสนอเพื่อความสุข บำเพ็ญสังคมาสงเคราะห์ตาม
สมณวิสัย ศิษย์วัดที่มีลักษณะเป็นพุทธมามกะ ตลอดถึงทายกทายิกาที่มีแนวแห่งความเป็น
อุบาสกอุบาสิกาที่มีความมั่นคงในพระศาสนาพอสมควร

^{๖๔} คณิศนิตย์ และสุบรรณ จันทบุตร, **ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณี
วัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี**, (กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๕), หน้า ๑๗.

^{๖๕} ทวี เขจรกุล, “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัด
หนองคาย”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๔๗),
หน้า ๔๐.

๔. ศาสนธรรม ได้แก่ ระเบียบแบบแผน ขนบประเพณีทางศาสนา ตลอดจนถึงคำสั่งสอน และแนวปฏิบัติทางพระศาสนาที่ได้รับการยกย่อง เชิดชูและศึกษาเล่าเรียนด้วยความเลื่อมใสในคุณค่าเป็นที่พึงพอใจ

๕. ศาสนกิจ ได้แก่ งานต่างๆ ทางพระศาสนา เช่น การศึกษา การเผยแผ่หรืองานเสริมสร้างความบริสุทธิ์ ความมั่นคงของสังคมชนบท เพื่อความดำรงอยู่ด้วยดีของ พระศาสนา

เจ้าอาวาสมีภาระหน้าที่ที่จะต้องบริหารส่วนประกอบที่สำคัญของพระศาสนาทั้ง ๕ นี้ไปพร้อมๆ กัน ด้วยความรับผิดชอบ โดยใช้นโยบายที่สุ่มรอบคอบ เหมาะกับกาลเทศะ และสถานการณ์ปัจจุบัน ทั้งนี้ภารกิจที่เจ้าอาวาสจะต้องให้ความสนใจเอาใจใส่เป็นพิเศษ คือ การบริหารศาสนบุคคล โดยเริ่มจากงานปกครองพระภิกษุสามเณรในวัดพื้นที่เป็นเบื้องต้น

นอกจากนั้น จากภาระหน้าที่ของเจ้าอาวาสทั้ง ๕ ประการ ดังกล่าวแล้ว เจ้าอาวาสยังมีภาระหน้าที่สำคัญ ตามพุทธประสงค์คือ การช่วยพัฒนาท้องถิ่นด้วย เพราะปัจจุบันประชาชนนับถือพระภิกษุที่ประพฤติถูกต้องมีน้อย นับที่พระที่ผิดมากกว่า การนับถือพระถูกต้องจะต้องนับถือที่ท่านใช้ชีวิตของท่านตามพุทธบัญญัติ

สรุปได้ว่า การที่พระสงฆ์จะมีบทบาทต่อสังคมนั้นคุณภาพของพระสงฆ์เป็นสิ่งสำคัญมาก ปัจจุบันพระสงฆ์มีคุณภาพลดน้อยลงในด้านข้อวัตรปฏิบัติและความสามารถในการสอน การเผยแผ่ธรรม จึงทำให้พระสงฆ์สูญเสียความเป็นผู้นำในด้านคุณธรรมและสติปัญญาและสูญเสียความศรัทธาจากญาติโยม ดังนั้นการบริหารปกครองและการดูแลพระสงฆ์เป็นเรื่องหนึ่งที่จะช่วยให้คุณภาพของพระสงฆ์ดีขึ้น คุณภาพของพระสงฆ์จะดีขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัยอย่างอื่นอีก ทั้งนี้ หากระบบการปกครองสงฆ์เป็นระบบกำกับดูแลพระสงฆ์ให้มีความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม สิ่งที่จะต้องมาเสริมคู่กันก็คือระบบการกลั่นกรองและกล่อมเกลาระบบกลั่นกรองมีไว้สำหรับบุคคลที่จะมาบวช ส่วนระบบกล่อมเกล่าสำหรับผู้ผ่านการบวชมาแล้ว อันที่จริงการกล่อมเกล่าผู้บวชนั้นมียุอยู่แล้วตามพระธรรมวินัย โดยอุปัชฌาย์เป็นผู้มอบหมายให้ทำหน้าที่นี้และเป็นผู้รับรองต่อคณะสงฆ์ อุปัชฌาย์จะต้องมีหน้าที่ กลั่นกรองและกล่อมเกล่า การกลั่นกรองเป็นขั้นแรกสำหรับผู้ที่จะมาเป็นสมาชิกคณะสงฆ์ขั้นต้นสำคัญกว่านั้นคือการกล่อมเกล่าในด้านความประพฤติ ความรู้ ความเข้าใจในทางธรรมให้เจริญงอกงามทั้งในคุณธรรมและปัญญา แม้คณะสงฆ์จะไม่มีระบบกลั่นกรองแต่ถ้ามีระบบกล่อมเกล่าที่ดีก็ยังมีหลักประกันว่าผู้ที่จะเข้ามาบวชเป็นพระจะได้รับการศึกษาอบรมให้เป็นพระที่ดี สามารถทำหน้าที่ตามพระธรรมวินัยได้

๒.๔.๒ ด้านการศึกษา

การศึกษา หมายถึง การศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่น ๆ อันสมควรแก่สมณะ การศึกษาของสงฆ์แต่เดิมนั้นเริ่มต้นมาแต่สมัยพุทธกาลและบุคคลที่เข้ามาสู่สังฆมณฑลในครั้งพุทธกาลตามประวัติความเป็นมาส่วนมาก มักจะได้รับการศึกษาทั้งคดีทางโลก

และคติทางธรรมมาเป็นอย่างดี ตามลัทธิศาสนาในสมัยนั้น เป็นต้นว่าเรียนจบไตรเพทมาก่อน การศึกษาของสงฆ์ในสมัยพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่มี ๒ ประการ คือ^{๖๖}

๑. คันถะธุระ คือ ธุระฝ่ายคัมภีร์ กิจด้านการเรียน

๒. วิปัสสนาธุระ คือ ธุระฝ่ายเจริญวิปัสสนา กิจด้านการบำเพ็ญภาวนาหรือเจริญพระกรรมฐาน ซึ่งรวมทั้งสมณะด้วยเรียกรวมเข้าในวิปัสสนาโดยฐานเป็นส่วนคลุมนยอด

บทบาทที่วัดและพระสงฆ์จะทำ ได้คือ การศึกษา การเผยแผ่และการสงเคราะห์ ซึ่งในส่วนของการศึกษานั้น เป็นการให้บริการด้านการศึกษาแก่พระสงฆ์ คือ การมีโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นับเป็นทางหนึ่งในการสร้างอุบาสก อุบาสิกา ให้ได้พุทธศาสนิกชนที่มีคุณภาพและเป็นกำลังของศาสนาอีกประการหนึ่งก็คือการไปสอนวิชาศีลธรรมตามโรงเรียนต่าง ๆ เป็นการอนุเคราะห์สังคมด้วยธรรมทาน การที่ให้พระสงฆ์ได้เข้าไปมีบทบาทในการศึกษาของชาติ ดังกล่าวนี้นี้จะทำให้เยาวชนและสังคมเห็นความสำคัญของวัดและพระสงฆ์^{๖๗}

ในปัจจุบันการศึกษาของภิกษุสงฆ์แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ^{๖๘}

๑. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

(ระดับประถมศึกษา) สนามหลวงแผนกธรรม มีหลักสูตร คือ นักธรรมจัดสำหรับพระสงฆ์ สามเณรและธรรมศึกษาจัดสำหรับคฤหัสถ์ สำหรับหลักสูตรนักธรรมแบ่งเป็น นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโทและนักธรรมชั้นเอก ส่วนหลักสูตรธรรมศึกษา แบ่งเป็น ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโทและธรรมศึกษาชั้นเอก

๒. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

เรียนบาลีไวยากรณ์แล้วเรียนแปลภาษาบาลีเป็นภาษาไทยและแปลภาษาไทยเป็นภาษาบาลี เพราะว่าภาษาบาลี เป็นภาษาที่รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา เหตุที่พระปริยัติธรรมคือ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกาและอื่นๆบรรจุอยู่ในคัมภีร์ซึ่งเป็นภาษาบาลีทั้งสิ้น แม้จะแปลเป็นภาษาไทยแล้วก็แปลแบบไทยบาลี ประสงค์จะรู้อย่างถูกต้องชัดเจนทั้งภาษาบาลีไม่ได้ ชั้นเรียนแผนกบาลีใช้นักธรรมเป็นองค์จำกัดสิทธิ โดยแบ่งเป็น ๙ ชั้น คือ บาลีไวยากรณ์ ชั้นประโยค ๑ - ๒ ชั้นประโยค ป.ธ. ๓,๔,๕,๖,๗,๘ และ ๙ ผู้สอบได้ประโยค ป.ธ. ๓ ได้รับการแต่งตั้งคือเปรียญคือ ทรงตั้งเป็น “พระมหา” “สามเณรเปรียญ” ชั้นประโยค ๑ - ๒

^{๖๖} พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๗๗.

^{๖๗} พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๓.

^{๖๘} กรมการศาสนา, ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓ - ๑๔.

ได้รับวุฒิปัตร์ ชั้นประโยค ป.ธ. ๓ – ๘ ได้รับประกาศนียบัตรและพัตยศ ชั้นประโยค ป.ธ. ๙ ได้รับปริญญาบัตรและพัตยศ เป็นปริญญาตรีทางศาสนาและถ้าสามารถสอบชั้นประโยค ๙ ได้ในขณะที่เป็นสามเณรทรงพระกรุณาโปรดให้การอุปสมบทเณรรูปนั้น อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์เรียกว่า “บวชนาคหลวง” ผู้สอบได้เปรียญธรรม ๙ ประโยคถ้าอยู่ในสมณเพศได้รับนิตยภัตเท่ากับพระราชอาคันตุกะชั้นสามัญ

๓. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

(ระดับมัธยมศึกษา) โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นโรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้นในวัดหรือธรณีสงฆ์หรือที่ดินของมูลนิธิทางพระพุทธศาสนา โดยกรมการศาสนาให้การอุปถัมภ์ จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้การศึกษาแก่พระสงฆ์ สามเณร ทั้งวิชาสามัญและการศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กันไป เพื่อที่ว่าหากพระสงฆ์ สามเณรเหล่านี้มีความประสงค์จะลาสิกขา ก็สามารถนำวุฒิการศึกษาที่ได้รับไปใช้เพื่อการศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐหรือใช้สมัครงานประกอบอาชีพได้

๔. การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์

การศึกษาในระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ดำเนินการในสองสถาบัน คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒.๔.๓ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

การศึกษาสงเคราะห์ที่พระสงฆ์ดำเนินการในลักษณะนี้ เป็นการจัดการศึกษาซึ่งแบ่งได้เป็น ๔ ประเภท^{๖๙} คือ

๑. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ มีความมุ่งหมายให้วัดและพระภิกษุในพระศาสนาได้จัดการตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชนของชาติและพระภิกษุสามเณรส่วนหนึ่งเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้เข้าใกล้วัด

๒. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีความมุ่งหมายให้วัดได้ช่วยอบรมบ่มนิสัยเด็กก่อนวัยเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชนเป็นโอกาสให้พระสงฆ์ได้ใช้วิชาการศาสนศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติ ด้วยหลักธรรมของพระศาสนา ผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนในโรงเรียนสามัญ แบ่งเป็นระดับชั้นคือ

ชั้นเตรียม	รับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ ๑ – ๓
ชั้นต้น	รับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ ๔ – ๖
ชั้นกลาง	รับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๑ – ๓
ชั้นสูง	รับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๔ – ๖

^{๖๙}พระมหาสมทรง สิรินุโร และคณะ, บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเกล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๕), หน้า ๔๘-๔๙.

หลักสูตรการสอนจะมี ๒ ประเภท คือ วิชาบังคับ ได้แก่ ประวัติพระพุทธศาสนา วิชาธรรมและศาสนพิธี ประเภทที่ ๒ คือ วิชาเลือกแต่ละโรงเรียนจะเลือกสอนวิชาตามความเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น ความพร้อมของโรงเรียน ความต้องการของท้องถิ่น และความเหมาะสมของเวลา งบประมาณดำเนินการโดยกรมศาสนาและเงินอุดหนุนจากโรงเรียนที่ตั้งศูนย์

๓. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด มีความมุ่งหมายให้วัดช่วยอบรมปมนิสัยเด็กก่อนวัยเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมแต่ยังเด็ก ทั้งเป็นการให้โอกาสวัดและพระสงฆ์ได้ร่วมพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติในวัยเด็ก

๔. โรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แผนกสามัญศึกษา และมีการศึกษาพระปริยัติธรรม หมวดธรรมบาลี และศาสนปฏิบัติอีกส่วนหนึ่ง โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา มีการจัดตั้งขึ้นตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๓๗ และอยู่ในสังกัดกรมการศาสนา ขณะนี้มีวัดต่างๆ จำนวนมากจัดตั้งแต่โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา แต่ยังมีได้จัดเป็นการศาสนศึกษา หรือศึกษาสงเคราะห์ โดยรูปการนั้น จึงจัดเป็น “การศึกษาสงเคราะห์” มากกว่า เพราะเป็นการศึกษาเพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรให้มีการศึกษาเล่าเรียนวิชาสามัญศึกษา ทั้งผู้เรียนและผู้สอนก็เน้นหนักทางวิชาสามัญศึกษา

การจัดการศึกษาและการจัดอบรม ทั้ง ๔ ประเภทดังกล่าวนี้ นับเป็นงานที่พระสงฆ์มีโอกาสได้พัฒนาชาติบ้านเมืองโดยแท้

สำหรับกิจกรรมที่จะส่งเสริมนั้น วัดควรจัดให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและบาลี โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญสำหรับพระภิกษุสามเณร ซึ่งเท่ากับเป็นการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา บางวัดจัดให้มีโรงเรียนวัดสอนเด็กก่อนเกณฑ์

การสงเคราะห์การศึกษาอื่นที่เจ้าคณะ เจ้าอาวาส และพระภิกษุทั่วไป จัดการสงเคราะห์เป็นการส่วนตัว หรือเป็นรูปคณะสงฆ์ได้อีกหลายรูปแบบ ได้แก่

๑. จัดตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษา ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา
๒. การช่วยพัฒนาสถานศึกษา
๓. การช่วยจัดหาอุปกรณ์การศึกษา
๔. ช่วยเฉพาะบุคคลกำลังศึกษา

การช่วยเหลือในรูปแบบดังกล่าวนี้ เป็นการสงเคราะห์การศึกษาเป็นผลดีแก่ประเทศชาติ โดยส่วนรวมและผลสะท้อนย้อนกลับถึงพระสงฆ์ การจัดการศึกษาเองก็ดี การช่วยเหลือทางด้านการศึกษาด้วยการจัดตั้งกองทุนก็ดี การช่วยพัฒนาการศึกษาที่ดี การช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษาก็ดี การช่วยเหลือเฉพาะบุคคลที่กำลังศึกษาก็ดี เหล่านี้ล้วนแต่เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์โดยแท้

มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ ควบคุมและส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ของ คณะสงฆ์และส่งเสริมการดำเนินการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของเจ้าอาวาส เจ้าคณะทุกส่วน ทุกชั้น ต้องมีส่วนควบคุมและส่งเสริมให้เจ้าอาวาสดำเนินการส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ตาม สมควร ถ้าเพิกเฉยเสียย่อมเป็นการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ เพราะการศึกษาประเภทนี้เป็นการ ของคณะสงฆ์ หรือพระพุทธศาสนา เป็นกิจการของวัดตามหน้าที่ของเจ้าอาวาส ส่วนเจ้าคณะ ทุกส่วนทุกชั้นควรให้การช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้ศึกษาได้ โดยไม่ขัดต่อ พระธรรมวินัยและระเบียบแบบแผนของพระสงฆ์ เช่น ช่วยขวนขวายในการสร้างอาคารเรียน ช่วยจัดหาอุปกรณ์การศึกษา จัดตั้งกองทุนสงเคราะห์นักเรียนชั้นประถมศึกษา มัธยมและ อุดมศึกษา ตามหลักการประกาศของมหาเถรสมาคม ช่วยแก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาสให้ เป็นไปโดยชอบ และพิจารณาให้กำลังใจและบำรุงขวัญแก่เจ้าอาวาสตามสมควรแก่การปฏิบัติ หน้าที่

๒.๔.๔ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การทำให้พระพุทธศาสนาขยายวงกว้างออกไป ให้แพร่หลาย ได้แก่ การดำเนินการเพื่อให้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเผยแพร่ออกไป ทำให้ มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาไปประพฤติ ปฏิบัติเพื่อให้เกิดแก่ผู้ปฏิบัติเหล่านั้น เพราะพระพุทธศาสนาบังเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์สุขแก่ ชาวโลกหัวใจสำคัญของการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนา ก็เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก โดยให้เกิดประโยชน์สุข ตามที่พระพุทธองค์ทรงประสงค์ ๓ ประการ คือ ทิฏฐธัมมิกัตถ ประโยชน์ (ประโยชน์ในชาตินี้) สัมปรายิกัตถประโยชน์ (ประโยชน์ในชาติหน้า) และปรมัตถ ประโยชน์ (ประโยชน์อย่างยิ่ง คือ พระนิพพาน) พระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาส และเจ้าคณะทุกชั้น มีหน้าที่จะต้องรับผิดชอบ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามบทบัญญัติมาตรา ๓๗ (๓) แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๕^{๗๐} ดังนี้

ตามบทบัญญัตินี้ ได้จำแนกการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส หรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติรับผิดชอบ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จะต้อง จัดทำ อันเป็นภารกิจประจำตลอดเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส หรือตำแหน่งที่สูงขึ้นไป แยกออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. เป็นธุระในการจัดการศึกษา อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต
๒. เป็นธุระในการอบรม และสั่งสอนธรรมแก่คฤหัสถ์

^{๗๐} กรมการศาสนา, กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระ ศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, พ.ศ. ๒๕๔๐), หน้า ๑๓๔-๑๓๕.

งานเผยแผ่ที่พระสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบันมีดังนี้^{๗๑}

๑. หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ไทย ตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลลงสู่หมู่บ้าน โดยให้พระสงฆ์ในชนบทมีบทบาทและเป็นแกนนำในการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น

๒. งานอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการและประชาชน เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรม มีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนา สามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ของชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและน้อมนำพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

๓. การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัดและประชาชนจัดให้มีขึ้นในวัด ในหมู่บ้านเพื่อฝึกอบรมด้านความรู้ ความประพฤติและจิตใจ โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่ฝึกอบรมสั่งสอนและบริหารงานทั่วไปของหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เรียก พุทธมามกาจารย์ แบ่งเป็น ๓ คณะ คือ คณะประถมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ ๗ - ๑๐ ขวบ คณะมัธยมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ ๑๑ - ๑๕ ขวบ คณะอุดมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ ๑๖ - ๑๘ ปี

๔. งานบรรพชาสามเณรฤดูร้อน เป็นการจัดบรรพชาเยาวชนชายอายุตั้งแต่ ๑๐ ปี เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาธรรมในช่วงปิดฤดูร้อนประมาณเดือนเมษายน

๕. การเผยแผ่ตามศักยภาพของวัด เป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพชุมชนตามศักยภาพของวัด ได้แก่ โครงการอุทยานการศึกษา การจัดสวนสมุนไพรในวัด โครงการลานวัดลานใจการกีฬา เป็นต้น

๖. การเผยแผ่ทางสื่อมวลชน เป็นการดำเนินการโดยเผยแผ่ทางวิทยุ โทรทัศน์ วารสาร นิตยสารเผยแผ่ธรรมและการเผยแผ่ในต่างประเทศ อาจมีการตั้งวัดในต่างประเทศ

๗. งานพระธรรมทูต ดำเนินงานโดยใช้มติมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานพระธรรมทูตภายในประเทศ พ.ศ. ๒๕๐๘ โดยจัดพระสงฆ์ผู้สมัครบำเพ็ญประโยชน์แก่พระศาสนา ออกไปจาริกเผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วประเทศ เป็นงานที่นำพุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของธรรมะและความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติธรรมะ สามารถนำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกวิธีและถูกต้อง รวมทั้งสามารถใช้ธรรมะแก้ปัญหาต่างๆในด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครองและสิ่งแวดล้อม งานพระธรรมทูต เป็นงานพัฒนาทรัพยากรบุคคลและเป็นงานที่เป็นรากฐานแห่งความมั่นคงของ

^{๗๑}บุญศรี พานะจิตต์, ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๑.

ประเทศชาติ แนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูต ได้แก่ การเทศน์ การบรรยาย การสนทนาธรรมีกถา นำฝึกสมาธิ นำเป็นพุทธมามกะ เยี่ยมเยียน นำพัฒนาท้องถิ่น สาธิตและนำจัดกิจกรรม

๒.๔.๕ ด้านการสาธารณูปการ

ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง เรียกว่า “การสาธารณูปการ” นั้น^{๗๒} หมายถึง

๑. การก่อสร้างและการบูรณะปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุ และศาสนสถาน
๒. กิจการอันเกี่ยวกับวัด คือ การสร้างวัด การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุจำพรรษา และการยกวัดราษฎร์เป็นพระอารามหลวง

๓. กิจการอื่นๆ ของวัด เช่น การจัดงานวัด การเรียไร

๔. การศาสนสมบัติของวัด

การสาธารณูปการทั้ง ๔ ความหมายนี้ ส่วนมากบัญญัติไว้ในหน้าที่ของเจ้าอาวาส ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ตามมาตรา ๓๗ (๑) ว่า เจ้าอาวาสมีหน้าที่บำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี การสาธารณูปการ ตามความหมายที่กล่าวมานี้ จะมีลักษณะของการกระทำการสาธารณูปการใน ๓ ประการ คือ

๑. การกระทำด้วยแรงความคิด
๒. การกระทำด้วยเอกสารรายงาน
๓. การกระทำโดยการจัดประโยชน์

การกระทำใน ๓ ลักษณะนี้ บางอย่างเป็นกิจการเฉพาะในหน้าที่ของเจ้าอาวาส เพราะเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติโดยตรง เจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการ โดยเฉพาะงานบางอย่างเริ่มแล้ว ผ่านการพิจารณาตามลำดับ ทั้งฝ่ายคณะสงฆ์และฝ่ายราชอาณาจักร บางอย่างเริ่มต้นจากเจ้าคณะ และหรือเจ้าหน้าที่ทางราชอาณาจักรหรือผู้มีศรัทธาช่วยการวัด และการคณะสงฆ์ ทั้งนี้ ย่อมเป็นไปตามระเบียบแบบแผนคณะสงฆ์ ดังนั้น ผู้จัดการสาธารณูปการ จึงได้แก่

๑. เจ้าอาวาส
๒. เจ้าคณะ
๓. เจ้าหน้าที่ทางราชอาณาจักร
๔. ผู้เจริญด้วยศรัทธามุ่งช่วยการวัด และการคณะสงฆ์

^{๗๒} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโณ), เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการปกครองคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๔๔-๔๕.

การควบคุมและส่งเสริม การสาธารณูปการ เป็นงานที่ละเอียดอ่อนเป็นตัวหลักของการคณะสงฆ์แต่ผู้ปฏิบัติโดยตรงคือ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการระดับวัด เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นต้องมีความสัมพันธ์กัน ๒ ประการ คือ การควบคุมสาธารณูปการ ส่งเสริมสาธารณูปการ

การควบคุมดูแลวัดนั้น เจ้าคณะจะเพิกเฉยมิได้ ถ้าเพิกเฉยจะเป็นการละเว้นการปฏิบัติสอดส่อง ดูแล ชี้แจง แนะนำในการสาธารณูปการของเจ้าอาวาส^{๗๓} ดังนี้

๑. ควบคุมการทำแผนผังวัดให้สอดคล้องกับยุคพัฒนา
๒. ควบคุมแบบแปลนเสนาสนะแต่ละวัดให้อยู่ในหลักประหยัดและพอเหมาะพอสมควรแก่สภาพท้องถิ่นและก่อสร้างตามแบบแปลน
๓. ควบคุมให้แต่ละวัดที่สร้างถาวรวัตถุให้เป็นทรงไทย หรือให้รักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสำคัญ
๔. ควบคุมการเงินและบัญชี รายรับ - รายจ่าย ของแต่ละวัดให้เป็นไปตามบัญชี
๕. ควบคุมดูแลเอกสารต่าง ๆ ของเจ้าอาวาส เช่น รายงานขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมาให้เป็นไปโดยถูกต้อง
๖. ควบคุมการจัดศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎกระทรวงการส่งเสริมกิจการของวัด

๒.๔.๖ ด้านการสาธารณสงเคราะห์

การสาธารณสงเคราะห์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามโอกาสอันควร จะมีระเบียบปฏิบัติชัดเจนสำหรับผู้จัดการสาธารณสงเคราะห์โดยส่วนมากได้แก่วัดหรือเจ้าอาวาส ซึ่งมีบทบัญญัติว่าด้วยหน้าที่ของเจ้าอาวาส ดังนี้

๑. จัดกิจการของวัดให้เป็นไปโดยเรียบร้อย
๒. เป็นธุระในการจัดการศึกษาอบรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
๓. ให้ความสะดวกตามสมควรแก่พุทธศาสนิกชน ในการบำเพ็ญกุศล^{๗๔}

มหาเถรสมาคมได้กำหนดหลักการและวิธีการปฏิบัติและควบคุมส่งเสริม วัชชุดังกล่าว คือ กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งในระเบียบดังกล่าว กำหนดวัดอุประสงฆ์ไว้ ๓ ประการ คือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษาสงเคราะห์และการสาธารณสงเคราะห์ โดยระเบียบดังกล่าว กำหนดหน่วยงาน ให้ตั้ง ณ วัดใดวัดหนึ่ง ตำบลละหนึ่งหน่วย ให้จัดการเป็นรูปคณะกรรมการ โดยให้เจ้าอาวาสที่ตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลเป็นประธานกรรมการโดยตำแหน่ง เจ้าอาวาสอื่นในเขตตำบลนั้น เป็นรองประธานกรรมการฝ่ายบรรพชิต กำหนดในตำบลนั้นเป็นรองประธานกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์ ผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำ

^{๗๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๙.

^{๗๔} อ้างแล้ว, หน้า ๖๒-๖๕.

ตำบล เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง อนึ่ง การสาธารณสุขสงเคราะห์นี้ ให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการ พิจารณาจัดการสงเคราะห์ตามควรแก่โอกาส เช่น

๑. การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล การช่วยจัดหาทุนการสงเคราะห์ การป้องกันยาเสพติดให้โทษ เช่น ยาบ้า การช่วยป้องกันโรคเอดส์

๒. การช่วยเหลือสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง ขุดลอก คูคลอง สร้างฌาปนสถาน สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า

๓. การช่วยเหลือประชาชน ในโอกาสที่ควรช่วย เช่น การประสพทุกข์ภัยหรือช่วยคนชรา หรือคนพิการการสาธารณสุขสงเคราะห์จะต้องจัดเพื่อความเรียบร้อยดีงามและไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย และความสงบสุขของบ้านเมือง จึงจะถือว่าเป็นไปด้วยความถูกต้อง และเป็นสาธารณสุขสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์ ดังนั้น จำเป็นต้องมีการดูแลให้เป็นไปในลักษณะเหมาะสมและควรได้รับการส่งเสริม สนับสนุนตามสมควร กรรมการโดยตำแหน่งผู้ทรงคุณวุฒิ ๕-๙ คน เป็นกรรมการ สำหรับผู้ควบคุม และส่งเสริม มีคณะกรรมการอำนวยการระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ผู้อำนวยการภาค และคณะกรรมการอำนวยการอบรมประชาชนกลาง

การควบคุมการสาธารณสุขสงเคราะห์ก็เพื่อให้การดำเนินการถูกต้องตามระเบียบและ การดำเนินการอย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมเพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปเพื่อสร้างสิ่งที่เป็น คุณประโยชน์นั้นควรดำเนินไปได้อย่างไม่มีอุปสรรค แนวทางการส่งเสริมพอสรุปได้ดังนี้

๑. ชี้แนะการปฏิบัติหน้าที่
๒. ช่วยในการกำหนดในแผนงานแต่ละปี
๓. ช่วยคราวขาดแคลนทรัพยากร
๔. ช่วยยกย่องเชิดชูผู้ปฏิบัติหน้าที่
๕. ช่วยสนับสนุนด้านทุนตามที่จะมีโอกาส
๖. ช่วยประสานงานคณะกรรมการให้เกิดความสามัคคีร่วมงานกันด้วยดี
๗. ช่วยการอื่นอันเหมาะสม

การสาธารณสุขสงเคราะห์ จะต้องจัดเพื่อความเรียบร้อยดีงาม และไม่ขัดต่อพระธรรม วินัยและความสงบสุขของบ้านเมือง จึงถือว่าเป็นไปด้วยถูกต้อง และเป็นสาธารณสุขสงเคราะห์ของ คณะสงฆ์ ดังนั้นจำเป็นต้องมีการดูแลให้เป็นไปในลักษณะเหมาะสม และสมควรได้รับการ ส่งเสริมสนับสนุนตามสมควร กรรมการโดยตำแหน่ง ผู้ทรงคุณวุฒิ ๕-๙ คน เป็นกรรมการ สำหรับผู้ควบคุมและส่งเสริม มีกรรมการระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ผู้อำนวยการภาคและ กรรมการอำนวยการอบรมประชาชนกลาง

สรุปได้ว่า การบริหารงานกิจการของคณะสงฆ์ที่จะต้องทำ หรือจะต้องเป็นธุระหน้าที่ และเป็นภารกิจของพระสังฆาธิการจะต้องปฏิบัติ อันเป็นภารกิจของคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี

๖ ประการ คือ ด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์

๒.๕ ข้อมูลเกี่ยวกับอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

อำเภอมหาราช เป็นอำเภอหนึ่งใน ๑๖ อำเภอของจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีที่ตั้งและอาณาเขตตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัด มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงดังนี้^{๗๕}

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอบ้านแพรก

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอดอนพุด (จังหวัดสระบุรี)

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอบางปะหันและอำเภอป่าโมก (จังหวัดอ่างทอง)

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอเมืองอ่างทองและอำเภอไชโย (จังหวัดอ่างทอง)

การปกครองส่วนภูมิภาค

อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีประชากรจำนวน จำนวน ๒๓,๕๒๕ คน แบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น ๑๒ ตำบล ๕๘ หมู่บ้าน ได้แก่

๑. ตำบลหัวไผ่ มี ๖ หมู่บ้าน	มีวัดในเขตอำเภอมหาราชจำนวน ๒๗ วัด ได้แก่
๒. ตำบลเจ้าปลุก มี ๕ หมู่บ้าน	๑. วัดประตู่ตะบอง ตำบลกะทุม
๓. ตำบลกะทุม มี ๕ หมู่บ้าน	๒. วัดโพธิ์ทองหนองจิก ตำบลกะทุม
๔. ตำบลพิตเพียน มี ๗ หมู่บ้าน	๓. วัดเจ้าปลุก ตำบลเจ้าปลุก
๕. ตำบลมหาราช มี ๔ หมู่บ้าน	๔. วัดโบสถ์ ตำบลเจ้าปลุก
๖. ตำบลบ้านนา มี ๖ หมู่บ้าน	๕. วัดท่าตอ ตำบลท่าตอ
๗. ตำบลน้ำเต้า มี ๔ หมู่บ้าน	๖. วัดใหม่ปากบาง ตำบลท่าตอ
๘. ตำบลบ้านขวาง มี ๔ หมู่บ้าน	๗. วัดคลองบุญ ตำบลน้ำเต้า
๙. ตำบลบางนา มี ๕ หมู่บ้าน	๘. วัดน้ำเต้า ตำบลน้ำเต้า
๑๐. ตำบลท่าตอ มี ๔ หมู่บ้าน	๙. วัดบางสงบ ตำบลบางนา
๑๑. ตำบลโรงช้าง มี ๔ หมู่บ้าน	๑๐. วัดกลาง ตำบลบ้านขวาง
๑๒. ตำบลบ้านใหม่ มี ๔ หมู่บ้าน	๑๑. วัดเทพสุวรรณ ตำบลบ้านขวาง

^{๗๕}วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี,อำเภอมหาราช, (เข้าถึงข้อมูลเมื่อ ธันวาคม ๒๕๕๔).

มีวัดในเขตอำเภอมหาราชจำนวน ๒๗ วัด ได้แก่

๑๒. วัดสุวรรณเจดีย์ ตำบลบ้านขวาง
๑๓. วัดกลางทุ่ง ตำบลบ้านนา
๑๔. วัดท่า ตำบลบ้านนา
๑๕. วัดโพธิ์ประสิทธิ์ ตำบลบ้านนา
๑๖. วัดธรรมรส ตำบลบ้านใหม่
๑๗. วัดสุขเมธ ตำบลบ้านใหม่
๑๘. วัดกระโจมทอง ตำบลพิตเพียน
๑๙. วัดกุฎีทอง ตำบลพิตเพียน
๒๐. วัดแจ้ง ตำบลพิตเพียน
๒๑. วัดนาค ตำบลพิตเพียน
๒๒. วัดโบสถ์ ตำบลมหาราช
๒๓. วัดวัง ตำบลมหาราช
๒๔. วัดอุโลม ตำบลมหาราช
๒๕. วัดโพธิ์ ตำบลโรงช้าง
๒๖. วัดเวฬุวัน ตำบลโรงช้าง
๒๗. วัดปากคลอง ตำบลหัวไผ่

การปกครองส่วนท้องถิ่น

ท้องที่อำเภอมหาราชประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ๗ แห่ง ได้แก่

๑. เทศบาลตำบลมหาราช ครอบคลุมพื้นที่ตำบลหัวไผ่และตำบลมหาราชทั้งตำบล
๒. เทศบาลตำบลโรงช้าง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลน้ำเต้า ตำบลโรงช้าง ตำบลเจ้าปลุก และตำบลพิตเพียนทั้งตำบล
๓. องค์การบริหารส่วนตำบลบางนา ครอบคลุมพื้นที่ตำบลกะทู้มและตำบลบางนาทั้งตำบล
๔. องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนา ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบ้านนาทั้งตำบล
๕. องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขวาง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบ้านขวางทั้งตำบล
๖. องค์การบริหารส่วนตำบลท่าตอ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลท่าตอทั้งตำบล
๗. องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบ้านใหม่ทั้งตำบล

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยได้ศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยดังต่อไปนี้

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวกับความคิดเห็น

ในการวิจัยเรื่อง เกี่ยวกับความคิดเห็น ในบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยได้ศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยดังต่อไปนี้

พระสุรียา ส่วโร (ดวงปัญญา), ได้วิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์สาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว: กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมสงฆ์ แขวงสะหวันนะเขต" ผลการศึกษาพบว่า ๑.ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ พบว่าโดยรวม ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามรายด้านพบว่าทุกด้านได้แก่ ด้านบริหารการจัดการศึกษา ด้านการจัดหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดผลประเมินผล และด้านบุคลากร มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยที่ด้านการจัดหลักสูตรมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และด้านการจัดการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด โดยมีประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในแต่ละด้านได้แก่ ๑) การวางแผนการพัฒนาการจัดการศึกษา ให้ก้าวหน้า ๒) เนื้อหาวิชาเน้นการนำความรู้มาหล่อหลอมจิตใจให้เป็นคนดี ๓) ครูสามารถถ่ายทอดความรู้ให้ผู้เรียนได้เข้าใจเป็นอย่างดี ๔) การวางแผนพัฒนาการวัดผลประเมินผล ๕) การวางแผนพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน ๒.สภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ พบว่า สภาพปัญหาตามความคิดเห็นที่มีความถี่สูงได้แก่ ๑) ผู้บริหารไม่ได้กำหนดคุณสมบัติ และสรรหาบุคลากรที่มีความรู้มีความเชี่ยวชาญเข้ามาปฏิบัติงาน ๒) หลักสูตรเน้นให้นักเรียนเกิดทักษะความรู้มาประยุกต์เข้ากับการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันได้น้อย ๓) สื่อเทคโนโลยีประกอบการเรียนการสอนไม่มี ๔) ความยุติธรรมเกี่ยวกับการดำเนินการสอบ ๕) บุคลากรครูไม่พอ โดยมีแนวทางแก้ไขตามความคิดเห็นที่มีความถี่สูง ได้แก่ (๑) ควรมีระบบการคัดเลือกอาจารย์ตามความรู้ ความสามารถ และตรงกับสาขาที่ต้องการเข้ามาปฏิบัติงาน (๒) การจัดหลักสูตรควรพิจารณาถึงเหตุการณ์สภาพจริงของสังคม จัดให้เป็นสากลและมีมาตรฐาน (๓) รัฐและคณะสงฆ์ควรสนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์การศึกษา และฝึก

ทักษะแก่อาจารย์ผู้สอน (๔) การประเมินผลไม่ควรเน้นความจำอย่างเดียวและควรมีกรรมการกลางควบคุมการสอบ^{๗๖}

พระมหาเอกมร จิตปญฺโญ (คงตางาม) ได้วิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลัก : สาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี" ผลการวิจัยพบว่า ๑. ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลัก สาราณียธรรมของ องค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานีโดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๐) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลัก สาราณียธรรม อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน

๒. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลัก สาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล. ในอำเภอดอนมดแดง. จังหวัดอุบลราชธานี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลัก สาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอดอนมดแดง. จังหวัดอุบลราชธานี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีเพศ อายุต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. แนวทางในการนำหลัก สาราณียธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานของ องค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ควรทำงานรับใช้ประชาชนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย วางแผนการทำงานให้เหมาะสม เรียงลำดับความสำคัญของปัญหาโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อส่วนรวมเป็นสำคัญ พูดยึดต่อกันเพื่อชักนำให้ประชาชนเกิดความสามัคคีปรองดอง และเกิดความรักความเห็นใจซึ่งกันและกัน ทำงานเพื่อส่วนรวม ซื่อตรงต่อตนเอง ต่องาน ต่อบุคคลอื่น เว้นจากการแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเองและพรรคพวกไม่รับสินบนไม่ทุจริต ให้การช่วยเหลือจัดสวัสดิการหรือแบ่งปันผลประโยชน์ต่าง ๆ ให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงเสมอภาคเท่าเทียมกัน บริหารงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีวินัยในตนเอง รักษากฎระเบียบที่ตั้งไว้ เคารพความคิดเห็นของกันและกัน เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วม

^{๗๖} พระสุริยา สั่วโร (ดวงปัญญา), "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์สาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว: กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมสงฆ์ แขวงสะหวันนะเขต", วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต(พระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า (๑).

ประชุมเพื่อเสนอปัญหา และความต้องการในท้องถิ่น แสดงความคิดเห็น วิจัยการทำงาน และร้องทุกข์เรื่องราวต่างๆ ได้ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนาตนเอง และองค์กรอยู่เสมอ”^{๗๗}

พระพรเมศวร์ ปญญาวิชโร (แจ่มแจ้ง) ได้วิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของครูผู้สอน ต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์" ผลการวิจัยพบว่า ๑. ระดับความคิดเห็นของครูผู้สอน ต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($X = ๔.๑๙$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานในด้านหลักความคุ้มค่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($X = ๔.๓๙$) ส่วนในด้านด้านหลักนิติธรรม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($X = ๔.๐๖$)

๒. การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นว่าการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ, อายุ, สถานภาพ, วุฒิการศึกษา, อายุราชการ , รายได้ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ทำให้ความคิดเห็นว่าการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ได้แก่ เพศ, วุฒิการศึกษา, อายุราชการ , รายได้ ส่วน อายุ และ สถานภาพไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. แนวทางพัฒนาสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ถ้านำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหาร จะทำให้การบริหารงานนั้นสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เพราะหลักธรรมาภิบาลยึดหลักการดำเนินงานที่มีหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วม และหลักความคุ้มค่า นำมาใช้ในการบริหาร ซึ่งเป็นการบริหารการปกครองที่ดีที่ทุกๆ ส่วนเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีงามเหมาะที่จะนำมาใช้ในการจัดการบริหารงาน ทำให้หน่วยงานนั้นสามารถพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพได้”^{๗๘}

^{๗๗} พระมหาเอกมร จิตปญโญ (คงตางาม), "ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลัก : สารานุกรมขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี", *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต(การบริหารจัดการคณะสงฆ์)*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า (๑).

^{๗๘} พระพรเมศวร์ ปญญาวิชโร (แจ่มแจ้ง), "ความคิดเห็นของครูผู้สอนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์", *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต(การบริหารจัดการคณะสงฆ์)*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า (๑).

พระตาล ญาณธโร (สิงห์ทอง) ได้วิจัยเรื่อง "ทัศนคติและความคาดหวังของเยาวชนชาวเขาต่อบทบาทของพระสงฆ์" ผลการวิจัยพบว่า บทบาทด้านการจัดการศึกษาได้แก่การจัดให้เยาวชนชาวเขาได้เรียนรู้การปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของตนเอง การดูแลรักษาสุขภาพเบื้องต้น การดูแลช่วยเหลือผู้ติดเชื้อเอชไอวี การป้องกันภัยจากยาเสพติด และการชักนำเยาวชนให้บวชเรียนในระดับที่สูงขึ้นนั้น เยาวชนชาวเขาที่มีความเห็นด้วยมากกับบทบาทด้านนี้ โดยได้ให้เหตุผลว่า เพื่อเป็นการรักษาประเพณีวัฒนธรรมอันดีไว้ และได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการดูแลและช่วยเหลือผู้ติดเชื้อเอชไอวี และวิธีป้องกันภัยจากสารเสพติด ส่วนการบวชเรียนเป็นการเปิดโอกาสให้เยาวชนชาวเขาได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้น ด้านความคาดหวังอยู่ในระดับปานกลางโดยให้เหตุผลว่าเยาวชนชาวเขาส่วนใหญ่ได้ผ่านการอบรมหรือเรียนรู้มาแล้ว

บทบาทด้านการอบรมคุณธรรม ได้แก่การสอนจริยธรรมในโรงเรียน การจัดงานค่ายคุณธรรมงานพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ งานแสดงตนเป็นพุทธมามกะ บวชเณรภาคฤดูร้อน งานพระธรรมจาริกสัญจรและการสอนศาสนพิธีที่ควรรู้ เบญจศีล เบญจธรรม ธรรมะเป็นที่อยู่ของท่านผู้ใหญ่ คุณธรรมเพื่อความสำเร็จในชีวิต บุคคลหาได้ยาก หน้าที่ของลูกศิษย์ที่ดี หน้าที่ของพลเมืองที่ดี หน้าที่ของเพื่อนที่ดี การเข้าถึงพระรัตนตรัย โอวาทของพระพุทธเจ้า ธรรมะสำหรับคนมีเหย้ามีเรือน ธรรมะสำหรับยึดเหนี่ยวใจคนให้รักและนับถือเรา อบายมุขทางแห่งความฉิบหาย ทุจริต สุจริต ความจริงอันประเสริฐ การปฏิบัติกัมมัฏฐาน อานิสงส์การบวชสามเณร การทำบุญในพระพุทธศาสนา อกุศลมูล ธรรมะที่อำนวยประโยชน์ชีวิตในปัจจุบัน ธรรมะที่อำนวยประโยชน์แก่ชีวิตในอนาคต ทั้งหมดที่กล่าวมาเยาวชนชาวเขาที่มีความเห็นด้วยมาก ทั้งนี้เพราะทำให้ได้เรียนรู้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาให้มากขึ้น พร้อมกับนำหลักธรรมที่ได้เรียนรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน มีบางกิจกรรมที่ต้องการให้ย้ายสถานที่จัดบ้าง เช่น งานค่ายคุณธรรมงานแสดงตนเป็นพุทธมามกะ เหตุผล คือ ต้องการให้ชาวบ้านอื่นๆ ได้สัมผัสกิจกรรมดังกล่าวบ้างด้านความคาดหวังอยู่ในระดับปานกลางทั้งนี้ได้ให้เหตุผลว่าเยาวชนชาวเขาส่วนใหญ่ได้เรียน ได้ฟังและได้สัมผัสกับกิจกรรมดังกล่าวมาแล้ว

บทบาทด้านการสงเคราะห์ปัจจัยสี่ ได้แก่การจัดการหาเครื่องบริโภค (อาหาร) การจัดหาเครื่องนุ่งห่มจัดหาอุปกรณ์ก่อสร้างไว้ซ่อมแซม บ้านเรือน ในที่ยามเกิดภัยธรรมชาติ การจัดหายาสามัญประจำบ้านเพื่อบรรเทาอาการเจ็บป่วยเบื้องต้น เยาวชนชาวเขาที่มีความเห็นด้วยในระดับที่น้อย โดยได้ให้เหตุผลว่าปัจจุบันมีหน่วยงานของรัฐที่ทำอยู่แล้ว หรือบางอย่างชาวบ้านน่าจะจัดหาเองได้เช่น เครื่องนุ่งห่ม สำหรับการจัดหาสามัญประจำบ้านก็ไม่น่าเป็นห่วงเพราะปัจจุบันมีสถานีอนามัยใกล้บ้านและ ๓๐ บาท รักษาได้ทุกโรค

บทบาทด้านการพัฒนาสาธารณะประโยชน์ ได้แก่จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ เยาวชนชาวเขาที่มีความเห็นด้วยและมีความคาดหวังปานกลาง ทั้งนี้เพราะเห็นว่าสถานที่ดังกล่าวมีอยู่แล้วที่โรงเรียนและมีงบประมาณพร้อมกว่าที่วัด ส่วนการจัดให้มีลานกีฬาด้าน

ยาเสพย์ติด จัดให้มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ สถานที่เรียนและฝึกวิชาชีพนั้น เยาวชนชาวเขาเห็นด้วยมาก เพราะจะทำให้เยาวชนชาวเขาหันมาสนใจกีฬา สนใจการอ่านหนังสือพิมพ์ และจะได้ใช้เวลาว่างเกิดประโยชน์ ได้พัฒนาฝีมือด้านการประกอบอาชีพเพิ่มมากขึ้น แต่เห็นว่าพระสงฆ์น่าจะทำหน้าที่เป็นฝ่ายช่วยสนับสนุนจะเหมาะกว่า เช่น ปรับปรุงสนามกีฬาที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น จัดหาหนังสือเข้าห้องสมุดให้มากขึ้น สำหรับความคาดหวังในระดับปานกลาง ซึ่งเยาวชนชาวเขาได้ให้เหตุผลว่างานลักษณะดังกล่าวมีหน่วยงานของรัฐทำอยู่แล้ว

บทบาทด้านการปฏิบัติกิจของสงฆ์และการครองสมณะสาธูป ซึ่งเกี่ยวกับการทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น การออกธำเนาะ การเชิญชวนชาวเขาให้ทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การปกป้องพระพุทธศาสนาโดยการชี้แจงให้ชาวเขาเข้าใจเมื่อชาวบ้านเข้าใจผิดในพระธรรมวินัยและการจัดงานชาวเขาสัมพันธ์ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เยาวชนชาวเขามีความเห็นด้วยมาก เพราะนอกจากจะได้ร่วมทำวัตรสวดมนต์ ทำบุญตักบาตรแล้ว ยังได้ความรู้เพิ่มมากขึ้นอีกทางหนึ่ง สำหรับการจัดงานชาวเขาสัมพันธ์นั้น ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชาวเขากับชาวเขาและชาวเขากับพระสงฆ์ ส่วนความคาดหวังอยู่ในระดับปานกลาง โดยเยาวชนชาวเขาได้ให้ความเห็นว่าพระสงฆ์ปฏิบัติกิจของสงฆ์และครองสมณะสาธูปคืออยู่แล้ว ไม่ว่าจะทำวัตรสวดมนต์ การออกธำเนาะ การเชิญชวนให้ชาวเขาไปทำบุญที่วัดในวันพระ และการชี้แจงแสดงธรรมโดยใช้เสียงตามสาย ส่วนเรื่องการจัดงานชาวเขาสัมพันธ์นั้นอยากให้จัดใกล้ๆ บ้านจะได้ไม่ต้องเสียเวลาเดินทางไกล^{๗๙}

อุทัย ขุมเหล็ก ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของบุคลากรในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๑ การศึกษาคั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๑ และเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๑ กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๑ จำนวน ๑๘๒ รูป/คน จำแนกเป็นผู้บริหาร ๘ รูป ซึ่งใช้มวลประชากรทั้งหมด และครูผู้สอนที่เป็นบรรพชิต ๒๘ รูป ครูผู้สอนที่เป็นคฤหัสถ์ ๓๗ คน เจ้าหน้าที่ ๑๓ รูป/คน คณะกรรมการสถานศึกษา ๔๑ รูป/คน และคณะกรรมการนักเรียน ๖๕ รูป ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ร้อยละ ๕๐ ของแต่ละโรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง วิเคราะห์

^{๗๙} พระตาล ญาณธโร (สิงห์ทอง), "ทัศนคติและความคาดหวังของเยาวชนชาวเขาต่อบทบาทของพระสงฆ์", วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต(พระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า (๑).

ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าตัวกลางเลขคณิต (Arithmetic Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการทดสอบ ค่าที (t-test) ผลการศึกษาปรากฏดังนี้^{๕๐}

๑. บุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๑ ส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย เป็นบรรพชิต เป็นครูผู้สอน เป็นคณะกรรมการนักเรียน มีวุฒิการศึกษา ระดับปริญญาตรี และปฏิบัติงานหรือทำหน้าที่หรือเรียนในสถานศึกษาต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๕ ปี

๒. บุคลากรที่เป็นบรรพชิตมีความเห็นว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๑ ควรพัฒนาในระดับมากที่สุด คือ ควรมีแผนปฏิบัติงานประจำปี การสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากร การจัดหาสื่อการเรียนการสอน ควรได้รับการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอ ปรับปรุงห้องเรียนให้สะอาด พัฒนาห้องเรียนให้มีบรรยากาศแห่งการเรียนรู้มีโรงอาหารที่สะอาดถูกสุขอนามัย จัดให้มีห้องสุขาที่สะอาดและถูกสุขอนามัย และนำผลการประเมินมาปรับปรุงงานการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

๓. บุคลากรที่เป็นคฤหัสถ์มีความเห็นว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๑ ควรพัฒนาในระดับมากที่สุด คือ มีการส่งเสริมสวัสดิการแก่บุคลากร มีการสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากร และควรได้รับการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอ ผู้บริหารควรสร้างความมั่นคงในหน้าที่การงานให้กับบุคลากรจัดสรรค่าตอบแทนและสวัสดิการต่างๆ แก่บุคลากรอย่างเหมาะสม

๔. บุคลากรที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต๑ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ดังนี้ คือ โรงเรียนควรวางกลยุทธ์ในการประชาสัมพันธ์อย่างเหมาะสมควรมีการส่งเสริมสวัสดิการแก่บุคลากร และโรงเรียนควรมีโรงอาหารที่สะอาดถูกสุขอนามัย โดยบุคลากรที่เป็นบรรพชิตมีความเห็นว่าโรงเรียนควรวางกลยุทธ์ในการประชาสัมพันธ์อย่างเหมาะสม โรงเรียนควรมีการส่งเสริมสวัสดิการแก่บุคลากรต่ำกว่าคฤหัสถ์ และมีความเห็นว่าโรงเรียนควรมีโรงอาหารที่สะอาดถูกสุขอนามัยสูงกว่าคฤหัสถ์

สรุปได้ว่าในการวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับความคิดเห็นซึ่งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องหลายเรื่องที่น่าสนใจเป็นสิ่งที่ศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นเกือบทั้งสิ้น จะมีระบบการทำงานที่คล้ายคลึงกันและมีรูปแบบและแนวทางในการพัฒนาองค์กรสงฆ์และกิจการคณะสงฆ์ที่ไม่แตกต่างกัน ดังนั้น ผลการวิจัยที่แต่ละเรื่องที่น่าสนใจในการศึกษา

^{๕๐}อุทัย ขุมเหล็ก, “ความคิดเห็นของบุคลากรในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๑”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัย เชียงใหม่, ๒๕๕๐), หน้า (๑).

นี้ จะเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการทำวิจัยเรื่อง นี้ได้เป็นอย่างดี เพราะสามารถนำมาเป็นกรณีศึกษาได้ ปรับประยุกต์ให้เข้ากับบริบทของการพัฒนาองค์กรสงฆ์ในยุคสมัยใหม่ได้

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวกับบทบาท

ในการวิจัยเรื่อง เกี่ยวกับบทบาท ในเรื่อง บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยได้ศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยดังต่อไปนี้

พระปลัดสัมฤทธิ์ เทวธมฺโม (เปจิตตัง) ได้วิจัยเรื่อง"บทบาทภารกิจพระสังฆาธิการผู้ทรงสมณศักดิ์ในจังหวัดขอนแก่นที่มีต่อการพัฒนาสังคมไทย" ผลการวิจัยพบว่า บทบาทตามภารกิจ ๖ ด้าน ที่มีต่อการพัฒนาสังคมไทย พบว่า ด้านการปกครอง หลักการปกครองจะมีทั้งพระเดชและพระคุณ สมณศักดิ์มีความสำคัญและจำเป็นต่อการปกครอง ด้านศาสนศึกษาเกือบทุกวัดจะมีการเรียนพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม – บาลี เป็นหลัก วัดที่เจริญจะมีการเรียนการสอนแผนกสามัญศึกษาด้วย พระสังฆาธิการผู้ทรงสมณศักดิ์มี วิธีการส่งเสริมการศึกษา เช่น สนับสนุนปัจจัย ๔ และให้ทุนการศึกษา เป็นต้น ปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมในปัจจุบันคือไม่ค่อยมีคนบวช และพระเณรขาดแรงจูงใจในการเรียนนักธรรม – บาลี คณะสงฆ์ต้องปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน หลักสูตรและการวัดผลประเมินผลให้ได้มาตรฐานกว่านี้ ผลการจัดการศึกษาคือทำให้ได้บุคลากร ทางศาสนาที่มีคุณภาพ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีโรงเรียนพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์ และโรงเรียนการกุศลวัดระดับอนุบาล-มัธยมศึกษา การส่งเสริมการศึกษา เช่น มอบทุนการศึกษาแก่นักเรียน เป็นต้น ปัญหาที่พบคือทุนการศึกษายังมีไม่เพียงพอ เจ้าอาวาสแต่ละแห่งต้องจัดกิจกรรมหาทุนทุกปี ด้านการเผยแผ่รูปแบบการเผยแผ่ เช่น การเทศน์ บรรยายธรรม อบรมศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชน เขียนหนังสือธรรมะ เป็นต้น นักเผยแผ่ที่ดีจะต้องยึดองค์แห่งธรรมกถึก ๕ และมีเทคนิควิธีในการแสดงธรรม ด้านสาธารณูปการ การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุ นั้น วัดที่ตั้งอยู่ในชุมชนเมืองจะได้เปรียบ เพราะชาวบ้านมีเศรษฐกิจดี ส่วนวัดที่อยู่นอกตัวเมืองที่ต้องสร้างแบบค่อยเป็นค่อยไป ปัญหาที่พบในการก่อสร้างคือ ขาดทุนทรัพย์ในการก่อสร้าง และถูกช่างเอารัดเอาเปรียบ พระสังฆาธิการสร้างสิ่งก่อสร้างได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดบ้าง เกินกำหนดบ้าง เงินก่อสร้าง ได้จากการบริจาคของชาวบ้าน สิ่งก่อสร้างได้ใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า ด้านสาธารณประโยชน์ รูปแบบการสงเคราะห์ช่วยเหลือ เช่น การสร้างสะพาน, สร้างโรงเรียน, สถานพยาบาลและอุปกรณ์ บริจาคปัจจัยและสิ่งของแก่ผู้ประสบภัย และผู้ยากไร้ เป็นต้น^{๕๑}

^{๕๑}พระปลัดสัมฤทธิ์ เทวธมฺโม (เปจิตตัง), "บทบาทภารกิจพระสังฆาธิการผู้ทรงสมณศักดิ์ในจังหวัดขอนแก่นที่มีต่อการพัฒนาสังคมไทย", วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า (๑).

พระเกษมศักดิ์ วรสุขโข(อาสนะทอง) ได้วิจัยเรื่อง "บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์" ผลการวิจัยพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการในอำเภอชุมแสงอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าที่เป็นไปในทิศทางเดียวกับพุทธจักรและอาณาจักร เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคม ตลอดถึงการพัฒนาบุคลากร การศึกษาและอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคณะสงฆ์ โดยใช้หลักหน้าที่ของพระสังฆาธิการ ๖ ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า พระภิกษุที่มีอายุ, พรรษา, การศึกษาสามัญ, การศึกษาทางธรรม, และตำแหน่งที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑^{๕๒}

พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติธโร) ได้วิจัยเรื่อง "บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี" ผลการวิจัยพบว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล หลักที่ใช้ในการบริหารครั้งนั้น คือ พระธรรมวินัย พระพุทธเจ้าทรงปกครองคณะสงฆ์โดยธรรมมาธิปไตย กล่าวคือ ทรงแสดงธรรมและบัญญัติพระวินัย เพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนา ปัจจุบันการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เป็นไปตามกฎหมายอาศรมาคม ฉบับที่ ๑๕ ข้อที่ ๕ ว่าด้วยเรื่อง การ ได้แก่ กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนา หรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนา มี ๖ ฝ่าย คือ ๑) การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม ๒) การศาสนศึกษา ๓) การศึกษาสงเคราะห์ ๔) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๕) การสาธารณูปการ และ ๖) การสาธารณสงเคราะห์ การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (= ๓.๙๑) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการแก้ปัญหาในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี พบว่า ปัญหาที่สำคัญได้แก่ พระสงฆ์บางรูปไม่เข้าใจพระธรรมวินัยและกฎหมายคณะสงฆ์ และผู้ปกครองขาดการเปิดโอกาสให้พระภิกษุ

^{๕๒}พระเกษมศักดิ์ วรสุขโข(อาสนะทอง), "บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ผู้ทรงสมณศักดิ์ในจังหวัดขอนแก่นที่มีต่อการพัฒนาสังคมไทย", วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต(การบริหารจัดการคณะสงฆ์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า (๑).

สามเณร มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วางกฎระเบียบและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางการศึกษา แนวทางในการแก้ไขปัญหา ได้แก่ ครอบบรมพระภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญาและอบรมในเรื่องพระธรรมวินัย จรรยา มารยาทการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างที่ดี และมีการดูแลพระสงฆ์ภายในวัดอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกันและเป็นธรรม รวมทั้งมีการยกย่องและชมเชยพระสงฆ์ที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ กิจวัตรอย่างสม่ำเสมอ^{๕๓}

พระมหาสังเวียร ปญฺญารโ (ศรีมันตะ) ได้วิจัยเรื่อง "บทบาทของพระสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษา พระครูสุภาจารวัฒน์" ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระครูสุภาจารวัฒน์ในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยใช้วิธีการวิจัยทั้งเอกสาร และภาคสนาม โดยการรวบรวมข้อมูล จากตำราหรือเอกสารที่เกี่ยวข้อง และจากการศึกษาภาคสนามที่วัดท่าลาด บ้านท่าลาด ตำบลนาโสน อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร ดำเนินการโดยการรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะจากการวิจัยพบว่า พระครูสุภาจารวัฒน์มีความเป็นผู้นำทั้งในทางธรรมและทางโลกนำพาชาวบ้านทำกิจกรรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่อยู่บนพื้นฐานการพึ่งพาธรรมชาติ กิจกรรมที่ทำประกอบด้วย การฟื้นฟูอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านเกี่ยวกับยาสมุนไพรสมุนไพรสุขภาพ กิจกรรมเกษตรพอเพียง เช่น เกษตรผสมผสาน เกษตรกรรมธรรมชาติ กองทุนพันธุ์ไม้และการพัฒนาแหล่งน้ำ การปลูกป่าชุมชน โรงสีข้าวปลอดสารเคมีโดยรับซื้อผลผลิตจากสมาชิกในราคายุติธรรมให้สมาชิกมีรายได้จากการทำนาปลูกข้าวปลอดสารเคมี กิจกรรมปลูกผักปลอดสารพิษไว้บริโภค และกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีความสอดคล้องกับหลักแห่งพุทธธรรม วิถีชีวิตในสังคมชนบท นำไปสู่การดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง คือพออยู่ พอกินและพอเพียงด้านหลักพุทธธรรมสำคัญที่พระครูสุภาจารวัฒน์นำมาใช้คือ หลักอิทธิบาท ๔ หลักสังคหวัตถุ ๔ และหลักจรรยาบรรณ ๔ เป็นต้น มาเป็นหลักในการทำงาน โดยเฉพาะในด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน เพราะเป็นธรรมที่สอดคล้องกับการทำงาน เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างหน่วยงานกับชุมชน ทำให้ชุมชนมีคุณธรรมโดยผ่านกิจกรรมร่วมกันการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ความเป็นอยู่ดีขึ้นพระครูสุภาจารวัฒน์ เป็นพุทธสาวกรูปหนึ่งผู้ซึ่งได้นำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาปฏิบัติให้เห็นประจักษ์ในชีวิตประจำวันและปลูกคนอื่นให้มีความ

^{๕๓}พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติธโร), "บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี", วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต(การบริหารจัดการคณะสงฆ์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า (๑).

สนใจและปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยการยึดหลักแห่งความเสียสละและการให้โอกาสคนอื่นเสมอในการทำงานร่วมกัน^{๔๔}

พระมหาสรวง อคฺคธมฺโม(ยาจิตฺร) ได้วิจัยเอง "บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมชาวบ้านให้พึ่งตนเอง:ศึกษากรณีพระครูพิพิธธรรมรส" ผลการวิจัยพบว่า พระครูพิพิธธรรมรสได้รับแนวคิดในการพึ่งตนเอง จากท่านพุทธทาสภิกขุ แล้วนำมาใช้ให้เหมาะสมแก่ชุมชนที่ตนไปพัฒนา โดยเริ่มจากปัจจัยที่มีผลให้ท่านมีแรงขับเคลื่อนการทำงาน จากหลายสาเหตุ ได้แก่ สภาพปัญหาที่ทำกั้นการขาดแคลนแหล่งน้ำบริโภค น้ำดื่ม การว่างงานของชาวบ้าน การเล่นการพนันของชาวบ้านชาวบ้านขาดความสามัคคี การไม่รู้จักนำสมุนไพรในท้องถิ่นมาใช้รักษาโรค เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาไม่มากนัก การใช้แรงงานสัตว์ไม่เหมาะสม การไม่รู้จักปลูกพืชสวนครัวและอาหารที่จำเป็นต่อการดำรงชีพในด้านการแก้ปัญหาเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ผลการศึกษา พบว่าพระครูพิพิธธรรมรส ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาชุมชนและส่งเสริมโครงการ ตลอดทั้งกิจกรรมต่างๆ ดังต่อไปนี้

- (๑) โครงการปลูกป่าเพื่ออนาคตของชุมชนและเยาวชน
- (๒) โครงการสมุนไพรเพื่อการพึ่งตนเอง
- (๓) โครงการธนาคารข้าวโค-กระบือ สำหรับผู้ขาดแคลน
- (๔) โครงการอาหารกลางวันแด่น้องผู้หิวโหย
- (๕) โครงการนิคมเกษตรชาวพุทธ

วิธีการส่งเสริม คือ ให้ชาวบ้านปฏิบัติตามคำแนะนำ และท่านเป็นผู้นำในการทำโครงการต่างๆ นั้น อย่างต่อเนื่อง แม้ว่าในบางโครงการก็ประสบความล้มเหลว เนื่องจาก การบริหารงานไม่ครบวงจรบ้าง บุคคลผู้ปฏิบัติไม่มีความเข้าใจละเอียดบ้าง แต่ส่วนใหญ่ก็ทำให้ชาวบ้านสามารถพึ่งตนเองได้ นอกจากนั้น ท่านยังส่งเสริมการใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนปุ๋ยเคมีกระทั่งฟื้นฟูแผ่นดินที่แห้งแล้งให้เขียวชุ่มชื้นมาได้ และชาวบ้านก็มีงานทำ ไม่ว่างงานเหมือนแต่เดิม มีรายได้เพิ่มต่อครัวเรือน เลิกเล่นการพนัน มีความขยันในการทำมาหาเลี้ยงชีพในด้านหลักพุทธธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน ได้แก่ กฎแห่งกรรม สังคหัตถุธรรม,เบญจศีล,ความสันโดษและอิทธิบาทปราชญ์ชาวบ้านที่ปฏิบัติตามคำสอนของท่าน ที่ได้รับผลสำเร็จในการพึ่งตนเองแบบพุทธเกษตร ได้แก่ พ่อบุญเต็ม ชัยลา,พ่อทวด กระจยอม และ พ่อผอง เกตุพิบูลย์ โดย

^{๔๔}พระมหาสังเวียร ปญญารโ (ศรีมันตะ), "บทบาทของพระสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษา พระครูสุภาจารวัฒน์", วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต(พระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า (๑).

การปลูกพืชหมุนเวียน การเลี้ยงสัตว์จำพวก เป็ด ไก่ สุกร ตลอดจนการเลี้ยงปลา การปลูกผักสวนครัวการทำผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเพื่อส่งขายสู่ตลาด^{๕๕}

ทวิ เขจรกุล ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและเปรียบเทียบการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสตามความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ภิกษุสามเณร และคณะกรรมการบริหารวัด และเพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการวัด ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย ประชากร คือ เจ้าอาวาส ภิกษุสามเณร และคณะกรรมการบริหารวัด กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๒๙ รูป/คน ได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอนประกอบด้วย เจ้าอาวาส ๓๐ รูป และคณะกรรมการบริหารวัด ๕๖ คน ผลการศึกษาพบว่า

๑. บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัด ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาบทบาทแต่ละด้าน พบว่าอยู่ในระดับมาก ๓ ด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาต่ำ ปรากฏดังนี้ บทบาทด้านการปกครอง บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ บทบาทด้านการสาธารณูปการ บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ บทบาทด้านการศึกษา

๒. เปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานของเจ้าอาวาส ภิกษุสามเณร และ คณะกรรมการที่มีต่อบทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัด โดยรวม พบว่า ไม่แตกต่างกัน

๓. เปรียบเทียบระดับการปฏิบัติของเจ้าอาวาส ภิกษุสามเณร และคณะกรรมการที่มีต่อบทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดเป็นรายด้าน พบว่า บทบาทด้านการปกครองที่คิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อทดสอบระหว่างคู่ พบว่า มีเพียงคู่เดียวที่แตกต่างกัน คือ ระดับความคิดเห็นของเจ้าอาวาส และคณะกรรมการที่มีต่อบทบาทด้านการปกครอง โดยเจ้าอาวาส มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นมากกว่าคณะกรรมการ

๔. ปัญหาในการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๓ อันดับแรก คือ ขาดงบประมาณในการจัดการศึกษาแก่ภิกษุสงฆ์ ขาดงบประมาณในการดำเนินการเผยแผ่ศาสนาธรรม และภิกษุสงฆ์ขาดความรู้ความเข้าใจในพระธรรมวินัย

๕. แนวทางในการแก้ปัญหาไขปัญหาการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๓ อันดับแรกที่กลุ่มตัวอย่างเสนอแนะไว้ คือ รัฐควรให้การสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่องเพื่อใช้ในการจัดการศึกษาแก่ภิกษุสงฆ์ รัฐควรให้การสนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติในการเผยแผ่ศาสนาธรรม และพระสงฆ์ควร

^{๕๕}พระมหาสนอง อัครมโม (ยาจิตร), "บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมชาวบ้านให้พึ่งตนเอง: ศึกษากรรวิหารพระครูพิพิธธรรมสาร", วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต(พระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า (๑).

พัฒนาตนให้มีความรู้ทั้งทางโลก และทางธรรมให้รู้ เท่าทัน ต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมเพื่อให้สามารถเผยแผ่ศาสนาธรรมแก่ศาสนิกชนได้^{๕๖}

พระครูสิริอาภากร (บุญธรรม อ่ำภา) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทเจ้าอาวาสด้านการปกครองและด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม : กรณีศึกษาเจ้าอาวาสในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทเจ้าอาวาสในด้านการปกครองและด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม : กรณีศึกษาเจ้าอาวาสในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ กลุ่มประชากรได้แก่ เจ้าอาวาสที่มีพรรษา ๑๐ พรรษาขึ้นไป จำนวน ๒๐ รูป และอุบาสกอุบาสิกาอีก ๒๐ คน รวม ๔๐ รูป/คน โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อความต้องการความเห็นเกี่ยวกับบทบาทด้านการปกครองและด้านการเผยแผ่ ศาสนาธรรมของเจ้าอาวาสตามพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ฉบับที่ ๒๒ ในปัจจุบันว่า มีความเห็นสมควรเปลี่ยนแปลงหรือไม่อย่างไร ผลจากการศึกษาพบว่า ด้านการปกครองเจ้าอาวาสทุกวัด ในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ ๕ ตำบล ต่างก็ยังมียึดหลักพระธรรมวินัยและยังอิงอาศัยพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และมติมหาเถรสมาคม ในการสนับสนุนส่งเสริมการบริหารคณะสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อยดีงามในหมู่สงฆ์ นอกจากนี้เจ้าอาวาสทุกวัดยังได้ตั้งกฎระเบียบกติกากว้างขวางขึ้นมาอีกเพิ่มเติมอีก นอกเหนือไปจากกฎระเบียบของมหาเถรสมาคม เพราะเหตุว่าปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาไปมาก เพราะพระธรรมวินัยและศีลอาจจะไม่ครอบคลุมได้ทั่วถึง เจ้าอาวาสจึงต้องตั้งกฎระเบียบกติกากว้างขวางขึ้นมาอีกเพื่อควบคุมความประพฤติของพระภิกษุสามเณรให้เป็นไปในทางเดียวกัน^{๕๗}

พระครูสังฆรักษ์ปศวีร์ ธีรปัญญา (ภวภาหันธ์) ได้ศึกษาเรื่อง "บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์: ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี" การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี และเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการที่มีจำนวนพรรษา ระดับการศึกษาสายสามัญ การศึกษาทางเปรียญธรรม ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ และสังกัดวัดแต่ละขนาดแตกต่างกันในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี จำนวน ๑๘๒ รูป เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวน

^{๕๖}ทวี เขจรกุล, "บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย", *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๗),* หน้า (๑).

^{๕๗}พระครูสิริอาภากร (บุญธรรม อ่ำภา), "บทบาทเจ้าอาวาสด้านการปกครองและด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม : กรณีศึกษาเจ้าอาวาสในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่", *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐),* หน้า (๑).

ชนิดเดียวกัน ผลการวิจัยได้ดังนี้ ๑.บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับมากได้แก่ ด้านการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกด้าน ๒.การเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีที่มีจำนวนพรรษา ระดับการศึกษาสายสามัญ การศึกษาทางเปรียญธรรม ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ และการสังกัดวัดแต่ละขนาดแตกต่างกันมีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน^{๕๕}

พระอธิการประวัติ กันหะคุณ ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาตำบลนายม อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ งานศึกษาเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตตำบลนายม อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ ศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตตำบลนายม อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาภาคสนามโดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบสังเกตและสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่าง ทั้งหมด ๕๓ กลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาระหว่างเดือนกรกฎาคม ๒๕๕๙ ถึง เดือนกันยายน ๒๕๕๐ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้นำมาเสนอผลการศึกษาศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ ผลการศึกษา พบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนซึ่งพระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทด้านการศึกษา พระสงฆ์จะเป็นผู้สั่งสอนอบรมจิตใจให้แก่พุทธศาสนิกชน พระสงฆ์มีบทบาทด้านสาธารณูปโภคผ่านโครงการพัฒนาชนบทหลาย ๆ โครงการ บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ พระสงฆ์เป็นแกนนำในการรวมกลุ่มทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ พระสงฆ์ยังมีบทบาทการพัฒนาทางด้านจิตใจ บทบาทในด้านการส่งเสริมศีลธรรม บทบาทการพัฒนาด้านศาสนวัตถุ สถานที่ บทบาทการพัฒนาวัดในด้านศาสนพิธี บทบาทด้านการปกครองมีส่งเสริมหมู่คณะสงฆ์ด้วยกัน บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ จัดตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ บทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์ วัดเป็นศูนย์กลางสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เป็นศูนย์รวมที่สร้างคุณธรรมจริยธรรมและสามัคคีธรรมในท้องถิ่น บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาจริยธรรมให้กับประชาชน บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาด้านการศึกษา มีการอบรมจริยธรรมนักเรียนตามโรงเรียนและหมู่บ้าน บทบาทด้านการพัฒนาการเรียนรู้ตามอัครยาชัยจัดบริเวณวัดให้เป็นอุทยานการศึกษา ปัญหาและข้อเสนอแนะพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน พบว่า ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พระสงฆ์บางรูปยังมีความรู้ที่น้อย ด้านการเผยแผ่ธรรม ขาดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความชำนาญการเผยแผ่ธรรม ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ หน่วยงานราชการและประชาชนยังไม่เห็นความสำคัญบทบาทของพระสงฆ์ในการทำหน้าที่ ข้อเสนอแนะของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน

^{๕๕}พระครูสังฆรักษ์พิศวีร์ ธีรปญโญ (ภวกานันท์), "บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์:ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี", วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า (๑).

พบว่า ด้านการศึกษาสงเคราะห์พระสงฆ์ควรช่วยเป็นวิทยากรสอนเด็กนักเรียนในโรงเรียนหรือสถานศึกษา ด้านการเผยแพร่ธรรมพระสงฆ์ควรจัดให้มีเทศน์ทุกวันพระหรือวันสำคัญ ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ พระสงฆ์ควรมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหากับชุมชนอย่างแท้จริง^{๙๙}

พระสุพิศ วันทะวงษ์ ได้ศึกษาเรื่อง "บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ" การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบบทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ตามความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ภิกษุสามเณร และคณะกรรมการบริหารวัด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เจ้าอาวาส ๔๙ รูป พระภิกษุสามเณร ๑๘๒ รูป และคณะกรรมการบริหารวัด ๑๖๓ คน ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอขุนหาญจังหวัดศรีสะเกษ รวม ๓๙๔ รูป/คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม มาตรฐานประมาณค่า ๕ ระดับ จำนวน ๖๐ ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .๙๕ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว ผลการวิจัยพบว่า ๑. บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เจ้าอาวาสมีบทบาทในการบริหารจัดการวัด ด้านการปกครองและด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านอื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง ๒. เจ้าอาวาส พระภิกษุสามเณร และคณะกรรมการบริหารวัด มีความคิดเห็นต่อบทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ^{๑๐๐}

สรุปผลในการวิจัยเรื่อง "บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา" นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับบทบาท ซึ่งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของหลายเรื่องที่น่าสนใจเป็นเรื่องที่ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์เกือบทั้งสิ้น จะมีระบบการทำงานที่คล้ายคลึงกันและมีรูปแบบและแนวทางในการพัฒนาองค์กรสงฆ์และกิจการคณะสงฆ์ที่ไม่แตกต่างกัน ดังนั้น ผลการวิจัยที่แต่ละเรื่องที่น่าสนใจในการศึกษานี้ จะเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการทำวิจัยเรื่อง นี้ได้เป็นอย่างดี

^{๙๙} พระอริการประวัติ กั้นหะคุณ, "บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาตำบลนายม อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ", วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๐), หน้า (๑).

^{๑๐๐} พระสุพิศ วันทะวงษ์, "บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ", วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๑), หน้า (๑).

เพราะสามารถนำมาเป็นกรณีศึกษาได้ ปรับประยุกต์ให้เข้ากับบริบทของการพัฒนาองค์กรสงฆ์ในยุคสมัยใหม่นี้ได้

๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหาร

ในการวิจัยเรื่อง เกี่ยวกับการบริหาร ในเรื่อง บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้ศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยดังต่อไปนี้

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุโข (พรสุทธิชัยพงศ์) ได้วิจัยเรื่อง "ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี" ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพในการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี พบว่า พระภิกษุและสามเณร มีทัศนคติต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๓ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระภิกษุและสามเณร มีทัศนคติต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการศึกษา อบรมและสั่งสอนเท่ากับ ๓.๘๕ ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติเท่ากับ ๓.๗๘ ด้านการให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลเท่ากับ ๓.๖๑ และด้านการบริหารและการปกครองเท่ากับ ๓.๕๖ ตามลำดับ

การเปรียบเทียบทัศนคติของพระภิกษุและสามเณรต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระภิกษุและสามเณร มีทัศนคติต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสไม่แตกต่างกันตาม สถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิ การศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรมและวุฒิการศึกษาสามัญ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ผลการศึกษาปัญหาและแนวทางในการบริหารงานของเจ้าอาวาส พบว่า ปัญหาและแนวทางในการบริหารงานของเจ้าอาวาส ได้แก่ ๑) ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติ วัดในจังหวัดนนทบุรีส่วนใหญ่ไม่มีการจัดทำทะเบียนครุภัณฑ์ ปัญหาเรื่องความสะดวกภายในวัด หรือบริเวณรอบนอกของวัด และ บางวัดมีโบราณสถานโบราณวัตถุที่มีสภาพทรุดโทรม ๒) ด้านการบริหารและการปกครอง ระยะเวลาในการประชุมแต่ละครั้งห่างกันนานเกินไป และบางวัดมีการรวมศูนย์กลางการปกครองไปที่เจ้าอาวาสเพียงผู้เดียว ทำให้ในบางครั้งการดูแลอาจไม่ทั่วถึงเท่าที่ควร ๓) ด้านการศึกษา อบรมและสั่งสอน ผู้ที่จะทำหน้าที่ในการอบรมพระภิกษุ และสามเณร มีไม่เพียงพอ และไม่มีการอบรมครูพระ ทำให้เกิดการขาดแคลนครูพระที่จะทำหน้าที่ในการสอนหนังสือทั้งในแผนกบาลีและแผนกธรรม ๔) ด้านการให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล การติดต่อบางครั้งไม่สะดวก การจัดกิจกรรมไม่ทั่วถึง พิธีกรหรือมัคคทายก บางวัดยังทำหน้าที่ได้ไม่สมบูรณ์และไม่ถูกต้องตามรูปแบบประเพณี และสถานที่จอดรถภายในวัดคับแคบจนเกินไป ทำให้ญาติโยมที่มาติดต่อหรือมาทำบุญที่วัดเกิดความไม่สะดวก

แนวทางในการแก้ไขปัญหาด้านต่าง ๆ ได้แก่ ๑) ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรม และศาสนสมบัติ การสรรงบประมาณบางส่วนเพื่อใช้ในการจัดทำทะเบียนครุภัณฑ์ การจัดให้มีการทำความสะอาดและปรับทัศนียภาพภายในและรอบนอกบริเวณวัดให้มีความสวยงาม ร่มรื่น ตลอดจนการซ่อมแซมโบราณสถานและโบราณวัตถุ ๒) ด้านการบริหารและการปกครอง ควรจะมีการจัดประชุมอย่างน้อยเดือนละครั้ง และควรมีการกระจายอำนาจการปกครองออกไปยังผู้ที่มีส่วนร่วมในการบริหารและการปกครอง ๓) ด้านการศึกษา อบรมและสั่งสอน ควรส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนนันทกรรมภายในวัด และควรสนับสนุนให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถขึ้นมาเป็นครูสอนนันทกรรม และควรจัดให้มีการอบรมครูพระทุก ๖ เดือน ๔) ด้านการให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล ควรมีการจัดตั้งหน่วยงานหรือสำนักงานและจัดให้มีผู้รับผิดชอบ ควรมีการจัดอบรมพิธีกร หรือมัคคทายกขึ้นในจังหวัดเพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้องและเป็นรูปแบบเดียวกัน และควรจัดให้มีสถานที่จอดรถอย่างเพียงพอเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ญาติโยมที่มาทำบุญหรือติดต่อในการบำเพ็ญกุศลต่างๆ^{๑๑}

พระหนดล นาคสุวรรณโณ (นาคพิพัฒน์) ได้วิจัยเรื่อง "การบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดบุรีรัมย์" ผลการวิจัยพบว่า ๑. พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับปานกลาง ๒. ผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าพระสังฆาธิการที่มีอายุ ตำแหน่งพระสังฆาธิการ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาทางสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการแตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน ๓. ข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ควร มีการปกครองพระภิกษุ สามเณร ให้ปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด มีกองทุนส่งเสริมด้านการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร ให้พระภิกษุ สามเณร เอาใจใส่ต่อกิจกรรม ด้านพระพุทธศาสนา ให้พระภิกษุสามเณร ดำเนินกิจการบางอย่างภายในวัดอย่างเป็นทางการเป็นระเบียบนอกจากนี้ควรให้พระภิกษุ สามเณร ได้สั่งสอน

^{๑๑} พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุโข (พรสุทธิชัยพงศ์), "ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนันทบุรี", วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต(การบริหารจัดการคณะสงฆ์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า (๑).

ศีลธรรมแก่ประชาชน ให้พระภิกษุสามเณร ทำวัดให้เป็นระเบียบ มีแบบแผน ตลอดจนให้พระภิกษุ สามเณร ดูแลสถานที่วัดให้ปราศจากอบายมุข และยาเสพติด^{๙๒}

นางกัญแก้วพากรณ์ กลิ่นนันทนวล ได้วิจัยเรื่อง "ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔" ผลการวิจัยพบว่า ๑. ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ ตามทัศนะของบุคลากรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($x = ๔.๑๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านฉันทะ อยู่ในระดับมากที่สุด ($X = ๔.๒๖$) ส่วนด้านวิริยะ จิตตะ และวิมังสา อยู่ในระดับมาก

๒. ผลการเปรียบเทียบทัศนะของบุคลากรต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงาน จังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากร ผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า บุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และรายได้ ต่างกัน มีทัศนะต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตาม หลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บุคลากรที่มีเพศต่างกันมีทัศนะต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลัก อิทธิบาท ๔ ด้านวิมังสา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๓. แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารสำนักงานจังหวัดพิษณุโลก คือ บุคลากรควรมีความต้องการใฝ่ใจรักที่จะปฏิบัติงานอยู่เสมอปรารถนาที่จะปฏิบัติงานให้ได้ผลดีเยี่ยม ๆ ขึ้นไป มีความขยัน หมั่นประกอบกรงานด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง ต้องตั้งจิตรับรู้ในภารกิจที่ได้รับมอบหมายโดยปฏิบัติงานด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่งานที่ปฏิบัติอย่างแท้จริง และหมั่นใช้ปัญญาพิจารณา ใคร่ครวญ ตรวจสอบหาเหตุผลตรวจสอบข้อบกพร่องในงาานนั้น ๆ ที่สำคัญต้องรู้จักการวางแผนงาน วัดผลและคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงงานให้ดีขึ้นอยู่ตลอดเวลา^{๙๓}

พระครูสังฆรักษ์กฤษฏ์ตภณ สุเมธ ได้วิจัยเรื่อง "ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี" ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี พบว่า

^{๙๒} พระชนดล นาคสุวรรณโณ (นาคพิพัฒน์), "การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์", *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต(การบริหารจัดการคณะสงฆ์)*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า (๑).

^{๙๓} นางกัญแก้วพากรณ์ กลิ่นนันทนวล, "ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔", *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต(การบริหารจัดการคณะสงฆ์)*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า (๑).

ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๔๕ และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านการปกครองและด้านสาธารณูปการมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๕ และ ๓.๕๔ ตามลำดับ ส่วนด้านอื่นๆ ได้แก่ ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ และด้านการสาธารณสงเคราะห์มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลาง

ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี พบว่า ปัญหาที่สำคัญได้แก่ เจ้าอาวาสบางรูปขาดวิสัยทัศน์ ขาดเป้าหมาย ในการบริหารจัดการวัดที่ชัดเจน การบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสบางส่วนไม่มีการประชุม ปรึกษา วางแผน และกำหนดวัตถุประสงค์การพัฒนา วัดอย่างเป็นรูปธรรม เป็นการบริหารจัดการวัดตามความเคยชินที่เคยปฏิบัติมา ขาดการประสานงานระหว่าง วัด บ้าน และชุมชน และเจ้าอาวาสบางรูปใช้คนไม่ถูกต้องงาน จึงทำให้งานขาดประสิทธิภาพ แนวทางในการแก้ไขปัญหา ได้แก่ ควรมีการประชุมพระภิกษุ สามเณร ภายในวัด หนึ่งๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัด และเพื่อความสามัคคีภายในวัด ส่งเสริมให้เจ้าอาวาสเปิดรับความรู้ใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ในการบริหารจัดการวัดมีการนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่ มาใช้ในการพัฒนาวัดมากขึ้น และควรมีการจัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ระหว่าง วัดและชุมชน^{๙๔}

พระครูสถิตนพคุณ เสนอสุข ได้ทำการศึกษาเรื่อง "สภาพการปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งเจ้าอาวาสของพระสังฆาธิการ : กรณีศึกษาเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร" การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งเจ้าอาวาสของพระสังฆาธิการ ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่เจ้าอาวาสทั้งในแง่ส่งเสริมและทำลาย และแนวทางในการส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร โดยใช้แบบสอบถามศึกษาความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างคือพระภิกษุสามเณรลูกวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ใน ๖๓ วัด จำนวน ๑๒๖ รูป ผลการวิจัยพบว่า ในส่วนของการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าอาวาสในด้านสาธารณูปการ เจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธรปฏิบัติหน้าที่ในระดับมาก เกี่ยวกับการจัดการศาสนศึกษาภายในวัด กลุ่มตัวอย่างระบุการปฏิบัติหน้าที่ในด้านนี้กลุ่มเจ้าอาวาสอยู่ในระดับปานกลาง เช่น การกวาดขันให้พระภิกษุสามเณรที่พรรษายังไม่ถึง ๕ และสามเณรที่ยังไม่ได้เรียนนักธรรมได้เรียนพระธรรมวินัย การจัดตั้งวัดให้เป็นโรงเรียนนักธรรมและปริยัติธรรม

^{๙๔} พระครูสังฆรักษ์กฤษฏ์ทิพย์ สุ่มโธ, "ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี", วิทยานิพนธ์ปริญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต(การบริหารจัดการคณะสงฆ์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า (๑).

ประจำจังหวัด โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ การจัดการเรียนการสอนให้แก่พระภิกษุแล้วแต่อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการจัดการศึกษาสงเคราะห์ คือ การให้การสนับสนุนการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนซึ่งนอกเหนือการปฏิบัติหน้าที่ทางการศึกษาในทางคณะสงฆ์ กลุ่มตัวอย่างส่วนมากระบุว่า กลุ่มเจ้าอาวาสให้ความเอาใจใส่อยู่ในระดับสูง ยกเว้นการสอนศีลธรรมในโรงเรียน/สถานศึกษาจัดอยู่ในระดับปานกลาง การจัดการด้านสาธารณูปการคือการจัดการให้วัดเป็นสถานที่ที่ร่มรื่น ศูนย์กลางชุมชนทั้งด้านร่างกายและจิตใจ และการดูแลเสนาสนะ ศาสนวัตถุในวัดกลุ่มเจ้าอาวาสให้ความเอาใจใส่ในระดับที่สูง ยกเว้นการสงเคราะห์อาหารยามขาดแคลนและการจัดการโครงการต้นไม้ธรรมะหรือต้นไม้พูดได้ ความเอาใจใส่อยู่ในระดับปานกลาง เช่นเดียวกับการจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ กลุ่มตัวอย่างส่วนมากระบุว่ากลุ่มเจ้าอาวาสให้ความเอาใจใส่ในระดับปานกลาง การจัดการศาสนสมบัติของวัด ตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง เจ้าอาวาสมีความเอาใจใส่ในการจัดการศาสนสมบัติของวัดในระดับที่สูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดเก็บศาสนสมบัติให้เป็นระเบียบ ส่วนงานด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา กลุ่มตัวอย่างส่วนมากระบุว่ากลุ่มเจ้าอาวาสมีความเอาใจใส่ทางด้านนี้อยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแสดงพระธรรมเทศนาและการกล่าวสัมโมทนาในวันธรรมสวนะ และการแสดงธรรมเทศนาตามกาลนิยมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การเทศน์มหาชาติ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด นอกจากนี้ การเทศนาสั่งสอนในวัดหรือบ้านผู้อาราธนา การบรรยายธรรมทางสถานีวิทยุ การแสดงพระธรรมเทศนาในการทำบุญตามเทศกาล ก็มีการปฏิบัติอยู่ในระดับสูงเช่นเดียวกัน ส่วนปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ที่กลุ่มตัวอย่างส่วนมากระบุเป็นปัญหาของตัวบุคคลซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำงานของส่วนรวม ได้แก่ เจ้าอาวาสไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของพระลูกวัด คณะกรรมการวัดและประชาชน เจ้าอาวาสเห็นแก่ลาภสักการะ ชอบสะสมทรัพย์และไม่เอาใจใส่ภาระงานของวัด ในขณะเดียวกันก็มีปัญหาที่สะท้อนจากฝ่ายเจ้าอาวาส ก็คือ ฝ่ายประชาชนมักจะปฏิบัติตนมีอำนาจภายในวัด ขัดขวางอำนาจการตัดสินใจในกิจการต่าง ๆ ของเจ้าอาวาสโดยเฉพาะการจัดซื้อจัดจ้างวัสดุอุปกรณ์หรือทรัพย์สินต่าง ๆ ในประเด็นนี้กลุ่มตัวอย่างได้เสนอแนวทางแก้ไขว่าน่าจะมีการอบรมประชาชนให้เข้าใจระเบียบปฏิบัติและพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ ส่วนปัญหาอุปสรรคหลัก ๆ อีกประเด็นหนึ่งที่กลุ่มตัวอย่างเสนอก็คือ ปัญหาด้านงบประมาณ ค่าเนิการเกี่ยวกับถาวรและกิจการต่าง ๆ ในวัด ซึ่งสรุปเป็น ๒ ประเด็น คือ งบประมาณไม่พอและงบประมาณพอแต่นำมาใช้ไม่ได้ ต้องผ่านความคิดเห็นจากหลายฝ่าย^{๕๔}

สรุปได้ว่าการวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหาร ซึ่งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องหลายเรื่องที่น่ามาอ้างอิงเป็นเรื่องที่ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทการ

^{๕๔} พระครูสถิตินพคุณ เสนอสุข, "สภาพการปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งเจ้าอาวาสของพระสังฆาธิการ : กรณีศึกษาเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอมหาราช จังหวัดยโสธร", วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๐), หน้า (๑).

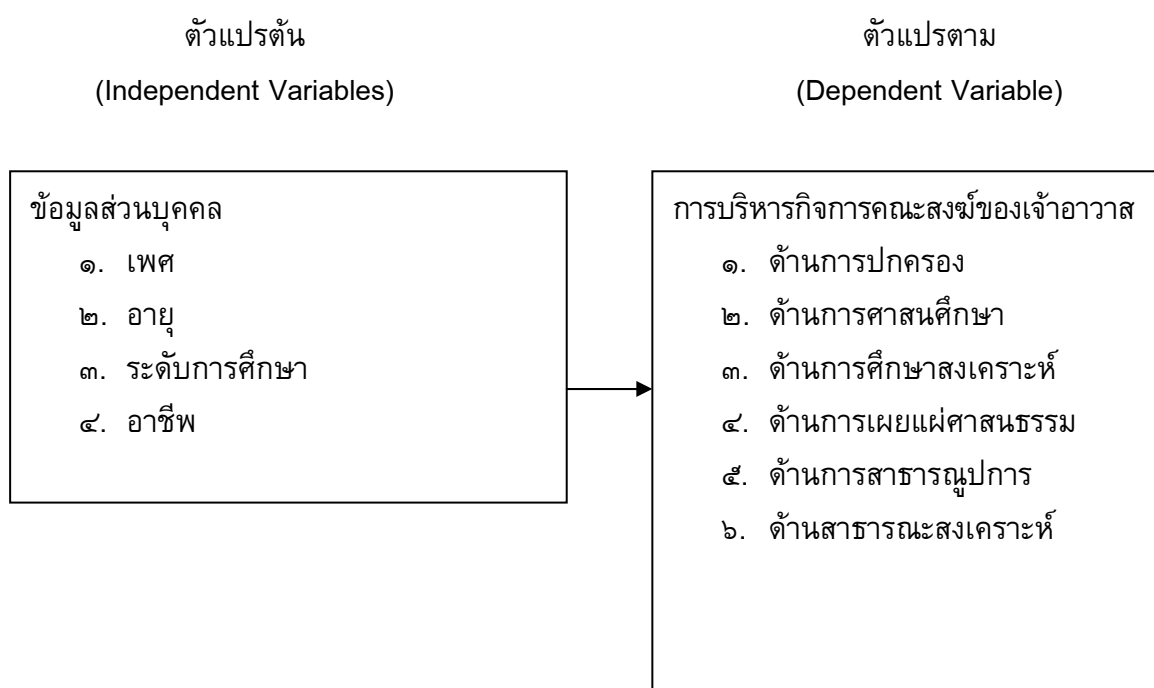
บริหารกิจการคณะสงฆ์เกือบทั้งสิ้น จะมีระบบการทำงานที่คล้ายคลึงกันและมีรูปแบบและแนวทางในการพัฒนาองค์กรสงฆ์และกิจการคณะสงฆ์ที่ไม่แตกต่างกัน ดังนั้น ผลการวิจัยที่แต่ละเรื่องที่น่าสนใจ อ้างอิงในการศึกษานี้ จะเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการทำวิจัยเรื่อง นี้ได้เป็นอย่างดี เพราะสามารถนำมาเป็นกรณีศึกษาได้ ปรับประยุกต์ให้เข้ากับบริบทของการพัฒนาองค์กรสงฆ์ในยุคสมัยใหม่นี้ได้

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนด

ตัวแปรต้น(Independent Variables) ที่ศึกษา คือข้อมูลส่วนบุคคลได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ

ตัวแปรตาม(Dependent Variable) คือบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาส ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านการสาธารณูปการ และด้านสาธารณะสงเคราะห์ ดังแผนภาพที่ ๒.๒

แผนภาพที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาสาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาสาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มุ่งศึกษาประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

๑. ศึกษาหลักการแนวคิดทฤษฎี ระเบียบ และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. กำหนดกรอบแนวคิด หัวข้อปัญหา และวัตถุประสงค์ในการวิจัย
๓. กำหนดกลุ่มประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
๔. สร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลการวิจัยร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา
๕. นำเครื่องมือเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์
๖. ทดสอบเครื่องมือกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย (Try out)
๗. ดำเนินการส่งข้อมูลให้กลุ่มตัวอย่าง และเก็บรวบรวมข้อมูล
๘. วิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลข้อมูล
๙. สรุปและรายงานผลการศึกษาค้นคว้าวิจัย

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

๓.๒.๑ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๒๓,๕๒๕ คน^๑ จาก ๑๒ ตำบลได้แก่ ๑) ตำบลหัวไผ่ ๒) ตำบลกะทู้ม ๓) ตำบลมหาราช ๔) ตำบลน้ำเต้า ๕) ตำบลบางนา ๖) ตำบลโรงช้าง ๗) ตำบลเจ้าปลุก ๘) ตำบลพิตเพียน ๙) ตำบลบ้านนา ๑๐) ตำบลบ้านขวาง ๑๑) ตำบลท่าตอ และ ๑๒) ตำบลบ้านใหม่

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๓๙๒ คน จาก ๑๒ ตำบล ซึ่งใช้วิธีการสุ่มกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ตามตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบสำเร็จรูปของทาโรยามาเนะ^๒ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดให้เป็นประชากรกลุ่มเป้าหมาย ดังตารางที่ ๓.๑ ดังนี้

ตารางที่ ๓.๑ แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ๓๙๒

ที่	ตำบล	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง	คิดเป็นร้อยละ
๑	หัวไผ่	๒,๑๕๖	๓๖	๙.๑๕
๒	กะทู้ม	๑,๒๗๒	๒๑	๕.๔๐
๓	มหาราช	๑,๓๑๗	๒๒	๕.๖๐
๔	น้ำเต้า	๑,๒๙๕	๒๒	๕.๕๐
๕	บางนา	๑,๙๗๓	๓๓	๘.๓๗
๖	โรงช้าง	๑,๙๒๐	๓๐	๗.๗๔
๗	เจ้าปลุก	๑,๕๗๑	๒๖	๖.๖๖
๘	พิตเพียน	๑,๙๗๔	๓๑	๗.๙๕
๙	บ้านนา	๔,๐๕๓	๖๗	๑๗.๒๒
๑๐	บ้านขวาง	๒,๐๕๒	๓๔	๘.๗๑
๑๑	ท่าตอ	๒,๐๘๔	๓๕	๘.๘๖

^๑ สำนักบริหารทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, “จำนวนประชากรและบ้านจำแนกเป็นรายอำเภอ และรายตำบล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” (อัตสำเนา).

^๒ สุวริย์ ศิริโกคาภิรมย์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒๙ – ๑๓๐.

ตารางที่ ๓.๑ แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ๓๙๒ (ต่อ)

ที่	ตำบล	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง	คิดเป็นร้อยละ
๑๒	บ้านใหม่	๒,๐๕๘	๓๕	๘.๘๕
	รวม	๒๓,๕๒๕	๓๙๒	

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม เรื่อง บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีวิธีการสร้างแบบสอบถามและการหาคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือแบบสอบถาม

๑) ศึกษาเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาส แล้วนำมาเป็นกรอบปัจจัยให้ครอบคลุมกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

๒) กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือวิจัย

๓) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

๔) สร้างเครื่องมือ

๕) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖) นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่จะดำเนินการวิจัยเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๗) ปรับปรุงแก้ไข

๘) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของแนวคิดของงานวิจัยเรื่อง บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาและอาชีพ

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อยและน้อยที่สุด

โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

๕	หมายความว่า	ระดับความคิดเห็น	มากที่สุด
๔	หมายความว่า	ระดับความคิดเห็น	มาก
๓	หมายความว่า	ระดับความคิดเห็น	ปานกลาง
๒	หมายความว่า	ระดับความคิดเห็น	น้อย
๑	หมายความว่า	ระดับความคิดเห็น	น้อยที่สุด

ได้กำหนดการวัดค่าตัวแปร ซึ่งเป็นการแปลความหมายค่าเฉลี่ยของแบบสอบถามในด้านต่างๆ โดยใช้หลักเกณฑ์ ดังนี้^๓

ช่วงค่าเฉลี่ย	การแปลความหมาย	
๔.๕๐ - ๕.๐๐	ระดับการปฏิบัติ	มากที่สุด
๓.๕๐ - ๔.๔๙	ระดับการปฏิบัติ	มาก
๒.๕๐ - ๓.๔๙	ระดับการปฏิบัติ	ปานกลาง
๑.๕๐ - ๒.๔๙	ระดับการปฏิบัติ	น้อย
๑.๐๐ - ๑.๔๙	ระดับการปฏิบัติ	น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขปัญหาอันเกิดจากบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชนในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended)

๓.๓.๒ การหาคุณภาพของแบบสอบถาม

นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วไปหาคุณภาพของแบบสอบถาม ดังนี้

๑. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญช่วยตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมของเนื้อหาที่ต้องการศึกษา ซึ่งเป็นการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) สำหรับผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามมีจำนวน ๕ ท่าน ดังนี้

^๓ชูศรี วงศ์รัตนะ, เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : เทพเนรมิต, ๒๕๔๑), หน้า ๗๕.

๑) พระครูปริมาณุรักษ์,รองศาสตราจารย์.ดร.อาจารย์ประจำภาคเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรพล ใจเย็น อาจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔) ดร.พิเชฐ ทังโต หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕) อาจารย์เดช ชูจันอัด อาจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นำแบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ (Index Objective Congruence : IOC) ได้ค่า IOC มากกว่า ๐.๕ ทุกข้อ

๒. หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขจากการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๐ คน แล้วนำมาตรวจให้คะแนน หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของความเชื่อมั่นตามวิธีการของ ครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ทางสถิติ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของความเชื่อมั่น เท่ากับ ๐.๘๗๖

๓. นำแบบสอบถามที่ผ่านกระบวนการดังกล่าวข้างต้นมาปรับปรุงให้เป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้สำหรับนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริงต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑. ผู้วิจัยนำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยจาก โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยไปยัง นายอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และนายกองกิจการบริหารส่วนตำบลทั้ง ๑๒ ตำบล ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อขอความร่วมมือไปยังประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

๒. เมื่อนายอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และนายกองกิจการบริหารส่วนตำบลทั้ง ๑๒ ตำบล ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อนุญาตแล้ว ผู้วิจัยจึงดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยทำการแจกแบบสอบถามให้กับประชาชนในเขตตำบลทั้ง ๑๒ ตำบล ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๓) เมื่อได้แบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ จัดระเบียบข้อมูล นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลในโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม

๑. นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้อง
๒. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์
๓. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
 - ๑) ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลวิเคราะห์ด้วย ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)
 - ๒) การวิเคราะห์บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาสาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
 - ๓) การวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาสาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามเพศ โดยการทดสอบค่าที (t-test)
 - ๔) การวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาสาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษาและอาชีพ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance: F-test) และทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีการผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)
 - ๕) ข้อคำถามปลายเปิดที่เกี่ยวกับข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข ปัญหาอันเกิดจากบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาสาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วิเคราะห์โดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique)

๓.๕.๒ วิธีการนำเสนอและรายงานผลการวิจัย

๑. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม นำเสนอโดยใช้ตารางประกอบด้วยความถี่ และร้อยละ
๒. ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาสาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นข้อมูลมาตราส่วนประมาณค่า นำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
๓. ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขปัญหาอันเกิดจากบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสวัดตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาสาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วิเคราะห์เนื้อหาสาระประเด็นสำคัญ แล้วนำเสนอเป็นการเขียนแบบความเรียง

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่อง บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย โดยนำมาแสดงในรูปแบบของตารางและคำบรรยายประกอบ ซึ่งมีรายละเอียด ๕ ตอน ดังนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

๔.๒ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

๔.๓ การวิเคราะห์เปรียบเทียบ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามเพศ โดยการทดสอบค่าที (t-test)

๔.๔ การวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA)

๔.๕ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นแนวทางในการพัฒนาบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้สามารถเก็บแบบสอบถามได้จำนวน ๓๗๕ ฉบับ จำนวนเต็ม ๓๗๒ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๙๕.๖๖ โดยจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดง ดังตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

		(n=๓๗๕)	
	ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
๑. เพศ			
	ชาย	๒๐๕	๕๔.๖๗
	หญิง	๑๗๐	๔๕.๓๓
	รวม	๓๗๕	๑๐๐.๐๐
๒. อายุ			
	ต่ำกว่า ๒๕ ปี	๒๒๘	๖๐.๘๐
	๒๖-๓๐ ปี	๑๐	๒.๖๗
	๓๑-๓๕ ปี	๑๖	๔.๒๗
	๓๖-๔๐ ปี	๓๑	๘.๒๗
	มากกว่า ๔๑ ปี	๙๐	๒๔.๐๐
	รวม	๓๗๕	๑๐๐.๐๐
๓. ระดับการศึกษา			
	ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓๒๕	๘๖.๖๗
	ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	๔๒	๑๑.๒๐
	สูงกว่าปริญญาตรี	๘	๒.๑๓
	รวม	๓๗๕	๑๐๐.๐๐
๔. อาชีพ			
	นักเรียน นักศึกษา	๒๒๗	๖๐.๕๓
	รับราชการ/พนักงานของรัฐ	๓๙	๑๐.๔๐
	ค้าขาย	๒๓	๖.๑๓
	เกษตรกร	๘๔	๒๒.๔๐
	อื่น ๆ	๒	๐.๕๓
	รวม	๓๗๕	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ เป็นการแสดงข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

เพศ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๖๗ และ เพศหญิงคิดเป็นร้อยละ ๔๕.๓๓

อายุ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า ๒๕ ปีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๘๐ รองลงมาคืออายุ ๓๖ – ๔๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๘.๒๗ ส่วนอายุ ๓๑-๓๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๔.๒๗ และอายุ ๒๖-๓๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒.๖๗ ตามลำดับ

ระดับการศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ ๘๖.๖๗ รองลงมาคือปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๒๐ และสูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๒.๑๓ ตามลำดับ

อาชีพ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นนักเรียน นักศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๕๓ รองลงมาคือ เป็นเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๔๐ ส่วนอาชีพรับราชการ/พนักงานของรัฐ คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๔๐ อาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ ๖.๑๓ และอาชีพอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ ๐.๕๓ ตามลำดับ

๔.๒ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของ พุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสวัดตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ใน อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม

(n=๓๗๕)

บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาส	ระดับ		การแปลผล
	\bar{X}	S.D.	
๑. ด้านการปกครอง	๔.๕๗	๐.๑๘๙	มาก
๒. ด้านการศาสนศึกษา	๔.๔๒	๐.๒๐๐	มาก
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๔.๓๑	๐.๒๘๑	มาก
๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๔.๔๓	๐.๒๐๗	มาก
๕. ด้านสาธารณูปการ	๔.๓๖	๐.๒๓๔	มาก
๖. ด้านสาธารณะสงเคราะห์	๔.๕๗	๐.๑๖๖	มาก
รวม	๔.๔๔	๐.๑๔๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาสาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า มีการบริหารอยู่ในระดับมากเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านสาธารณะสงเคราะห์ ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการศาสนศึกษา ด้านสาธารณูปการ และด้านการศึกษาสงเคราะห์ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๓ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาสาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการปกครอง

(n=๓๗๕)

บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาส	ระดับ		การแปลผล
	\bar{X}	S.D.	
๑. ด้านการปกครอง			
๑. การจัดโครงสร้างการปกครองภายในวัดอย่างเป็นระบบ	๔.๗๓	๐.๔๔๙	มาก
๒. การออกกฎระเบียบการปกครองภายในวัดที่สอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบัน และเป็นธรรมกับทุกคน	๔.๗๖	๐.๔๒๖	มาก
๓. การจัดการทรัพย์สินหรือศาสนสมบัติภายในวัดมีการจัดการที่เป็นระบบ เช่น มีการตั้งคณะกรรมการดูแล มีบัญชีรายรับรายจ่ายที่โปร่งใสตรวจสอบได้ เป็นต้น	๔.๓๕	๐.๔๘๘	มาก
๔. การเป็นชุมชนियบุคคล เป็นแบบอย่างที่ดี มีบุคลิกภาพน่าเลื่อมใส สร้างแรงบันดาลใจแก่สัทธิวิหาริกและพุทธศาสนิกชนได้	๔.๖๓	๐.๕๐๙	มาก
๕. จัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนด้านวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยอย่างสม่ำเสมอ	๔.๖๕	๐.๔๗๙	มาก
๖. การระงับอธิกรณ์หรือการวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุหรือการลงนิคหกรรม ที่เป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย	๔.๒๗	๐.๔๕๒	มาก
รวม	๔.๕๗	๐.๑๘๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาสาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการปกครอง โดยภาพรวม พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นสามารถ

เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ๑) การออกกฎระเบียบการปกครองภายในวัดที่สอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบัน และเป็นธรรมกับทุกคน ๒) การจัดโครงสร้างการปกครองภายในวัดอย่างเป็นระบบ ๓) จัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนด้านวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยอย่างสม่ำเสมอ ๔) การเป็นปู่ชนีเย็บบุคคล เป็นแบบอย่างที่ดี มีบุคลิกภาพน่าเลื่อมใส สร้างแรงบันดาลใจแก่สัทธาวิหริกรและพุทธศาสนิกชนได้ ๕) การจัดการทรัพย์สินหรือศาสนสมบัติภายในวัดมีการจัดการที่เป็นระบบ เช่น มีการตั้งคณะกรรมการดูแล มีบัญชีรายรับรายจ่ายที่โปร่งใสตรวจสอบได้ เป็นต้น และ ๖) การระงับอธิกรณ์หรือการวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุหรือการลงนิคหกรรม ที่เป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชนในอำเภอเมืองราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการศึกษา

(n=๓๗๕)

บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาส	ระดับ		การแปลผล
	\bar{X}	S.D.	
๒. ด้านการศึกษา			
๑. จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์แผนกธรรม	๔.๘๔	๐.๓๗๔	มาก
๒. จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์แผนกบาลี	๓.๙๔	๐.๕๖๕	มาก
๓. จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์แผนกสามัญศึกษา	๔.๓๓	๐.๔๘๙	มาก
๔. จัดการเรียนการสอนพระนวกะประจำปี	๔.๗๖	๐.๔๒๙	มาก
๕. จัดให้มีการฝึกอบรมวิปัสสนากรรมฐานแก่ภิกษุสามเณร	๔.๒๘	๐.๔๕๑	มาก
๖. การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนสนับสนุนการศึกษาของสงฆ์	๔.๓๙	๐.๕๐๐	มาก
รวม	๔.๔๒	๐.๒๐๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอเมืองราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการศึกษา โดยภาพรวม พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ๑) จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์แผนกธรรม ๒) จัดการเรียนการสอนพระนวกะประจำปี ๓) การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนสนับสนุนการศึกษาของสงฆ์ ๔) จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์แผนกสามัญศึกษา

๕) จัดให้มีการฝึกอบรมวิปัสสนากรรมฐานแต่ภิกษุสามเณร และ ๖) จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์แผนกบาลี ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการศึกษาสงเคราะห์

(n=๓๗๕)

บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาส	ระดับ		การแปลผล
	\bar{X}	S.D.	
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์			
๑. การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนสนับสนุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษาที่เรียนดีแต่ยากจน	๔.๗๕	๐.๔๔๐	มาก
๒. การจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ภายในวัด	๔.๓๓	๐.๕๘๑	มาก
๓. การมอบวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาแก่โรงเรียนและสถาบันการศึกษาต่างๆ	๔.๒๗	๐.๔๗๐	มาก
๔. จัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินิจฉัยแก่เด็กและเยาวชน	๔.๑๔	๐.๔๙๓	มาก
๕. การใช้อาคารสถานที่ภายในวัดเป็นศูนย์บริการการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น ศูนย์การศึกษาทางไกล ศูนย์ กศน. ศูนย์ฝึกอาชีพ เป็นต้น	๔.๑๙	๐.๕๐๔	มาก
๖. ส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในเขตพื้นที่โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา ศีลปวัณธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น	๔.๑๙	๐.๔๕๙	มาก
รวม	๔.๓๑	๐.๒๘๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยภาพรวม พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ๑) การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนสนับสนุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษาที่เรียนดีแต่ยากจน ๒) การจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ภายในวัด ๓) การมอบวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาแก่โรงเรียนและสถาบันการศึกษาต่างๆ

๔) ส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในเขตพื้นที่โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ๕) การใช้อาคารสถานที่ภายในวัดเป็นศูนย์บริการการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น ศูนย์การศึกษาทางไกล ศูนย์ กศน. ศูนย์ฝึกอาชีพ เป็นต้น และ ๖) จัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่เด็กและเยาวชน ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

(n=๓๗๕)

บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาส	ระดับ		การแปลผล
	\bar{X}	S.D.	
๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา			
๑. จัดให้มีสถานีวิทยุชุมชนภายในวัดเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยเฉพาะ	๓.๙๔	๐.๖๔๙	มาก
๒. การจัดนิทรรศการเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามเทศกาลหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาหรือวันสำคัญของชาติ	๔.๒๕	๐.๔๕๔	มาก
๓. การรณรงค์ให้ประชาชน ลด ละ เลิก อบายมุขตามสื่อต่างๆ	๔.๖๓	๐.๔๙๕	มาก
๔. การจัดให้มีการเทศน์ หรือบรรยายธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาในสถานที่ต่างๆ เช่น สถานศึกษา หน่วยงานราชการ และศูนย์หรือองค์กรในชุมชน เป็นต้น	๔.๘๑	๐.๓๙๒	มาก
๕. จัดให้มีพระธรรมทูตหรือธรรมจาริกอบรมสั่งสอนแก่ชาวบ้าน	๔.๖๑	๐.๕๐๐	มาก
๖. จัดตั้งห้องสมุดธรรมะภายในวัดหรือในชุมชนเพื่อประโยชน์ในการศึกษาของประชาชน	๔.๓๔	๐.๔๘๗	มาก
รวม	๔.๔๓	๐.๒๐๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวม พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ๑) การจัดให้มีการเทศน์ หรือบรรยายธรรมในวันสำคัญทาง

พระพุทธรูปศาสนาในสถานที่ต่างๆ เช่น สถานศึกษา หน่วยงานราชการ และศูนย์หรือองค์กรในชุมชน เป็นต้น ๒) การรณรงค์ให้ประชาชน ลด ละ เลิก อบายมุขตามสื่อต่างๆ ๓) จัดให้มีพระธรรมทูตหรือธรรมจาริก อบรมสั่งสอนแก่ชาวบ้าน ๔) จัดตั้งห้องสมุดธรรมะภายในวัดหรือในชุมชนเพื่อประโยชน์ในการศึกษาของ ประชาชน ๕) การจัดนิทรรศการเพื่อเผยแพร่พระพุทธรูปศาสนาตามเทศกาลหรือวันสำคัญทาง พระพุทธรูปศาสนาหรือวันสำคัญของชาติ และ ๖) จัดให้มีสถานีวิทยุชุมชนภายในวัดเพื่อเผยแพร่ พระพุทธรูปศาสนาโดยเฉพาะ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับบทบาทการ บริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ใน อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสาธารณูปการ

(n=๓๗๕)

บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาส	ระดับ		การแปลผล
	\bar{X}	S.D.	
๕. ด้านสาธารณูปการ			
๑. การซ่อมแซม บูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนสถานภายในวัด เช่น กุฏิสงฆ์ พระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ เป็นต้น	๔.๘๘	๐.๓๗๐	มาก
๒. การอำนวยความสะดวกสร้างถนนสาธารณประโยชน์ดิน ลูกรังหรือคอนกรีตภายในชุมชน	๔.๕๗	๐.๕๓๘	มาก
๓. การจัดสร้างสถานศึกษาภายในชุมชน	๔.๑๘	๐.๔๖๗	มาก
๔. การจัดสร้างสถานพยาบาลหรือสาธารณสุขในชุมชน	๔.๑๕	๐.๔๔๔	มาก
๕. การจัดสร้างศูนย์ความรู้หรือศูนย์ศิลปอาชีพในชุมชน	๔.๑๕	๐.๔๕๐	มาก
๖. การจัดสร้างลานกีฬาหรือศูนย์กีฬาภายในชุมชน	๔.๒๓	๐.๔๓๑	มาก
รวม	๔.๓๖	๐.๒๓๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตาม ความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสาธารณูปการ โดยภาพรวม พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นสามารถ เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ๑) การซ่อมแซม บูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนสถาน ภายในวัด เช่น กุฏิสงฆ์ พระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ เป็นต้น ๒) การอำนวยความสะดวกสร้างถนน สาธารณประโยชน์ดินลูกรังหรือคอนกรีตภายในชุมชน ๓) การจัดสร้างลานกีฬาหรือศูนย์กีฬา ภายในชุมชน ๔) การจัดสร้างสถานศึกษาภายในชุมชน ๕) การจัดสร้างสถานพยาบาลหรือ สาธารณสุขในชุมชน และ ๖) การจัดสร้างศูนย์ความรู้หรือศูนย์ศิลปอาชีพในชุมชน ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๘ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสาธารณะสงเคราะห์ (n=๓๗๕)

บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาส	ระดับ		การแปลผล
	\bar{X}	S.D.	
๖. ด้านสาธารณะสงเคราะห์			
๑. การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน หน่วยราชการ และองค์กรต่างๆ ที่เข้ามาใช้สถานที่ภายในวัดจัดงานต่างๆ	๔.๘๕	๐.๓๕๗	มาก
๒. การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์แก่ผู้ยากไร้	๔.๗๕	๐.๔๔๒	มาก
๓. การจัดตั้งศูนย์บรรเทาสาธารณภัยภายในวัดหรือชุมชน	๔.๒๒	๐.๔๕๓	มาก
๔. การจัดตั้งศูนย์บำบัดโรคหรือบำบัดผู้ติดยาเสพติดภายในวัดหรือชุมชน	๔.๑๕	๐.๓๖๙	มาก
๕. การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนสาธารณสงเคราะห์แก่เด็ก คนชรา คนยากไร้ และผู้ประสบภัยธรรมชาติ	๔.๘๔	๐.๓๗๐	มาก
๖. การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนช่วยเหลือพระภิกษุสามเณรผู้อาพาธ	๔.๕๙	๐.๔๙๘	มาก
รวม	๔.๕๗	๐.๑๖๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสาธารณะสงเคราะห์ โดยภาพรวม พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ๑) การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน หน่วยราชการและองค์กรต่างๆ ที่เข้ามาใช้สถานที่ภายในวัดจัดงานต่างๆ ๒) การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนสาธารณสงเคราะห์แก่เด็ก คนชรา คนยากไร้ และผู้ประสบภัยธรรมชาติ ๓) การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์แก่ผู้ยากไร้ ๔) การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนช่วยเหลือพระภิกษุสามเณรผู้อาพาธ ๕) การจัดตั้งศูนย์บรรเทาสาธารณภัยภายในวัดหรือชุมชน และ ๖) การจัดตั้งศูนย์บำบัดโรคหรือบำบัดผู้ติดยาเสพติดภายในวัดหรือชุมชน ตามลำดับ

๔.๓ การวิเคราะห์เปรียบเทียบ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามเพศ โดยการทดสอบค่าที (t-test)

ตารางที่ ๔.๙ การวิเคราะห์เปรียบเทียบ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามเพศ โดยการทดสอบค่าที (t-test)

การบริหารจัดการ กิจการ คณะสงฆ์ ด้าน การเผยแผ่	เพศ				t- value	Sig
	ชาย		หญิง			
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
๑. ด้านการปกครอง	๔.๕๗	๐.๑๗๒	๔.๕๖	๐.๒๐๗	-๐.๗๔๑	๐.๔๕๙
๒. ด้านการศาสนศึกษา	๔.๔๒	๐.๑๙๖	๔.๔๓	๐.๒๐๔	-๐.๗๓๗	๐.๔๖๒
๓. ด้านการศึกษา สงเคราะห์	๔.๒๙	๐.๒๙๒	๔.๓๔	๐.๒๖๖	-๑.๗๓๙	๐.๐๘๓
๔. ด้านการเผยแผ่ พระพุทธรักษา	๔.๔๒	๐.๒๒๕	๔.๔๕	๐.๑๘๓	-๑.๔๘๐	๐.๑๔๐
๕. ด้านสาธารณูปการ	๔.๓๔	๐.๒๔๐	๔.๓๘	๐.๒๒๕	-๑.๕๘๘	๐.๑๑๓
๖. ด้านสาธารณะ สงเคราะห์	๔.๕๕	๐.๑๕๕	๔.๕๘	๐.๑๗๗	-๑.๔๕๓	๐.๑๔๗
รวม	๔.๔๓	๐.๑๔๕	๔.๔๖	๐.๑๓๖	-๑.๖๖๗	๐.๐๙๖

จากตารางที่ ๔.๙ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามเพศ ระหว่างชายและหญิง โดยภาพรวม พบว่า มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ก็พบว่า ไม่แตกต่างกัน

๔.๔ การวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA)

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามอายุ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA) (n=๓๗๕)

บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของเจ้าอาวาส	อายุ										F	Sig.
	ต่ำกว่า ๒๕ ปี		๒๖ - ๓๐ ปีขึ้นไป		๓๑ - ๓๕ ปี		๓๖ - ๔๐ ปี		๔๑ ปีขึ้นไป			
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
๑. ด้านการปกครอง	๔.๕๖	๐.๑๙๒	๔.๔๒	๐.๑๙๖	๔.๕๘	๐.๒๑๙	๔.๕๗	๐.๑๗๑	๔.๖๐	๐.๑๗๓	๒.๖๐๙	๐.๐๓๕*
๒. ด้านการศาสนศึกษา	๔.๔๔	๐.๑๙๔	๔.๓๗	๐.๒๐๕	๔.๔๔	๐.๑๗๑	๔.๔๖	๐.๒๒๘	๔.๓๘	๐.๒๐๓	๑.๙๙๘	๐.๐๙๔
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๔.๓๓	๐.๒๔๖	๔.๓๐	๐.๕๑๔	๔.๒๕	๐.๒๕๘	๔.๓๕	๐.๑๘๙	๔.๒๖	๐.๓๕๒	๑.๑๙๘	๐.๓๑๑
๔. ด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา	๔.๔๔	๐.๑๙๗	๔.๔๕	๐.๓๑๕	๔.๓๖	๐.๑๖๔	๔.๔๓	๐.๑๔๘	๔.๔๑	๐.๒๔๑	๑.๐๐๙	๐.๔๐๒
๕. ด้านสาธารณูปการ	๔.๓๕	๐.๒๒๑	๔.๓๗	๐.๓๙๑	๔.๓๓	๐.๒๑๑	๔.๕๓	๐.๓๑๑	๔.๓๕	๐.๑๙๘	๔.๔๒๒	๐.๐๐๒*
๖. ด้านสาธารณสงเคราะห์	๔.๕๖	๐.๑๖๔	๔.๕๒	๐.๒๔๒	๔.๕๕	๐.๑๓๒	๔.๕๘	๐.๑๓๕	๔.๕๙	๐.๑๗๕	๐.๗๘๙	๐.๕๓๓
รวม	๔.๔๕	๐.๑๓๒	๔.๔๐	๐.๒๕๗	๔.๔๒	๐.๑๓๑	๔.๔๙	๐.๐๙๓	๔.๔๓	๐.๑๖๒	๑.๑๙๘	๐.๓๑๑

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๐ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม พบว่า มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการปกครอง และด้านสาธารณูปการประชาชนมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน

เพื่อให้เห็นความแตกต่าง ผู้วิจัยได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ตามวิธี LSD (Least Significant Difference) ดังผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ ตามตารางที่ ๔.๑๑ - ๔.๑๒

ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามอายุ ด้านการปกครอง

(n=๓๗๕)

อายุ	\bar{X}	อายุ				
		ต่ำกว่า ๒๕ ปี	๒๖ - ๓๐ ปี	๓๑ - ๓๕ ปี	๓๖ - ๔๐ ปี	๔๑ ปีขึ้นไป
		๔.๕๖	๔.๔๒	๔.๕๘	๔.๕๗	๔.๖๐
ต่ำกว่า ๒๕ ปี	๔.๕๖	-	๐.๑๔๐*	-๐.๐๒๗	-๐.๐๑๔	-๐.๐๔๖
๒๖ - ๓๐ ปี	๔.๔๒		-	-๐.๑๖๗*	-๐.๑๕๓*	-๐.๑๘๕*
๓๑ - ๓๕ ปี	๔.๕๘			-	๐.๐๑๓	-๐.๐๑๙
๓๖ - ๔๐ ปี	๔.๕๗				-	-๐.๐๓๒
๔๑ ปีขึ้นไป	๔.๖๐					-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการปกครอง จำแนกตามอายุ พบว่า

ประชาชนที่มีอายุต่ำกว่า ๒๕ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกับประชาชนที่มีอายุ ๒๖ - ๓๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ประชาชนที่มีอายุต่ำกว่า ๒๖ - ๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกับประชาชนที่มีอายุ ๓๑ - ๓๕ ปี, อายุ ๓๖ - ๔๐ ปี และอายุ ๔๑ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามอายุ ด้านสาธารณูปการ

(n=๓๗๕)

อายุ	\bar{X}	อายุ				
		ต่ำกว่า ๒๕ ปี ๔.๓๕	๒๖ - ๓๐ ปี ๔.๓๗	๓๑ - ๓๕ ปี ๔.๓๓	๓๖ - ๔๐ ปี ๔.๕๓	๔๑ ปีขึ้นไป ๔.๓๕
ต่ำกว่า ๒๕ ปี	๔.๓๕	-	-๐.๐๒๑	๐.๐๑๒	-๐.๑๘๑*	-๐.๐๐๒
๒๖ - ๓๐ ปี	๔.๓๗		-	๐.๐๓๓	-๐.๑๖๐	๐.๐๑๙
๓๑ - ๓๕ ปี	๔.๓๓			-	-๐.๑๙๔*	-๐.๐๑๕
๓๖ - ๔๐ ปี	๔.๕๓				-	๐.๑๗๙*
๔๑ ปีขึ้นไป	๔.๓๕					-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๒ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสาธารณูปการ จำแนกตามอายุ พบว่า

ประชาชนที่มีอายุต่ำกว่า ๒๕ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกับประชาชนที่มีอายุ ๓๖ - ๔๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ประชาชนที่มีอายุต่ำกว่า ๓๑ - ๓๕ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกับประชาชนที่มีอายุ ๓๖ - ๔๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ประชาชนที่มีอายุต่ำกว่า ๓๖ - ๔๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกับประชาชนที่มีอายุ ๔๑ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามระดับการศึกษา โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA)

(n=๓๗๕)

บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของ เจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัด พระนครศรีอยุธยา	ระดับการศึกษา						F	Sig.
	ต่ำกว่าปริญญาตรี		ปริญญาตรีหรือ เทียบเท่า		สูงกว่าปริญญาตรี			
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
๑. ด้านการปกครอง	๔.๕๗	๐.๑๘๕	๔.๕๔	๐.๒๒๐	๔.๖๗	๐.๑๕๔	๑.๕๕๓	๐.๒๑๓
๒. ด้านการศาสนศึกษา	๔.๔๓	๐.๑๙๕	๔.๓๘	๐.๒๓๙	๔.๔๘	๐.๑๓๙	๑.๓๕๕	๐.๒๕๙
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๔.๓๒	๐.๒๕๒	๔.๒๕	๐.๔๕๙	๔.๒๕	๐.๑๒๖	๑.๕๔๑	๐.๒๑๕
๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๔.๔๔	๐.๑๘๙	๔.๓๘	๐.๓๒๒	๔.๔๒	๐.๑๒๖	๑.๔๐๑	๐.๒๔๘
๕. ด้านสาธารณูปการ	๔.๓๖	๐.๒๒๖	๔.๓๔	๐.๓๐๐	๔.๔๒	๐.๑๗๘	๐.๔๕๓	๐.๖๓๖
๖. ด้านสาธารณสงเคราะห์	๔.๕๖	๐.๑๖๗	๔.๕๘	๐.๑๖๖	๔.๕๘	๐.๐๘๙	๐.๓๒๓	๐.๗๒๔
รวม	๔.๔๕	๐.๑๓๑	๔.๔๑	๐.๒๑๔	๔.๔๗	๐.๐๕๘	๑.๒๙๑	๐.๒๗๖

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๓ ผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวม พบว่า มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๔ แสดงผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามอาชีพ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA)

(n=๓๗๕)

การบริหารจัดการกิจการคณะ สงฆ์ด้านการเผยแผ่ในอำเภอมหาราช จังหวัด พระนครศรีอยุธยา	อาชีพ										F	Sig.
	นักเรียน นักศึกษา		รับราชการ/ พนักงานของรัฐ		ค้าขาย		เกษตรกร		อื่น ๆ			
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
๑. ด้านการปกครอง	๔.๕๖	๐.๑๙๒	๔.๕๕	๐.๒๒๐	๔.๕๔	๐.๑๘๘	๔.๖๑	๐.๑๕๙	๔.๕๐	๐.๒๓๖	๑.๔๑๐	๐.๒๓๐
๒. ด้านการศาสนศึกษา	๔.๔๔	๐.๑๙๒	๔.๔๑	๐.๒๓๕	๔.๔๑	๐.๒๔๐	๔.๔๐	๐.๑๘๑	๔.๕๘	๐.๕๘๙	๐.๘๘๒	๐.๔๗๕
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๔.๓๓	๐.๒๔๒	๔.๒๘	๐.๔๕๙	๔.๒๖	๐.๒๘๘	๔.๒๙	๐.๒๖๕	๔.๖๗	๐.๔๗๑	๑.๓๕๑	๐.๒๕๐
๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๔.๔๔	๐.๑๙๕	๔.๔๑	๐.๓๒๔	๔.๓๗	๐.๑๘๑	๔.๔๒	๐.๑๖๕	๔.๔๒	๐.๕๘๙	๐.๘๒๔	๐.๕๑๐
๕. ด้านสาธารณูปการ	๔.๓๔	๐.๒๒๑	๔.๓๘	๐.๒๙๐	๔.๔๑	๐.๒๔๕	๔.๓๘	๐.๒๓๔	๔.๖๗	๐.๐๐๐	๑.๖๑๔	๐.๑๗๐
๖. ด้านสาธารณสงเคราะห์	๔.๕๖	๐.๑๖๓	๔.๖๒	๐.๑๗๕	๔.๕๐	๐.๒๓๖	๔.๕๘	๐.๑๓๖	๔.๕๘	๐.๓๕๔	๒.๒๓๙	๐.๐๖๔
รวม	๔.๔๔	๐.๑๓๐	๔.๔๔	๐.๒๑๓	๔.๔๑	๐.๑๗๐	๔.๔๕	๐.๑๑๗	๔.๕๗	๐.๓๗๓	๐.๖๕๔	๐.๖๒๔

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๔ ผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์
ของเจ้าอาวาสในอำเภอหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน
จำแนกตามอาชีพ โดยภาพรวม พบว่า มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับ
สมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๕ สรุปโดยภาพรวมการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

(n = ๓๗๕)

สถานภาพส่วนบุคคล												
	๑. ด้านการปกครอง		๒. ด้านการศาสนศึกษา		๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์		๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา		๕. ด้านสาธารณูปการ		๖. ด้านสาธารณสงเคราะห์	
	เป็นไปตามสมมติฐาน	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน	เป็นไปตามสมมติฐาน	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน	เป็นไปตามสมมติฐาน	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน	เป็นไปตามสมมติฐาน	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน	เป็นไปตามสมมติฐาน	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน	เป็นไปตามสมมติฐาน	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน
๑. เพศ		✓		✓		✓		✓		✓		✓
๒. อายุ	✓			✓		✓		✓	✓			✓
๓. ระดับการศึกษา		✓		✓		✓		✓		✓		✓
๔. อาชีพ		✓		✓		✓		✓		✓		✓

จากตารางที่ ๕.๑๕ สรุปผลการทดสอบสมมติฐานได้ดังนี้

๑. ด้านการปกครอง ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้านการปกครอง แตกต่างกัน เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสวัดในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้านการปกครอง ไม่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน

๒. ด้านการศาสนศึกษา ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้านการศึกษา ไม่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน

๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้านการศึกษาสงเคราะห์ ไม่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน

๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ไม่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน

๕. ด้านสาธารณูปการ ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้านสาธารณูปการ แตกต่างกัน เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสวัดในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้านสาธารณูปการ ไม่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน

๖. ด้านสาธารณะสงเคราะห์ ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้านสาธารณะสงเคราะห์ ไม่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน

๔.๕ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นแนวทางในการพัฒนาบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสวัดในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แนวทางการพัฒนาบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนจากแบบสอบถามแบบปลายเปิด และนำมาสรุปเป็นประเด็น โดยแบ่งออกเป็น ๕ ด้าน คือ

๑. ด้านการปกครอง
 ๒. ด้านการศาสนศึกษา
 ๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์
 ๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
 ๕. ด้านสาธารณูปการ
 ๖. ด้านสาธารณสงเคราะห์
- ดังมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๖ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน เกี่ยวกับสภาพปัญหาอุปสรรคและแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการปกครอง

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะและแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์
๑) พระภิกษุประพฤติตนในลักษณะที่ไม่ผิดธรรมเนียมวินัยแต่สังคมติเตียนมาก เช่น โทรศัพท์จีบสาว โพสต์วีดิโอการละเล่นลงในอินเทอร์เน็ต การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นต้น	๑) องค์กรสงฆ์ควรมีการบัญญัติกฎระเบียบ หรือวินัยสงฆ์ให้ครอบคลุมกับยุคสมัย และควรกำหนดบทลงโทษที่เป็นรูปธรรม เพื่อเป็นการป้องปรามการทำความผิดของพระสงฆ์ และเป็นการรักษาศรัทธาของพุทธศาสนิกชนไว้

ตารางที่ ๔.๑๗ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน เกี่ยวกับ
สภาพปัญหาอุปสรรคและแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสใน
อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการศึกษา

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะและแนวทางการบริหาร กิจการคณะสงฆ์
๑) การศึกษานักธรรม บาลี ของพระสงฆ์ ขาดแคลนครูสอนเก่งๆ ๒) ขาดการจัดระบบการศึกษาให้เข้ากับ ยุคสมัย ๓) ขาดการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัด การศึกษาที่เพียงพอ	๑) พระเถระชั้นผู้ใหญ่หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควร จัดสรรงบประมาณด้านการศึกษาด้านศาสนศึกษา ให้เพียงพอกับการจัดการศึกษา ๒) ควรมีการประชุมปรึกษาหารือกับหลายๆฝ่าย ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของสงฆ์ในการ ปรับปรุงหลักสูตรให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน

ตารางที่ ๔.๑๘ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน เกี่ยวกับ
สภาพปัญหาอุปสรรคและแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสใน
อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะและแนวทางการบริหาร กิจการคณะสงฆ์
๑) พระสงฆ์หรือพระเถระชั้นผู้ใหญ่ บริจาคทรัพย์หรือสนับสนุนทุนการศึกษา ไม่ถูกกาลและสถานที่ มีการบริจาค กระจุกตัวอยู่แต่ในเมืองแต่นอกเมืองกลับ ขาดแคลน ๒) มีการจัดตั้งกองทุนการศึกษาจริงแต่ การเบิกจ่ายมาใช้ไม่มีการจัดทำบัญชีที่ เป็นระบบให้พุทธศาสนิกชนได้รับทราบ	๑) ควรมีการจัดทำโครงการหรือหนังสือถวายน ความรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการบริจาคที่ ถูกต้องแก่พระสงฆ์ในการบริจาคแก่โรงเรียนที่ ขาดแคลนในต่างจังหวัดหรือนอกเมือง ๒) ควรมีการจัดทำบัญชีเบิกจ่ายจากกองทุนเพื่อ การศึกษาของวัดว่าใช้จ่ายอะไรบ้างเพื่อให้ พุทธศาสนิกชนได้รับทราบ

ตารางที่ ๔.๑๙ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน เกี่ยวกับ
สภาพปัญหาอุปสรรคและแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสใน
อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะและแนวทางการบริหาร กิจการคณะสงฆ์
๑) พระสงฆ์นักเผยแผ่มีไม่เพียงพอแก่ ความต้องการของประชาชน ๒) ขาดการเอาใจใส่จากหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องในการจัดระเบียบการเผยแผ่ ของพระสงฆ์ ๓) ขาดสื่อการเผยแผ่ที่เป็นรูปธรรม	๑) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาควรมีการจัดการฝึกอบรม พระสงฆ์นักเผยแผ่รุ่นใหม่ๆ ให้มีจำนวนเพียงพอ ต่อความต้องการของประชาชน ๒) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการปกครองพระสงฆ์ ควรมีการจัดระเบียบการเผยแผ่ เนื่องจากมีการใช้ สื่อเป็นเครื่องแสวงหาลาภสักการะ และการเผย แผ่หลักธรรมที่ผิดวัตถุประสงค์

ตารางที่ ๔.๒๐ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน เกี่ยวกับ
สภาพปัญหาอุปสรรคและแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสใน
อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสาธารณูปการ

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะและแนวทางการบริหาร กิจการคณะสงฆ์
๑) มีการเน้นสร้างศาสนวัตถุเป็นจำนวน มากโดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยและ ความจำเป็น ๒) มีการเรียกรายเงินบริจาคจาก พุทธศาสนิกชนเป็นจำนวนมาก	๑) ควรมีการชี้แจงทำความเข้าใจกับวัดต่างๆใน การสร้างศาสนวัตถุ เนื่องจากบางวัดมีพระสงฆ์ อยู่ไม่กี่รูปแต่เน้นสร้างศาสนวัตถุใหญ่โต ซึ่งเกิน ความจำเป็นในการใช้สอย ๒) ควรมีการออกกฎระเบียบในการควบคุมการ เรียกรายเงินบริจาคของพระสงฆ์ในแต่ละวัด เพื่อ เป็นการรักษาศรัทธาของพุทธศาสนิกชน

ตารางที่ ๔.๒๑ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน เกี่ยวกับสภาพปัญหาอุปสรรคและแนวทางการบริหารจัดการกิจกรรมสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสาธารณะสงเคราะห์

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะและแนวทางการบริหาร กิจการคณะสงฆ์
๑) หลายวัดมีพื้นที่ใช้สอยมากแต่ขาดการเอาใจใส่หรือใช้ประโยชน์ด้านสาธารณะสงเคราะห์	๑) วัดควรมีการอนุญาตหรือจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือชุมชนภายในวัด เช่น ศูนย์บำบัดผู้ติดยา ศูนย์ฝึกอาชีพ ศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นต้น เพื่อเป็นการช่วยเหลือประชาชนด้านสาธารณะสงเคราะห์อย่างเต็มที่

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อเปรียบเทียบระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และเพื่อศึกษาข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขปัญหอันเกิดจากบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๓๗๕ คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way analysis of variance) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

เพศ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๖๗ และเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ ๔๕.๓๓

อายุ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ ต่ำกว่า ๒๕ ปีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๘๐ รองลงมาคืออายุ ๓๖ – ๔๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๘.๒๗ ส่วนอายุ ๓๑-๓๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๔.๒๗ และอายุ ๒๖-๓๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒.๖๗ ตามลำดับ

ระดับการศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ ๘๖.๖๗ รองลงมาคือปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๒๐ และสูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๒.๑๓ ตามลำดับ

อาชีพ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นนักเรียน นักศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๕๓ รองลงมาคือ เป็นเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๔๐ ส่วนอาชีพรับราชการ/พนักงานของรัฐ คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๔๐ อาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ ๖.๑๓ และอาชีพอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ ๐.๕๓ ตามลำดับ

๕.๑.๒ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาสาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาสาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า มีการบริหารอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้

๑) ด้านสาธารณสงเคราะห์ โดยภาพรวม พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ๑) การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน หน่วยราชการและองค์กรต่างๆ ที่เข้ามาใช้สถานที่ภายในวัดจัดงานต่างๆ ๒) การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนสาธารณสงเคราะห์แก่เด็ก คนชรา คนยากไร้ และผู้ประสบภัยธรรมชาติ ๓) การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์แก่ผู้ยากไร้ ๔) การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนช่วยเหลือพระภิกษุสามเณรผู้อาพาธ ๕) การจัดตั้งศูนย์บรรเทาสาธารณภัยภายในวัดหรือชุมชน และ ๖) การจัดตั้งศูนย์บำบัดโรคหรือบำบัดผู้ติดยาเสพติดภายในวัดหรือชุมชน ตามลำดับ

๒) ด้านการปกครอง โดยภาพรวม พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ๑) การออกกฎระเบียบการปกครองภายในวัดที่สอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบัน และเป็นธรรมกับทุกคน ๒) การจัดโครงสร้างการปกครองภายในวัดอย่างเป็นระบบ ๓) จัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนด้านวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยอย่างสม่ำเสมอ ๔) การเป็นปูชนียบุคคลเป็นแบบอย่างที่ดี มีบุคลิกภาพน่าเลื่อมใส สร้างแรงบันดาลใจแก่สัทธิวิหาริกและพุทธศาสนิกชนได้ ๕) การจัดการทรัพย์สินหรือศาสนสมบัติภายในวัดมีการจัดการที่เป็นระบบ เช่น มีการตั้งคณะกรรมการดูแล มีบัญชีรายรับรายจ่ายที่โปร่งใสตรวจสอบได้ เป็นต้น และ ๖) การระงับอธิกรณ์หรือการวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุหรือการลงนิคหกรรม ที่เป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายตามลำดับ

๓) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวม พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ๑) การจัดให้มีการเทศน์ หรือบรรยายธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาในสถานที่ต่างๆ เช่น สถานศึกษา หน่วยงานราชการ และศูนย์หรือองค์กรในชุมชน เป็นต้น ๒) การรณรงค์ให้ประชาชน ลด ละ เลิก อบายมุขตามสื่อต่างๆ ๓) จัดให้มีพระธรรมทูตหรือธรรมจาริกอบรมสั่งสอนแก่ชาวบ้าน ๔) จัดตั้งห้องสมุดธรรมะภายในวัดหรือในชุมชนเพื่อประโยชน์ในการศึกษาของประชาชน ๕) การจัดนิทรรศการเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามเทศกาลหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาหรือวันสำคัญของชาติ และ ๖) จัดให้มีสถานีวิทยุชุมชนภายในวัดเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยเฉพาะ ตามลำดับ

๔) ด้านการศาสนศึกษา โดยภาพรวม พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ๑) จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์แผนกธรรม ๒) จัดการเรียนการสอนพระนวกะประจำปี ๓) การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนสนับสนุนการศึกษาของสงฆ์ ๔) จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์แผนกสามัญศึกษา ๕) จัดให้มีการฝึกอบรมวิปัสสนากรรมฐานแต่ภิกษุสามเณร และ ๖) จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์แผนกบาลี ตามลำดับ

๕) ด้านสาธารณูปการ โดยภาพรวม พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ๑) การซ่อมแซม บูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนสถานภายในวัด เช่น กุฏิสงฆ์ พระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ เป็นต้น ๒) การอำนวยความสะดวกนันทนาการประโยชน์ดินลูกรังหรือคอนกรีตภายในชุมชน ๓) การจัดสร้างลานกีฬาหรือศูนย์กีฬาภายในชุมชน ๔) การจัดสร้างสถานศึกษาภายในชุมชน ๕) การจัดสร้างสถานพยาบาลหรือสาธารณสุขในชุมชน และ ๖) การจัดสร้างศูนย์ความรู้หรือศูนย์ศิลปอาชีพในชุมชน ตามลำดับ

๖) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยภาพรวม พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ๑) การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนสนับสนุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษาที่เรียนดีแต่ยากจน ๒) การจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ภายในวัด ๓) การมอบวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาแก่โรงเรียนและสถาบันการศึกษาต่างๆ ๔) ส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในเขตพื้นที่โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ๕) การใช้อาคารสถานที่ภายในวัดเป็นศูนย์บริการการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น ศูนย์การศึกษาทางไกล ศูนย์ กศน. ศูนย์ฝึกอาชีพ เป็นต้น และ ๖) จัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่เด็กและเยาวชน ตามลำดับ

๕.๑.๓ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาส ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามความคิดของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามเพศ ระหว่างชายและหญิง โดยการทดสอบค่าที (t-test) โดยภาพรวม พบว่า มีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ก็พบว่า ไม่แตกต่างกัน

๕.๑.๔ การวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาส ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามความคิดของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One - Way Analysis of Variance: ANOVA) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

พุทธศาสนิกชนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาไม่แตกต่างกัน

พุทธศาสนิกชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาไม่แตกต่างกัน

พุทธศาสนิกชนที่มีอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาไม่แตกต่างกัน

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ข้อสรุปที่มีประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจสมควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ ระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมากทั้งนี้อาจเป็นเพราะบทบาทของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสหลายวัดจะพบว่ามีความชัดเจน เป็นรูปธรรม และพุทธศาสนิกชนในพื้นที่มีส่วนร่วมกับการกิจกรรมที่ทางวัดจัดขึ้น ดังนั้นผลการวิจัยจึงออกมาอยู่ในระดับมาก จากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทวี เขจรกุล^๑ ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ผลการศึกษาพบว่า บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัด ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาบทบาทแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ๓ ด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาลำดับ ปรากฏดังนี้ บทบาทด้านการปกครอง บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ บทบาทด้านการสาธารณูปการ บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ บทบาทด้านการศาสนศึกษา จะเห็นว่างานวิจัยดังกล่าวมีผลการวิเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง แต่เห็นว่ามีแนวโน้มและทิศทางการบริหารงานที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันจึงใช้เป็นกรณีศึกษาได้

เมื่อพิจารณาผลการวิจัยเป็นรายด้านก็พบว่า มีการบริหารอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้

๑) ด้านสาธารณสงเคราะห์ โดยภาพรวม พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ๑) การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน หน่วยราชการและองค์กรต่างๆ ที่เข้ามาใช้สถานที่ภายในวัดจัดงานต่างๆ ๒) การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนสาธารณสงเคราะห์แก่เด็ก คนชรา คนยากไร้ และผู้

^๑ทวี เขจรกุล, “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๗), หน้า (๑).

ประสพภัยธรรมชาติ ๓) การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์แก่ผู้ยากไร้ ๔) การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนช่วยเหลือพระภิกษุสามเณรผู้อาพาธ ๕) การจัดตั้งศูนย์บรรเทาสาธารณภัยภายในวัดหรือชุมชน และ ๖) การจัดตั้งศูนย์บำบัดโรคหรือบำบัดผู้ติดยาเสพติดภายในวัดหรือชุมชน ตามลำดับ จากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของพระอธิการประวัตติ กัณหะคุณ^๒ ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาตำบลนายม อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ ผลการศึกษา พบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนซึ่งพระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทด้านการศึกษาพระสงฆ์จะเป็นผู้สั่งสอนอบรมจิตใจให้แก่พุทธศาสนิกชน พระสงฆ์มีบทบาทด้านสาธารณูปโภคผ่านโครงการพัฒนาชนบทหลายๆ โครงการ บทบาทด้านการสาธารณสุข พระสงฆ์เป็นแกนนำในการรวมกลุ่มทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ พระสงฆ์ยังมีบทบาทการพัฒนาทางด้านจิตใจ บทบาทในด้านการส่งเสริมศีลธรรม บทบาทการพัฒนาด้านศาสนวัตถุ สถานที่ บทบาทการพัฒนาวัดในด้านศาสนพิธี บทบาทด้านการปกครองมีส่งเสริมหมู่คณะสงฆ์ด้วยกัน บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ จัดตั้งโรงเรียนพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์ บทบาทด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ วัดเป็นศูนย์กลางสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เป็นศูนย์รวมที่สร้างคุณธรรมจริยธรรมและสามัคคีธรรมในท้องถิ่น บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาจริยธรรมให้กับประชาชน บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาการศึกษา มีการอบรมจริยธรรมนักเรียนตามโรงเรียนและหมู่บ้าน บทบาทด้านการพัฒนาการเรียนรู้อตามอัยาศัย จัดบริเวณวัดให้เป็นอุทยานการศึกษา ปัญหาและข้อเสนอแนะพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน พบว่า ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พระสงฆ์บางรูปยังมีความรู้ที่น้อย ด้านการเผยแพร่ธรรมชาตพระสงฆ์ที่มีความรู้ความชำนาญการเผยแพร่ธรรม ด้านงานสาธารณสุขสงเคราะห์ หน่วยงานราชการและประชาชนยังไม่เห็นความสำคัญบทบาทของพระสงฆ์ในการทำหน้าที่ ข้อเสนอแนะของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน พบว่า ด้านการศึกษาสงเคราะห์พระสงฆ์ควรช่วยเป็นวิทยากรสอนเด็กนักเรียนในโรงเรียนหรือสถานศึกษา ด้านการเผยแพร่ธรรมพระสงฆ์ควรจัดให้มีเทศน์ทุกวันพระหรือวันสำคัญด้านงานสาธารณสุขสงเคราะห์ พระสงฆ์ควรมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหาที่ชุมชนอย่างแท้จริง จากผลการวิจัยดังกล่าวจะเห็นว่าบทบาทพระสงฆ์ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ค่อนข้างจะมีบทบาทที่ชัดเจนในการช่วยเหลือชุมชนหรือสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการอำนวยความสะดวกแก่หน่วยงานรัฐที่มาใช้พื้นที่ของวัดในการจัดกิจกรรมต่างๆ พร้อมกับให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นไม่ว่าจะเป็นงานของภาครัฐหรืองานราษฎร์ที่เป็นงานมงคลและอวมงคล ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พุทธศาสนิกชนให้ข้อคิดเห็นว่าพระสงฆ์มีบทบาทในด้านนี้มาก

๒) ด้านการปกครอง โดยภาพรวม พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ๑) การออก

^๒พระอธิการประวัตติ กัณหะคุณ, “บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาตำบลนายม อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๐), หน้า (๑).

กฎระเบียบการปกครองภายในวัดที่สอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบัน และเป็นธรรมกับทุกคน ๒) การจัดโครงสร้างการปกครองภายในวัดอย่างเป็นระบบ ๓) จัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนด้านวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยอย่างสม่ำเสมอ ๔) การเป็นปราชญ์บุคคลเป็นแบบอย่างที่ดี มีบุคลิกภาพน่าเลื่อมใส สร้างแรงบันดาลใจแก่สัทธิวิหาริกและพุทธศาสนิกชนได้ ๕) การจัดการทรัพย์สินหรือศาสนสมบัติภายในวัดมีการจัดการที่เป็นระบบ เช่น มีการตั้งคณะกรรมการดูแล มีบัญชีรายรับรายจ่ายที่โปร่งใสตรวจสอบได้ เป็นต้น และ ๖) การระงับอธิกรณ์หรือการวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุหรือการลงนิคหกรรม ที่เป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ตามลำดับจากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสุพิศ วันทะวงษ์^{๓)} ได้ศึกษาเรื่อง "บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ" ผลการวิจัยพบว่า ๑. บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เจ้าอาวาสมีบทบาทในการบริหารจัดการวัด ด้านการปกครองและด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านอื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง ๒. เจ้าอาวาสพระภิกษุสามเณร และคณะกรรมการบริหารวัด มีความคิดเห็นต่อบทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนี้จะมีผลการวิจัยที่มีแนวโน้มหรือลักษณะที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันคือ บทบาทของพระสงฆ์ในด้านสาธารณสงเคราะห์ค่อนข้างมาก แต่บทบาทด้านการปกครองคณะสงฆ์จะมีลักษณะโดดเด่นรองลงไป

๓) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวม พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ๑) การจัดให้มีการเทศน์ หรือบรรยายธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาในสถานที่ต่างๆ เช่น สถานศึกษา หน่วยงานราชการ และศูนย์หรือองค์กรในชุมชน เป็นต้น ๒) การรณรงค์ให้ประชาชน ลด ละ เลิก อบายมุขตามสื่อต่างๆ ๓) จัดให้มีพระธรรมทูตหรือธรรมจาริกอบรมสั่งสอนแก่ชาวบ้าน ๔) จัดตั้งห้องสมุดธรรมะภายในวัดหรือในชุมชนเพื่อประโยชน์ในการศึกษาของประชาชน ๕) การจัดนิทรรศการเพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนาตามเทศกาลหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาหรือวันสำคัญของชาติ และ ๖) จัดให้มีสถานีวิทยุชุมชนภายในวัดเพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยเฉพาะ ตามลำดับ จากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครู

^{๓)} พระสุพิศ วันทะวงษ์, "บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ", วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๑), หน้า (๑).

สิริอาภากร (บุญธรรม อ่ำภา)^๔ ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทเจ้าอาวาสด้านการปกครองและด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม : กรณีศึกษาเจ้าอาวาสในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ผลจากการศึกษาพบว่า ด้านการปกครองเจ้าอาวาสทุกวัด ในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ ๕ ตำบล ต่างก็ยังมีหลักพระธรรมวินัยและยังอิงอาศัยพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ กฏระเบียบ ข้อบังคับ และมติมหาเถรสมาคม ในการสนับสนุนส่งเสริมการบริหารคณะสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อยดีงามในหมู่สงฆ์ นอกจากนี้เจ้าอาวาสทุกวัดยังได้ตั้งกฏระเบียบกติกากของวัดขึ้นมาอีกเพิ่มเติมอีก นอกเหนือไปจากกฏระเบียบของมหาเถรสมาคม เพราะเหตุว่าปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาไปมาก เพราะพระธรรมวินัยและศีลอาจจะไม่ครอบคลุมได้ทั่วถึง เจ้าอาวาสจึงต้องตั้งกฏระเบียบกติกากขึ้นมาอีกเพื่อควบคุมความประพฤติของพระภิกษุสามเณร ให้เป็นไปในทางเดียวกัน ในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนี้จะเห็นว่ามุ่งเน้นในด้านการปฏิบัติให้ตรงตามกฏระเบียบขององค์กรสงฆ์ทั้งในด้านการบริหารวัดหรือการเผยแผ่ศาสนาธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อคงไว้ซึ่ง

๔) ด้านการศาสนศึกษา โดยภาพรวม พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ๑) จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์แผนกธรรม ๒) จัดการเรียนการสอนพระนวกะประจำปี ๓) การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนสนับสนุนการศึกษาของสงฆ์ ๔) จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์แผนกสามัญศึกษา ๕) จัดให้มีการฝึกอบรมวิปัสสนากรรมฐานแก่ภิกษุสามเณร และ ๖) จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์แผนกบาลี ตามลำดับ จากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของอุทัย ชุมเหล็ก^๕ ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของบุคลากรในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๑ ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรที่เป็นบรรพชิตมีความเห็นว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๑ ควรพัฒนาในระดับมากที่สุด คือควรมีแผนปฏิบัติงานประจำปีการสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากร การจัดหาสื่อการเรียนการสอน ควรได้รับการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอ ปรับปรุงห้องเรียนให้สะอาด พัฒนาห้องเรียนให้มีบรรยากาศแห่งการเรียนรู้มีโรงอาหารที่สะอาดถูกสุขอนามัย จัดให้มีห้องสุขาที่สะอาดและถูกสุขอนามัย และนำผลการประเมินมาปรับปรุงงานการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ส่วนบุคลากรที่เป็น

^๔ พระครูสิริอาภากร (บุญธรรม อ่ำภา), “บทบาทเจ้าอาวาสด้านการปกครองและด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม : กรณีศึกษาเจ้าอาวาสในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐), หน้า (๑).

^๕ อุทัย ชุมเหล็ก, “ความคิดเห็นของบุคลากรในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๑”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐), หน้า (๑).

คฤหัสถ์มีความเห็นว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๑ ควรพัฒนาในระดับมากที่สุด คือ มีการส่งเสริมสวัสดิการแก่บุคลากร มีการสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากร และควรได้รับการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอ ผู้บริหารควรสร้างความมั่นคงในหน้าที่การงานให้กับบุคลากรจัดสรรค่าตอบแทนและสวัสดิการต่างๆ แก่บุคลากรอย่างเหมาะสม

๕) ด้านสาธารณูปการ โดยภาพรวม พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ๑) การซ่อมแซม บูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานภายในวัด เช่น กุฏิสงฆ์ พระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ เป็นต้น ๒) การอำนวยความสะดวกนสาธาณประโยชน์ดินลูกรังหรือคอนกรีตภายในชุมชน ๓) การจัดสร้างลานกีฬาหรือศูนย์กีฬาภายในชุมชน ๔) การจัดสร้างสถานศึกษาภายในชุมชน ๕) การจัดสร้างสถานพยาบาลหรือสาธารณสุขในชุมชน และ ๖) การจัดสร้างศูนย์ความรู้หรือศูนย์ศิลปาชีพในชุมชน ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสถิตนพคุณ เสนสุข^๖ ได้ทำการศึกษาเรื่อง "สภาพการปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งเจ้าอาวาสของพระสังฆาธิการ : กรณีศึกษาเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร" ผลการวิจัยพบว่า การจัดการด้านสาธารณูปการคือการจัดการให้วัดเป็นสถานที่รื่นรมย์ ศูนย์กลางชุมชนทั้งด้านร่างกายและจิตใจ และการดูแลเสนาสนะ ศาสนวัตถุในวัดกลุ่มเจ้าอาวาสให้ความเอาใจใส่ในระดับที่สูง ยกเว้นการสงเคราะห์อาหารยามขาดแคลนและการจัดการโครงการต้นไม้ธรรมะหรือต้นไม้พูดได้ ความเอาใจใส่อยู่ในระดับปานกลาง เช่นเดียวกับการจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ กลุ่มตัวอย่างส่วนมากระบุว่ากลุ่มเจ้าอาวาสให้ความเอาใจใส่ในระดับปานกลาง การจัดการศาสนสมบัติของวัด ตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเจ้าอาวาสมีความเอาใจใส่ในการจัดการศาสนสมบัติของวัดในระดับที่สูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดเก็บศาสนสมบัติให้เป็นระเบียบ ส่วนงานด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา กลุ่มตัวอย่างส่วนมากระบุว่ากลุ่มเจ้าอาวาสมีความเอาใจใส่งานด้านนี้อยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแสดงพระธรรมเทศนา และการกล่าวสัมโมทนียกถาในวันธรรมสวนะ และการแสดงธรรมเทศนาตามกาลนิยมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การเทศน์มหาชาติ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

๖) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยภาพรวม พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ๑) การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนสนับสนุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษาที่เรียนดีแต่ยากจน ๒) การจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ภายในวัด ๓) การมอบวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาแก่โรงเรียนและสถาบันการศึกษาต่างๆ ๔) ส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในเขตพื้นที่โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ๕) การใช้

^๖ พระครูสถิตนพคุณ เสนสุข, "สภาพการปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งเจ้าอาวาสของพระสังฆาธิการ : กรณีศึกษาเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร", วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๐), หน้า (๑).

อาคารสถานที่ภายในวัดเป็นศูนย์บริการการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น ศูนย์การศึกษาทางไกล ศูนย์ กศน. ศูนย์ฝึกอาชีพ เป็นต้น และ ๖) จัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่เด็กและเยาวชน ตามลำดับ จากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสังฆรักษ์พิศวีร์ ธีรปัญญา (ภวภานันท์)^๗ ได้ศึกษาเรื่อง "บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์: ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี" ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวม อยู่ในระดับมากได้แก่ ด้านการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกด้าน

๕.๒.๒ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสวัด ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามความคิดของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามเพศ ระหว่างชายและหญิง โดยการทดสอบค่าที (t-test) โดยภาพรวม พบว่า มีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ก็พบว่า ไม่แตกต่างกัน

๕.๒.๓ การวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสวัด ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามความคิดของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

พุทธศาสนิกชนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสวัดในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาไม่แตกต่าง

พุทธศาสนิกชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสวัดในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาไม่แตกต่าง

พุทธศาสนิกชนที่มีอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสวัดในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาไม่แตกต่าง

จากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทวี เขจรกุล^๘ ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ผลการศึกษาพบว่า เปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานของเจ้าอาวาส ภิกษุสามเณร และ คณะกรรมการ ที่มีต่อบทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัด โดยรวม พบว่า ไม่แตกต่างกัน

^๗พระครูสังฆรักษ์พิศวีร์ ธีรปัญญา (ภวภานันท์), "บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์: ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี", วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า (๑).

^๘ อ่างแล้วหน้า ๙๘.

และเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติของเจ้าอาวาส ภิกษุสามเณร และคณะกรรมการที่มีต่อบทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดเป็นรายด้าน พบว่า บทบาทด้านการปกครองที่คิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อทดสอบระหว่างคู่ พบว่า มีเพียงคู่เดียวที่แตกต่างกัน คือ ระดับความคิดเห็นของเจ้าอาวาส และคณะกรรมการที่มีต่อบทบาทด้านการปกครอง โดยเจ้าอาวาส มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นมากกว่าคณะกรรมการ และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสังฆรักษ์พิศวีร์ ธีรปัญญา (ภวภานันท์)^๙ ได้ศึกษาเรื่อง "บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์: ศึกษากรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี" ผลการวิจัย พบว่าการเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีที่มีจำนวนพรรษา ระดับการศึกษาสายสามัญ การศึกษาทางเปรียญธรรม ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ และการสังกัดวัดแต่ละขนาด แตกต่างกันมีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ จากผลการวิจัยครั้งนี้ซึ่งมีข้อเสนอแนะที่ควรปรับปรุงจากผลการวิจัยและจากข้อคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

๑) ด้านการปกครอง ได้แก่ องค์การสงฆ์ควรมีการบัญญัติกฎระเบียบ หรือวินัยสงฆ์ให้ครอบคลุมกับยุคสมัย และควรกำหนดบทลงโทษที่เป็นรูปธรรม เพื่อเป็นการป้องปรามการทำความผิดของพระสงฆ์ และเป็นการรักษาศรัทธาของพุทธศาสนิกชนไว้

๒) ด้านการศึกษา ได้แก่ พระเถระชั้นผู้ใหญ่หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษาด้านศาสนศึกษาให้เพียงพอกับการจัดการศึกษา และควรมีการประชุมปรึกษาหารือกับหลาย ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของสงฆ์ในการปรับปรุงหลักสูตรให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน

๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ได้แก่ ควรมีการจัดทำโครงการหรือหนังสือถวายเป็นความรู้ และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการบริจาคที่ถูกต้องแก่พระสงฆ์ในการบริจาคแก่โรงเรียนที่ขาดแคลนในต่างจังหวัดหรือนอกเมือง และควรมีการจัดทำบัญชีเบิกจ่ายจากกองทุนเพื่อการศึกษาของวัดว่าใช้จ่ายอะไรบ้างเพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้รับทราบ

๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาควรมีการจัดการฝึกอบรมพระสงฆ์นักเผยแผ่รุ่นใหม่ ๆ ให้มีจำนวนเพียงพอต่อความต้องการของประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการปกครองพระสงฆ์ควรมีการจัดระเบียบการเผยแผ่ เนื่องจากมีการใช้สื่อเป็นเครื่องแสวงหาลาภสักการะ และการเผยแผ่หลักธรรมที่ผิดวัตถุประสงค์

^๙ อ้างแล้วหน้า ๑๐๓.

๕) ด้านสาธารณูปการ ได้แก่ ควรมีการชี้แจงทำความเข้าใจกับวัดต่างๆในการสร้างศาสนวัตถุเนื่องจากบางวัดมีพระสงฆ์อยู่ไม่กี่รูปแต่เน้นสร้างศาสนวัตถุใหญ่โตซึ่งเกินความจำเป็นในการใช้สอย และควรมีการออกกฎระเบียบในการควบคุมการเรียวไรเงินบริจาคของพระสงฆ์ในแต่ละวัด เพื่อเป็นการรักษาศรัทธาของพุทธศาสนิกชน

๖) ด้านสาธารณะสงเคราะห์ ได้แก่ วัดควรมีการอนุญาตหรือจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือชุมชนภายในวัด เช่น ศูนย์บำบัดผู้ติดยา ศูนย์ฝึกอาชีพ ศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นต้น เพื่อเป็นการช่วยเหลือประชาชนด้านสาธารณะสงเคราะห์อย่างเต็มที่

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการศึกษาตัวแปรอื่นๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาส อาทิ ความสามารถในการวางแผน ความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการตัดสินใจ เป็นต้น เพื่อให้ได้แนวความคิดที่หลากหลายครอบคลุมความเป็นจริงมากยิ่งขึ้น

๒) ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีมุมมองของผู้ปฏิบัติที่หลากหลาย โดยครอบคลุมประเด็นสภาพการดำเนินงาน สภาพปัญหาอุปสรรค ผลการดำเนินงาน ปัจจัยที่เอื้อ จุดแข็ง จุดอ่อน ของวัดหรือองค์กรสงฆ์ในเขตการปกครองนั้นๆ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กฤษ เพิ่มทันจิตต์. การแสวงหาแนวทางการบริหารภายใต้กระบวนทัศน์วิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ทวีวัฒน์การพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๑.

กระทรวงศึกษาธิการ. ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๓.

กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

กรมการศาสนา. กฎมหาเถรสมาคม ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์. แดงการณ คณะสงฆ์ ฉบับพิเศษ. เล่มที่ ๙๖. กรุงเทพมหานคร: มปป, ๒๕๔๑.

_____. คู่มือการบริหารและการจัดการวัด ฉบับย่อ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

_____. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎมหาเถรสมาคม. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมมิกการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๔.

_____. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

_____. กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

คณินนิตย์ และสุบรรณ จันทบุตร. ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๕.

จันทรานี สงวนนาม. เอกสารประกอบการสอนบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง. กรุงเทพมหานคร : มปท., ๒๕๓๖.

จำนง อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕.

ชาญณรงค์ หินเกิด, "บทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาวัดในจังหวัดมหาสารคาม",
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
๒๕๔๖.

ชูศรี วงศ์รัตน์. เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : เทพเนรมิต,
๒๕๔๑.

ธงชัย สันติวงษ์. องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
๒๕๓๗

บุญศรี พานะจิตต์. ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว
อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๔๕.

ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง และคณะ. สังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

ปรีชา ช่างขวัญยืน. ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร
: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการปกครอง
คณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๔๐.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). การศึกษาที่สากลบนพื้นฐานแห่งภูมิปัญญาไทย.
กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป, ๒๕๓๔.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). พุทธวิธีในการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๔.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

_____ .พุทธวิธีการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วินดาต้าโปรดักส์,
๒๕๔๘.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.
กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

พระมหาเสริมชัย ชยมงคล. การบริหารวัด. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธภาวนา
วิชาธรรมกาย, ๒๕๔๐.

พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี. คนสำราญงานสำเร็จ. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พ
ริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน, ๒๕๕๐.

พระมหาสมทรง สิรินุโร และคณะ. บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต.
กรุงเทพมหานคร : บริษัทเกล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๕.

- พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต). การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙.
- ภาวิตา ธาราศรีสุทธิและวิบูลย์ ไตวณะบุตร. หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.
- มานัส ภาคภูมิ. วัดพัฒนา ๔๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์, ๒๕๔๖.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธรรมสาร จำกัด, วัชร บรูณสิงห์. การบริหารหลักสูตร. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓.
- สนธยา พลศรี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕.
- สมพงษ์ เกษมสิน. การบริหาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๒๖.
- สุธี สุทธิสมบูรณ์ และสมาน รังสิโยภุชฎี. หลักการบริหารเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ก.พ., ๒๕๓๖.
- สุปรีชา กมลาคณ์. กลยุทธ์การบริหาร. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๔๕.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- สุพัตรา สุภาพ. ๒๕๔๕. มนุษย์กับสังคม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕.
- สุวรีย์ ศิริโกคาภิรมย์. การวิจัยทางการศึกษา. ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

- กรพล แสนนาม. “ทัศนคติของนักศึกษาต่อบุคลิกภาพของพระผู้นำที่พึงประสงค์ ศึกษาเฉพาะกรณีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๔.
- ทะนงชัย บุรณพิสุทธ์. “บทบาทของวัดกับชุมชนเมืองในเขตบางรัก”. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๕.

- ทวี เขจรกุล. “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๔๗.
- บุญช่วย จันทร์เฮ้า. “พฤติกรรมกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์คณะสงฆ์จังหวัดกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔.
- พระครูใบฎีกาอภิชาติ ฐมมสุโข (พรสุทธิชัยพงศ์). “ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต(การบริหารจัดการคณะสงฆ์)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระครูสังฆรักษ์กฤษฎ์รัตน์ สุมะโร. “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต(การบริหารจัดการคณะสงฆ์)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระครูสิริอาภากร (บุญธรรม อ่ำภา). “บทบาทเจ้าอาวาสด้านการปกครองและด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม : กรณีศึกษาเจ้าอาวาสในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐.
- พระถวิล ภูพันธ์นา. “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชาคณะเวที พระมหาบัวศรี ชุตินุโร วัดประชานิยม อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๗.
- พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล. “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.
- พระพิพัฒนภาสัน บุญเทียน. “การศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศ ของเจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย ราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๗.
- พระมหาจรรย์ฤทธิ์ อ่อนสนธิ. “บทบาทพระราชาธรรมสุธี พวง สุชินุริโย ที่มีต่อการจัดการศึกษานอกระบบและการพัฒนาสังคม”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๓.

- พระताल ญาณธโร (สิงห์ทอง). "ทัศนคติและความคาดหวังของเยาวชนชาวเขาต่อบทบาทของพระสงฆ์". **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต(พระพุทธศาสนา)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- พระชนดล นาคสุวณฺโณ (นาคพิพัฒน์). "การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์". **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต(การบริหารจัดการคณะสงฆ์)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- พระปลัดสัมฤทธิ์ เทวธมฺโม (เป็จิตตั้ง). "บทบาทภารกิจพระสังฆาธิการผู้ทรงสมณศักดิ์ในจังหวัดขอนแก่นที่มีต่อการพัฒนาสังคมไทย". **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต(พระพุทธศาสนา)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระปรเมศวร์ ปญฺญาวิโร (แจ่มแจ่ม). "ความคิดเห็นของครูผู้สอนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์". **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต(การบริหารจัดการคณะสงฆ์)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระมหาสนอง อคฺคธมฺโม(ยาจิตร). "บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมชาวบ้านให้พึ่งตนเอง: ศึกษากรณีพระครูพิพิธธรรมรส". **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต(พระพุทธศาสนา)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- พระมหาสังเวียร ปญฺญาโร (ศรีมันตะ). "บทบาทของพระสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษา พระครูสุภาจารวัฒน์". **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต(พระพุทธศาสนา)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- พระมหาเอกมร จิตฺปญฺโญ (คงตางาม). "ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลัก : สาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี". **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต(การบริหารจัดการคณะสงฆ์)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระอธิการประวัติ กันทะคุณ. "บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาตำบลนายม อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ". **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๐.

พระเกษมศักดิ์ วรสุโข(อาสนะทอง). "บทบาทภารกิจพระสังฆาธิการผู้ทรงสมณศักดิ์ในจังหวัดขอนแก่นที่มีต่อการพัฒนาสังคมไทย". **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต(การบริหารจัดการคณะสงฆ์)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติคุณโร). "บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี". **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต(การบริหารจัดการคณะสงฆ์)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระสุริยา สั่วโร (ดวงปัญญา). "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว: กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมสงฆ์แขวงสะหวันนะเขต". **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต(พระพุทธศาสนา)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

นางกัญแก้วพารณณ์ กลิ่นนิ่มนวล. "ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔". **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต(การบริหารจัดการคณะสงฆ์)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

สุดติ ศรีบุรินทร์. "คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเจ้าอาวาสตามความคิดเห็นของคณาจารย์มหาวิทยาลัยสงฆ์ในเขตกรุงเทพมหานคร" **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยปทุมธานี, ๒๕๔๖.

อุทัย ชุมเหล็ก. "ความคิดเห็นของบุคลากรในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๑". **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐.

(๓) เอกสารอัดสำเนา

สำนักบริหารทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. **จำนวนประชากรและบ้าน จำแนกเป็นรายอำเภอ และรายตำบล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, (อัดสำเนา)**

๒. ภาษาอังกฤษ

Luther Gulick and Lyndall Urwick. **Papers on the Science of Administration**. New York : Institute of Public Administration, 1973.

- Price. Alan. **Human Resource Management**. In a Business Context. 2 edition. London : Thomson Learning, 2004. ¹Herbert A. Simon. **Administrative Behavior**. New York: Macmillian, 1947.
- Hutchinson. Jonh G., **Organization : Theory and Classical Concepts**. New York : McGraw-Hill, 1967.
- Koontz, Harold & Cyril O' Donnell. **Principle Of Management : An Analysis of Managerial Functions**. New York : McGraw-Hill, 1972.
- Ernest Dale. **Management : Theory and Practice**. New York : McGraw-Hill, 1973.
- Peter F. Drucker อ่างใน สมพงษ์ เกษมสิน. **การบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓.
- William Ouchi. **Organization and Management**. Eaglewood Cliffs : Prentice Hill, 1971.
- Henri Fayol. **Industrial and General Administration**. New York : Mc-Grew Hill, 1930.
- E.N. Chapman. **Supervisor Survival Kit**. Second edition. California : Science Research Associates Inc., 1995.
- Dale Yoder. **Personnel Principles and Policies**. Fourth printing. Englewood Cliffs : New Jersey Prentice - Hall, Inc. 1956.
- Don Hellriegel. **Management**. Third edition, Addison - Wesley Publishing Company .Inc., 1982.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.โทรสาร ๐-๒๕๓๔-๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศบ ๖๑๐๕.๒/๑๕๘

วันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอกความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระครูปริมาณวัณรค์, Ph.D.

ด้วย พระครูอุตมธรรมจารย์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๐๑๔๐๔๗๕๔
นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี จึงขอบอกคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๒๖/๓/๕๔
๑๕/๓/๕๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.โทรสาร ๐-๒๕๓๔-๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๕๘

วันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์

ด้วย พระครูอุดมธรรมจारी รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๐๑๔๐๔๗๕๔ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาส ตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน ด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเชื่อเพื่อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ได้อ่านและเห็นชอบ 11/3/54 ร.อ.มิ่งขวัญ

11/3/54

เต็มศักดิ์ ทองอินทร์
๑๗ มี.ค. ๕๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาวิจัยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐-๒๕๓๕-๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๒๑๐๕.๒/๑๕๘

วันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น

ด้วย พระครูอุดมธรรมจรรย์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๐๑๔๐๔๗๕๔ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ดร.ศ. ใจเย็น
Pa Jai
(ผ.ล. ๑๖. ภาควิชา วิจัยฯ)
๑๕/๐๓/๒๕๕๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาวัสดุศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐-๒๕๓๕-๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๕๘

วันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ ดร.พิเชฐ หังไต่

ด้วย พระครูอุดมธรรมจารี รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๐๑๔๐๔๗๕๙ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

only for
(ดร.พิเชฐ หังไต่)
๑๘ มี.ค. ๕๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาวัสดุศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร., โทรสาร ๐-๒๕๓๔-๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๕๘

วันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอกความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ เดช ชูจันทร์

ด้วย พระครูอุดมธรรมจารี รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๐๑๔๐๔๗๕๔ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาส ตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอยอบคุณในความเชื่อเพื่อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

1๗ ต.ค. ๕๔

1๗ ต.ค. ๕๔

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาคผนวก ข
ผลการหาค่าความเที่ยงตรงของเครื่องมือ (IOC)

ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อ
กิจกรรมการส่งเสริมจริยธรรมของโรงเรียนปริยัติรังสรรค์อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

ที่	การส่งเสริมจริยธรรม	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๑. ด้านการปกครอง								
๑	การจัดโครงสร้างการปกครองภายในวัดอย่างเป็นระบบ	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒	การออกกฎระเบียบการปกครองภายในวัดที่สอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบัน และเป็นธรรมกับทุกคน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๓	การจัดการทรัพย์สินหรือศาสนสมบัติภายในวัดมีการจัดการที่เป็นระบบ เช่น มีการตั้งคณะกรรมการดูแล มีบัญชีรายรับรายจ่ายที่โปร่งใสตรวจสอบได้ เป็นต้น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๔	การเป็นปฐนียบุคคล เป็นแบบอย่างที่ดี มีบุคลิกภาพน่าเลื่อมใส สร้างแรงบันดาลใจ แก่สัทธาวิหริกและพุทธศาสนิกชนได้	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๕	จัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนด้านวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยอย่างสม่ำเสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๖	การระงับอธิกรณ์หรือการวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุหรือการลงนิคหกรรม ที่เป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย	๑	๑	๑	๐	๐	๓	๐.๖	ใช้ได้
	๒. ด้านการศึกษา								
๗	จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์แผนกธรรม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๘	จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์แผนกบาลี	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้

ที่	การส่งเสริมจริยธรรม	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๙	จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์แผนกสามัญศึกษา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๑๐	จัดการเรียนการสอนพระนวกะประจำปี								
๑๑	จัดให้มีการฝึกอบรมวิปัสสนากรรมฐานแต่ภิกษุสามเณร	๑	๑	๑	๐	๐	๓	๐.๖	ใช้ได้
๑๒	การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนสนับสนุนการศึกษาของสงฆ์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
	๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์								
๑๓	การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนสนับสนุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษาที่เรียนดีแต่ยากจน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๑๔	การจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ภายในวัด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๑๕	การมอบวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาแก่โรงเรียนและสถาบันการศึกษาต่างๆ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๑๖	จัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่เด็กและเยาวชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๑๗	การใช้อาคารสถานที่ภายในวัดเป็นศูนย์บริการการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น ศูนย์การศึกษาทางไกล ศูนย์ กศน. ศูนย์ฝึกอาชีพ เป็นต้น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๑๘	ส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในเขตพื้นที่โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
	๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา								
๑๙	จัดให้มีสถานีวิทยุชุมชนภายในวัดเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยเฉพาะ	๑	๑	๐	๐	๐	๒	๐.๔	ใช้ได้

ที่	การส่งเสริมกิจกรรม	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๒๐	การจัดนิทรรศการเพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนาตามเทศกาลหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาหรือวันสำคัญของชาติ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๒๑	การรณรงค์ให้ประชาชน ลด ละ เลิก อบายมุขตามสื่อต่างๆ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๒๒	การจัดให้มีการเทศน์ หรือบรรยายธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาในสถานที่ต่างๆ เช่น สถานศึกษา หน่วยงานราชการ และ ศูนย์หรือองค์กรในชุมชน เป็นต้น	๑	๑	๐	๑	๐	๓	๐.๖	ใช้ได้
๒๓	จัดให้มีพระธรรมทูตหรือธรรมจาริกอบรมสั่งสอนแก่ชาวบ้าน	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒๔	จัดตั้งห้องสมุดธรรมะภายในวัดหรือในชุมชน เพื่อประโยชน์ในการศึกษาของประชาชน	๐	๑	๐	๑	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
	๕. ด้านสาธารณูปการ								
๒๕	การซ่อมแซม บูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนสถานภายในวัด เช่น กุฏิสงฆ์ พระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ เป็นต้น	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒๖	การอำนวยความสะดวกสร้างถนนสาธารณประโยชน์ ดินลูกรังหรือคอนกรีตภายในชุมชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๒๗	การจัดสร้างสถานศึกษาภายในชุมชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๒๘	การจัดสร้างสถานพยาบาลหรือสาธารณสุขในชุมชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๒๙	การจัดสร้างศูนย์ความรู้หรือศูนย์ศิลปะในชุมชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๓๐	การจัดสร้างลานกีฬาหรือศูนย์กีฬาภายในชุมชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	ใช้ได้

ที่	การส่งเสริมจริยธรรม	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๖. ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์								
๓๑	การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน หน่วยราชการและองค์กรต่างๆ ที่เข้ามาใช้สถานที่ภายในวัดจัดงานต่างๆ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๓๒	การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์แก่ผู้ยากไร้	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๓๓	การจัดตั้งศูนย์บรรเทาสาธารณภัยภายในวัดหรือชุมชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๓๔	การจัดตั้งศูนย์บำบัดโรคหรือบำบัดผู้ติดยาเสพติดภายในวัดหรือชุมชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๓๕	การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนสาธารณสงเคราะห์แก่เด็ก คนชรา คนยากไร้ และผู้ประสพภัยธรรมชาติ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๓๖	การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนช่วยเหลือพระภิกษุสามเณรผู้อาพาธ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	ใช้ได้

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
(Try-out)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๙๖

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุตราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๕๓๕-๒๑๒๓

๑๘ สิงหาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
นมัสการ พระอธิการสมชาย ทีปธมฺโม
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูอุดมธรรมจาริ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๐๑๔๐๔๗๕๙ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตาม
ความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากประชาชนที่เข้ามาทำบุญในวัด
ของพระคุณท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิต
ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ในนามของพระคุณท่าน
พระอธิการ สมชาย ทีปธมฺโม
เจ้าอาวาส วัดเสด็จใหม่
๑๗ กันยายน ๒๕๕๕

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๕๓๕-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ภาคผนวก
ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Alpha)

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.876	36

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
การจัดโครงสร้างการปกครองภายในวัดอย่างเป็นระบบ	154.83	76.006	-.151	.883
การออกกฎระเบียบการปกครองภายในวัดที่สอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบัน และเป็นธรรมกับทุกคน	154.77	71.771	.362	.874
การจัดการทรัพย์สินหรือศาสนสมบัติภายในวัดมีการจัดการที่เป็นระบบ เช่น มีการตั้งคณะกรรมการดูแล มีบัญชีรายรับรายจ่ายที่โปร่งใสตรวจสอบได้ เป็นต้น	155.13	75.637	-.112	.881
การเป็นปราชญ์บุคคล เป็นแบบอย่างที่ดี มีบุคลิกภาพน่าเชื่อถือ สร้างแรงบันดาลใจแก่ลัทธิวิหริกและพุทธศาสนิกชนได้	155.03	74.033	.077	.879
จัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนตัวนวัตปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยอย่างสม่ำเสมอ	154.63	70.792	.582	.871
การระงับอธิกรณ์หรือการวินิจฉัยปัญหา เพื่อยุติเหตุหรือการลงนิคหกรรม ที่เป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย	155.00	72.069	.306	.875
จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์แผนกธรรม	154.90	75.266	-.065	.882
จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์แผนกบาลี	155.23	69.633	.485	.871
จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์แผนกสามัญศึกษา	155.27	69.651	.566	.870
จัดการเรียนการสอนพระนวกะประจำปี	154.63	74.516	.037	.879
จัดให้มีการฝึกอบรมวิปัสสนากรรมฐานแด่ภิกษุสามเณร	155.13	72.464	.285	.875
การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนสนับสนุนการศึกษาของสงฆ์	154.80	68.993	.611	.869
การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนสนับสนุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษาที่เรียนดีแต่ยากจน	154.73	70.823	.426	.872
การจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ภายในวัด	155.33	63.954	.858	.860
การมอบวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาแก่โรงเรียนและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ	155.20	68.372	.597	.868
จัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่เด็กและเยาวชน	155.10	63.817	.772	.862
การใช้อาคารสถานที่ภายในวัดเป็นศูนย์บริการการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น ศูนย์การศึกษาทางไกล ศูนย์ กศน. ศูนย์ฝึกอาชีพ เป็นต้น	155.43	67.495	.736	.866
ส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในเขตพื้นที่โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา ศีลพัฒนาธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น	155.27	69.168	.622	.869
จัดให้มีสถานีวิทยุชุมชนภายในวัดเพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยเฉพาะ	155.43	65.013	.783	.863
การจัดนิทรรศการเพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนาตามเทศกาลหรือวันสำคัญ ทางพระพุทธศาสนาหรือวันสำคัญของชาติ	155.30	68.769	.617	.868
การรณรงค์ให้ประชาชน ลด ละ เลิก อบายมุขตามสื่อต่าง ๆ	155.00	70.207	.463	.872
การจัดให้มีการเทศน์ หรือบรรยายธรรมในวันสำคัญ ทางพระพุทธศาสนาในสถานที่ต่าง ๆ เช่น	154.57	70.660	0.15	.870

สถานศึกษา หน่วยงานราชการ และศูนย์หรือองค์กรในชุมชน เป็นต้น				
จัดให้มีพระธรรมทูตหรือธรรมจาริกอบรมสั่งสอนแก่ชาวบ้าน	154.83	72.213	.252	.876
จัดตั้งห้องสมุดธรรมะภายในวัดหรือในชุมชนเพื่อประโยชน์ในการศึกษาของประชาชน	155.23	72.047	.324	.874
การซ่อมแซม บูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานภายในวัด เช่น กุฏิสงฆ์ พระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ เป็นต้น	154.53	76.051	-.130	.886
การย้ายการสร้างถนนสาธารณะ ประโยชน์ดินลูกรังหรือคอนกรีตภายในชุมชน	154.77	69.978	.283	.878
การจัดสร้างสถานศึกษาภายในชุมชน	155.23	70.047	.498	.871
การจัดสร้างสถานพยาบาลหรือสาธารณสุขในชุมชน	155.07	68.961	.549	.870
การจัดสร้างศูนย์ความรู้หรือศูนย์ศิลปาชีพในชุมชน	155.07	69.306	.514	.870
การจัดสร้างลานกีฬาหรือศูนย์กีฬาภายในชุมชน	155.18	72.533	.276	.875
การย้ายความสะอาดแก่ประชาชน หน่วยงานราชการและองค์การต่าง ๆ ที่เข้ามาใช้สถานที่ภายในวัดจัดงานต่าง ๆ	154.63	75.689	-.129	.881
การจัดตั้งมูลนิธิหรือ กองทุนฉบับกิจสงเคราะห์แก่ผู้ยากไร้	154.63	72.516	.326	.874
การจัดตั้งศูนย์บรรเทาสาธารณภัยภายในวัดหรือชุมชน	155.30	73.045	.301	.875
การจัดตั้งศูนย์บำบัดโรคหรือบำบัดผู้ติดยาเสพติดภายในวัดหรือชุมชน	155.27	72.478	.360	.874
การจัดตั้งมูลนิธิหรือ กองทุนสาธารณสงเคราะห์แก่เด็ก คนชรา คนยากไร้ และผู้ประสบภัยธรรมชาติ	154.67	71.885	.394	.873
การจัดตั้งมูลนิธิหรือ กองทุนช่วยเหลือพระภิกษุสามเณรผู้อาพาธ	155.07	73.306	.167	.877

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๐๕

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุตาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๕๓๔-๒๑๒๓

๑ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูอรุณวรารัตน์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูอุดมธรรมจารี รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๐๑๔๐๔๗๕๙ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตาม
ความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากประชาชนที่เข้ามาทำบุญในวัดของ
พระคุณท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการ
เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี
และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

วันสมมติของเดชะ
พระคุณ
เจ้าคณะอำเภอ
วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๔

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๕๓๔๒-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๕๐๕

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๕๓๕-๒๑๒๓

๑ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายพันธุเลิศ มีวุฒิสม นายอำเภอหาราช
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูอุดมธรรมจารี รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๐๑๔๐๔๗๕๕ นิสิตปริญญาโทหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของ
พุทธศาสนิกชน ในอำเภอหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องน้่าจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากประชาชนที่อยู่ภายในอำเภอของ
ท่านจึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลใน
การวิจัย ซึ่งจะเป็ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียน นายอำเภอหาราช

ขอแสดงความนับถือ

- ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายบริหาร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
แล้วเรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล
เพื่อทำวิจัย วิชา: ศึกษาศาสตร์
ขอเรียนให้แจ้งมาพร้อม

- เพื่อโปรดทราบ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
- เห็นควรอนุญาตให้ ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
ศึกษาศาสตร์ เก็บรวบรวมข้อมูล สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๓/๑๐/๕๔

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐๒ ๕๓๕๒ ๑๒๓ ต่อ ๒๑๓๐

อธิการบดี

- นน
- มอบป.ป.พิเศษ
ประเมินอันชอบด้วย
อนุมัติเก็บข้อมูล
3 ก.ค. ๒๕๕๔

ภาคผนวก จ
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของ พุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อศึกษาเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” แบบสอบถามมีทั้งหมด ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาและอาชีพ

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข ปัญหาอันเกิดจากบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ข้อมูลที่ได้รับจากท่านจะถูกนำไปใช้ในงานวิจัย และสรุปผลในภาพรวมเท่านั้น ผู้วิจัยขอความกรุณาจากท่านในการตอบแบบสอบถามทุกข้อตามความเป็นจริง และขอขอบคุณทุกท่านที่กรุณาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการวิจัยมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

พระครูอุดมธรรมจารี

นิสิตปริญญาโทหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของ
พุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง

๑. เพศ

ชาย

หญิง

๒. อายุ

ต่ำกว่า ๒๕ ปี

๒๖-๓๐ ปี

๓๑-๓๕ ปี

๓๖-๔๐ ปี

มากกว่า ๔๑ ปี

๓. ระดับการศึกษา

ต่ำกว่าปริญญาตรี

ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า

สูงกว่าปริญญาตรี

๔. อาชีพ

นักเรียน นักศึกษา

รับราชการ/พนักงานของรัฐ

พนักงานบริษัทเอกชน

ค้าขาย

เจ้าของกิจการ

เกษตรกร

อื่น ๆ (โปรดระบุ)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตาม
ความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คำชี้แจง ขอให้พิจารณาข้อความถามแต่ละข้อแล้ว ประเมินระดับของบทบาทการบริหารกิจการ
คณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา โดยโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ระดับความคิดเห็น ตาม
สภาพความเป็นจริงของโรงเรียน ดังนี้

- ๑ หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด
๒ หมายถึง เห็นด้วยน้อย
๓ หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
๔ หมายถึง เห็นด้วยมาก
๕ หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

ที่	บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาส ตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ระดับการปฏิบัติการ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
๑. ด้านการปกครอง						
๑	การจัดโครงสร้างการปกครองภายในวัดอย่างเป็นระบบ					
๒	การออกกฎระเบียบการปกครองภายในวัดที่สอดคล้องกับ ยุคสมัยปัจจุบัน และเป็นธรรมกับทุกคน					
๓	การจัดการทรัพย์สินหรือศาสนสมบัติภายในวัดมีการ จัดการที่เป็นระบบ เช่น มีการตั้งคณะกรรมการดูแล มี บัญชีรายรับรายจ่ายที่โปร่งใสตรวจสอบได้ เป็นต้น					
๔	การเป็นปูชนียบุคคล เป็นแบบอย่างที่ดี มีบุคลิกภาพน่า เลื่อมใส สร้างแรงบันดาลใจแก่สัทธาวิหริกและ พุทธศาสนิกชนได้					
๕	จัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนด้านวัตร ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยอย่างสม่ำเสมอ					
๖	การระงับอธิกรณ์หรือการวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุหรือ การลงนิคหกรรม ที่เป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย					

ที่	บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาส ตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ระดับการปฏิบัติการ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
๒. ด้านการศึกษา						
๗	จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์แผนกธรรม					
๘	จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์แผนกบาลี					
๙	จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์แผนกสามัญศึกษา					
๑๐	จัดการเรียนการสอนพระนวกะประจำปี					
๑๑	จัดให้มีการฝึกอบรมวิปัสสนากรรมฐานแต่ภิกษุสามเณร					
๑๒	การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนสนับสนุนการศึกษาของสงฆ์					
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์						
๑๓	การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนสนับสนุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษาที่เรียนดีแต่ยากจน					
๑๔	การจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ภายในวัด					
๑๕	การมอบวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาแก่โรงเรียนและสถาบันการศึกษาต่างๆ					
๑๖	จัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่เด็กและเยาวชน					
๑๗	การใช้อาคารสถานที่ภายในวัดเป็นศูนย์บริการการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น ศูนย์การศึกษาทางไกล ศูนย์ กศน. ศูนย์ฝึกอาชีพ เป็นต้น					
๑๘	ส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในเขตพื้นที่โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น					
๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา						
๑๙	จัดให้มีสถานีวิทยุชุมชนภายในวัดเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยเฉพาะ					
๒๐	การจัดนิทรรศการเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามเทศกาลหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาหรือวันสำคัญของชาติ					
๒๑	การรณรงค์ให้ประชาชน ลด ละ เลิก อบายมุขตามสื่อต่างๆ					

ที่	บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ระดับการปฏิบัติการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๒๒	การจัดให้มีการเทศน์ หรือบรรยายธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาในสถานที่ต่างๆ เช่น สถานศึกษา หน่วยงานราชการ และศูนย์หรือองค์กรในชุมชน เป็นต้น					
๒๓	จัดให้มีพระธรรมทูตหรือธรรมจาริกอบรมสั่งสอนแก่ชาวบ้าน					
๒๔	จัดตั้งห้องสมุดธรรมะภายในวัดหรือในชุมชนเพื่อประโยชน์ในการศึกษาของประชาชน					
๕. ด้านสาธารณูปการ						
๒๕	การซ่อมแซม บูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนสถานภายในวัด เช่น กุฏิสงฆ์ พระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ เป็นต้น					
๒๖	การอำนวยความสะดวกสร้างถนนสาธารณประโยชน์ดินลูกรังหรือคอนกรีตภายในชุมชน					
๒๗	การจัดสร้างสถานศึกษาภายในชุมชน					
๒๘	การจัดสร้างสถานพยาบาลหรือสาธารณสุขในชุมชน					
๒๙	การจัดสร้างศูนย์ความรู้หรือศูนย์กีฬาซีฟในชุมชน					
๓๐	การจัดสร้างลานกีฬาหรือศูนย์กีฬาภายในชุมชน					
๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์						
๓๑	การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน หน่วยงานราชการและองค์กรต่างๆ ที่เข้ามาใช้สถานที่ภายในวัดจัดงานต่างๆ					
๓๒	การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนฃาปนกิจสงเคราะห์แก่ผู้ยากไร้					
๓๓	การจัดตั้งศูนย์บรรเทาสาธารณภัยภายในวัดหรือชุมชน					
๓๔	การจัดตั้งศูนย์บำบัดโรคหรือบำบัดผู้ติดยาเสพติดภายในวัดหรือชุมชน					
๓๕	การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนสาธารณสงเคราะห์แก่เด็กคนชรา คนยากไร้ และผู้ประสบภัยธรรมชาติ					
๓๖	การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนช่วยเหลือพระภิกษุสามเณรผู้อาพาธ					

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขปัญหาอันเกิดจากบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสตามความคิดของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอ महाराज จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended)

๓.๑ ด้านการปกครอง

.....

.....

.....

๓.๒ ด้านการศาสนศึกษา

.....

.....

.....

๓.๓ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

.....

.....

.....

๓.๔ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

.....

.....

.....

๓.๕ ด้านสาธารณูปการ

.....

.....

.....

๓.๖ ด้านการสาธารณสงเคราะห์

.....

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่กรุณาตอบแบบสอบถาม

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	พระครูอุดมธรรมจารี (สมจิตร อชฎาจาโร) ฉำครุฑ
เกิด	๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๖
สถานที่เกิด	๕๑ หมู่ที่ ๕ ตำบลเจ้าเจ็ด อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
การศึกษา	พ.ศ. ๒๕๒๓ มัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนเสนา “เสนาประสิทธิ์” พ.ศ. ๒๕๓๙ น.ธ.เอก สำนักเรียนคณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พ.ศ. ๒๕๔๖ การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดอ่างทอง ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. ๒๕๔๘ ประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ปบ.ส.) รุ่น ๑ พ.ศ. ๒๕๕๓ พุทธศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง) การจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รุ่น ๕๕ จบเมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ.๒๕๕๓
อุปสมบท	วันที่ ๓ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๗
สังกัด	วัดพรหมนิมิต ตำบลปลายกลัด อำเภอบางซ้าย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
หน้าที่	เจ้าอาวาสวัดกลางทุ่ง ตำบลบ้านนา อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนรุ่นที่ ๑ ปี๒๕๔๘ พระวิทยากรบรรยายพิเศษ “พิษภัยและการป้องกันยาเสพติด” ประจำอำเภอมหาราช
สมณศักดิ์	พ.ศ. ๒๕๔๘ ได้รับแต่งตั้ง สมณศักดิ์พระครูสัญญาบัตร ที่ พระครูอุดมธรรมจารี
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดกลางทุ่ง ตำบลบ้านนา อำเภอมหาราช จังหวัด พระนครศรีอยุธยา
Email:	udom_mcu1@hotmail.com
Telephone:	๐๘ - ๑๘๗๕ - ๓๒๒๙